
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Arqué i Carré, Josep; Vilanova, Francesc, dir. Itinerari polític i ideològic de Ferran Valls-Taberner : de la República al franquisme (1931-1942). 2009.

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/60829>

under the terms of the license

*Itinerari polític i ideològic de Ferran Valls-Taberner.
De la República al franquisme (1931-1942)*

Josep Arqué i Carré

**Itinerari polític i ideològic de Ferran Valls-Taberner.
De la República al franquisme (1931-1942)**

Ferran Valls-Taberner

Treball de recerca de doctorat

Llicenciatura en Humanitats

Dirigida pel professor Dr. Francesc Vilanova i Vila-Abadal

Centre d'Estudis i Recerca d'Humanitats

Universitat Autònoma de Barcelona

2009

Sumari

Part I **Els inicis**

1. Introducció	5
2. Anys de formació	13
3. Inicis professionals i polítics	18

Part II **Abans de la República**

4. Els anys de la Dictadura	
26	
4.1 Per la nostra cultura	35
4.2 Paraules del moment	40
4.3 La revisió del pensament polític d'Enric Prat de la Riba	46

Part III **La República**

5. Durant la República	55
8.1 En les hores confuses	70

Part IV **Guerra civil i franquisme**

6. La Guerra Civil	82
7. El retorn i la postguerra	85
8. Reafirmación espiritual de España	89
8.1.I Espiritualidad y grandeza del Movimiento Nacional	90
8.2.II Evocación histórica	91
8.3.III Unidad de destino (Palabras a Cataluña). La falsa ruta	92
8.3.1. Los catalanes en América	95
8.3.2. José Antonio y Cataluña	96
8.3.3. Altres articles	97

Itinerari polític i ideològic de Ferran Valls-Taberner.
De la República al franquisme (1931-1942)

9. Conclusions	106
10. Epíleg	112
11. Bibliografia consultada	116

Part I

El inicis

Ferran Valls-Taberner amb la medalla
de congregant major imposada pels pares
jesuïtes en actes de gran solemnitat

1. Introducció

La figura de Ferran Valls-Taberner ha estat molt ben estudiada des de la vessant de jurista i historiador, sobre tot, com a historiador del dret català i de la història medieval del nostre país. En aquestes matèries hem de considerar que la seva aportació és d'una gran vàlua com ho demostra la bibliografia recopilada pel professor Manuel J. Peláez de la Universitat de Màlaga i llurs col·laboradors i també del que se'n desprèn de la publicació de les seves *Obras Selectas* per part del CSIC, però no s'ha aprofundit en l'estudi del seu itinerari polític i ideològic. L'objectiu d'aquest treball és posar d'evidència el seu pensament polític, interpretant-lo a partir dels seus escrits, de la seva militància a la Lliga durant més de vint-i-sis anys i de la seva adhesió al *Movimiento Nacional*, del que en fou un propagandista convençut.¹ La seva acceptació sincera del primer franquisme, després d'haver militat durant tants anys a la Lliga i haver-ne defensat les seves posicions, el converteix en un personatge singular.

Ferran Valls-Taberner, en un moment molt delicat de la història d'Espanya, es va canviar de bàndol, abandonant els principis d'un partit que pretenia assolir les llibertats de Catalunya dins de l'Estat espanyol, per passar-se a un altre, que les negava.

En estudiar bàsicament el seu comportament s'arriba a la conclusió que responia a una personalitat pròpia d'un home d'una visceralitat continguda, és a dir, la personalitat d'un home que feia difícil de conèixer el seu caràcter, àdhuc, pels seus propis amics. Jordi Rubió i Balaguer que el va tractar durant molts anys, va manifestar: «¿Què vaig saber jo, per exemple, que durant vint-i-cinc anys i mentre érem a Barcelona, es pot dir que el veia a diari, de la seva recatada (*sic*) pau familiar o de la seva vida íntima espiritual o religiosa, tan íntegrament orientadora del seu sentir i obrar?». ² Altres companys com Ramon d'Abadal i de Vinyals, Lluís Nicolau d'Olwer, Pere Bosch i Gimpera, considerats com els amics més íntims, ens han deixat també el testimoni de la seva opinió sobre la personalitat de Ferran Valls-Taberner, que anirem veient, durant aquest treball. Però els que l'han estudiat, coincideixen a dir que era un home d'una gran volubilitat. Així Manuel J. Peláez, ens diu que era «figura compleja y

¹ Al final del treball s'adjunta la bibliografia consultada. A l'Arxiu Nacional de Catalunya hi ha cinc caixes classificades pel professor Peláez de l'Arxiu Personal de Ferran Valls-Taberner, que s'han consultat. Bàsicament són documents que han servit per redactar l'obra publicada sobre l'autor. No s'ha enviat encara tota la documentació, però quan s'hagi completat, penso no canviarà la posició defensada en aquest treball.

² Per la seva transcendència posterior caldrà retenir la frase «vida íntima espiritual o religiosa...»

variable de carácter y de posiciones». I, en un altre moment: «Valls fue un hombre de pensamiento mutante». També, Jordi Rubió i Balaguer, abans citat, des d'Hamburg el 1912 va dir: «me da pena su continuo cambiar de ideas». ³ Francesc Cambó ens parla de: «fòbies circulants»⁴, és a dir que anava canviant de fòbies.

Però, sense contradir les reflexions manifestades més amunt, si analitzem bé el pensament de Ferran Valls-Taberner, hem de constatar que des d'un punt de vista polític es va mantenir fidel a les seves pròpies idees, amb una conducta bastant lineal que podia fer albirar el seu comportament a partir de 1936: era monàrquic, partidari d'una monarquia autoritària, ultraconservador, contrari a la democràcia parlamentària, ultracatòlic, de catalanitat inqüestionable i amb un model polític espanyol clar, on no era discutible cap vel·leïtat nacionalista, però sí, l'encaix del fet diferencial català, que havia d'adaptar-se a la unitat d'Espanya. No podem parlar, doncs, d'un Ferran Valls-Taberner catalanista, a menys que ens centrem a l'aspecte cultural. El fet que tota la seva vida, llevat dels sis últims anys, milités a la Lliga, no l'acrediten com a catalanista. Altrament no podem dubtar del nacionalisme de la Lliga, expressat gairebé sempre amb el nom de catalanisme, aspecte que no el compartia Ferran Valls-Taberner, almenys en els seus trets essencials. Tanmateix, la Lliga Regionalista, pretenia influir en tots els estaments de la societat catalana - d'aquí el nom de lliga -, però ben aviat es va convertir en un partit que agrupava només les sensibilitats del catalanisme conservador. Mentre el nacionalisme català es va mantenir dins dels límits controlats per aquest partit, la ideologia de Ferran Valls s'hi va identificar. Globalment podia acceptar els seus principis bàsics: conservadorisme, catolicisme i, sense ser específicament monàrquica defensora de la monarquia. Però a mesura que la Lliga va perdent el control del moviment catalanista, durant la Dictadura i sobre tot durant la República, va surant amb més claredat la ideologia de Ferran Valls-Taberner i el seu distanciament ideològic del partit.

Ferran Valls-Taberner era un monàrquic convençut. Ho va explicitar al final de la seva vida, però és que l'ambient que va viure el portaren a defensar aquest sistema de govern. El seu pare, Isidre Valls Pallarola fou diputat i senador, pel partit conservador dinàstic dirigit per Antoni Maura i tenia una gran relació amb el món polític, financer i intel·lectual tant de Madrid com de Barcelona. La base de la ideologia de F. Valls, la

³ Manuel J. Peláez, Angélica B. Guckes, María E. Gómez Rojo, Concepción Serrano, *Epistolario Germánico de Ferran Valls i Taberner: 1911-1942, Estudio preliminar*, Barcelona 1997, pàg. 4.

⁴ Francesc Cambó, *Meditacions: Dietari 1941-1947*; Barcelona, 1982, Editorial Alpha, pàg. 1192: «Ha mort Ferran Valls Taberner: In Memoriam (Buenos Aires, 3 d'octubre de 1942)» .

trobem, doncs, en el propi bressol, com és natural, que el seu pare va saber transmetre-l'hi. Bàsicament a Ferran Valls-Taberner el preocupava que la llibertat de Catalunya comportés una desafecció al conjunt de l'Estat i, per contra si a Catalunya se li negaven les llibertats que reclamava, comportés un sentiment contrari a Espanya. Aquesta vacil·lació, que la trasllada als seus escrits, fa que ens trobem algun cop en moments que ens poden fer dubtar si era o no era catalanista.⁵ Però quan el catalanisme crea conflicte, amb les seves justes reivindicacions, les seves posicions són indefinides i sempre favorables a la unitat d'Espanya que, altrament, ningú del seu partit discuteix però que ell defensa amb vehemència.

Les seves dues grans passions eren: la cultura i la política. Les fites culturals les hagués assolit sense militar a cap partit. Tenia capacitat, relació social i posició econòmica, però volia anar més enllà. Cercar solucions político-culturals per al seu propi país i, per atènyer-les, necessitava dels instruments que proporciona un partit, que en aquell moment, i atesa la seva ideologia, no podia ser altre que la Lliga. Pensem que tots els intel·lectuals que tenien presència en el món cultural català, els seus professors, els seus propis companys, eren nacionalistes i el partit que millor va liderar aquest moviment durant els primers vint anys del segle XX, fou la Lliga. Ferran Valls s'hi va integrar, segons va dir després, per *contaminació*, però de tal manera, que hi va militar fins a la Guerra Civil, amb fidelitat i lleialtat. Els seus biògrafs J. A. Parpal i J. M. Lladó, ampliant aquesta opinió, manifesten que la seva vida constitueix un exemple de «vocació política, esperit de ciutadania i de fe cristiana».⁶ Sens dubte, la seva activitat política la va desenvolupar per esperit de ciutadania però en cap cas haurem d'oblidar la seva *fe cristiana* que figura en tots els escrits i que condiciona d'una manera palesa la seva vida pública. El cristianisme és per a ell, la base de la civilització occidental i, no cal dir, que els seus valors ètics procedeixen de la seva formació religiosa. La posició aconfessional de la República li feu prendre posicions antagòniques a aquesta, arribant a discutir la seva legitimitat. La religió és present en tots els llibres que va publicar. J.A. Parpal i J.M. Lladó manifesten que era: «socialment conservador, catòlic a ultrança, va considerar sens dubte que el seu ideal polític ja no podia tenir una ulterior aplicació, després de l'experiència republicana i autonòmica, i que, per tant, havia d'ésser objecte de reconsideració»⁷, que coincideix, bàsicament, amb el que acabem d'exposar.

⁵ Veure més endavant els comentaris a *La nostra cultura*.

⁶ J. A. Parpal, J. M. Lladó, *Ferran Valls i Taberner. Un polític per a la cultura catalana*, Edicions Ariel, 1970, pàg. 7

⁷ J.A. Parpal i J.M. Lladó, *Ferran Valls i Taberner*, ...op. cit., p. 216.

Itinerari polític i ideològic de Ferran Valls-Taberner.
De la República al franquisme (1931-1942)

Fins arribar a la República, la Lliga era l'única opció que podia satisfer les seves ambicions. Però a partir d'aquest moment, el partit ja no té cap opció de liderar la societat catalana i F. Valls, se n'anirà apartant. El seu canvi de bàndol no serà conseqüència d'una febrada, ni d'una situació transitòria. Era l'acceptació d'uns principis que s'atenien més a la seva manera de pensar, a la seva consciència⁸. En un moment de confrontació esquerra-dreta, podia renunciar al seu catalanisme, que altrament era molt difús, però no podia renunciar a la seva fe, ben arrelada, ni al seu sentiment espanyolista, ni a les seves idees polítiques conservadores.

Va ingressar a la Lliga, quan aquesta era dirigida per Enric Prat de la Riba. Amb la Mancomunitat va ser elegit diputat provincial per Berga-Manresa fins que la dictadura de Miguel Primo de Rivera va deixar en suspens les actes dels diputats elegits per sufragi. Va patir allunyament i presó, ambdós càstigs per poc temps. Durant la Dictadura inicia una reflexió política, que manifestà publicant diversos articles a diaris i donant conferències que, finalment, recollirà en dos llibres: *Per la nostra cultura* i *Paraules del moment*, on inicia el revisionisme del pensament d'Enric Prat de la Riba. La República representarà un revulsiu a les seves idees. Altrament la Lliga, perdrà el lideratge polític i social i s'esvairan les possibilitats d'ocupar càrrecs de responsabilitat amb influència política, social i cultural. Entra a formar part de la Comissió d'Acció Política de la Lliga el 8 de maig de 1931 i, en aprovar-se l'Estatut, serà elegit diputat al Parlament de Catalunya. Abans de produir-se els fets del 6 d'octubre publica *En les hores confuses*, llibre en el que reforça més clarament la necessitat de revisar el pensament d'Enric Prat de la Riba i qüestiona fortament la democràcia parlamentària. En les eleccions del 16 de febrer de 1936 és elegit diputat a Corts, acta que defensarà fins al 18 de juliol, ja que per raons òbvies haurà de sortir del país. Aleshores farà el pas d'adherir-se al *Movimiento Nacional*. Retornat a Barcelona, escriurà *Reafirmación espiritual de España*, llibre de maduresa, en el que apostata de la seva trajectòria anterior.

Per tant, analitzades aquestes notes introductòries no ens ha de sorprendre la seva adhesió al general Franco. Aquest, va defensar els pilars essencials del seu pensament: la fe, la unitat d'Espanya, l'autoritarisme conservador sense fissures, la negació de la democràcia parlamentària i, *sine die*, la monarquia. Per a ell no va comptar la situació repressiva que es va imposar al poble català, ja que havia seguit una

⁸ Referint-se a F. Valls-Taberner, Lluís Nicolau d'Olwer, va dir: «per damunt de tot seguia a ulls clucs allò que creia imperatiu de la seva consciència», Lluís Nicolau d'Olwer, *Caliu.. Records de mestres i amics*, Barcelona, 1973, Biblioteca Selecta n° 464, pàg. 90.

falsa ruta, que ell i el *nou règim* tractarien d'esmenar. Assenyalar una vegada més l'opinió de J.A. Parpal i J.M. Lladó: «Valls i Taberner⁹ ha esta criticat, a vegades amb duresa, per una suposada deserció, en un moment determinat, dels ideals que fins aleshores havia defensat. Però no és pas així exactament. Valls i Taberner fou, en definitiva, fidel a les seves conviccions, i, mogut per aquest esperit, va mostrar-se, com sempre havia fet, en desacord amb allò que considerava injust o bé inoportú¹⁰». Certament, però gairebé cap nacionalista català de la seva significació, va seguir aquell camí, que va arribar, fins i tot, a negar l'ús públic de la llengua catalana.

Si Ferran Valls-Taberner no hagués estat un militant destacat de la Lliga que es va passar a l'aparell de propaganda del *Movimiento Nacional*, segurament hagués estat considerat com un polític de segona o tercera fila. Políticament, no va tenir cap rellevància. En les *Memòries* de Francesc Cambó i de Josep Puig i Cadafalch, màxims dirigents de la Lliga, no hi ha ni una sola entrada que en faci referència. Però el fet de pertànyer al *Movimiento Nacional* l'ha convertit en un personatge políticament singular. L'esquerra l'ha considerat com el paradigma dels polítics de la Lliga que, davant del perill es lliuraren al general Franco, preferint salvar el patrimoni que el país. No és tan simple. Però mentre la majoria de dirigents de la Lliga se n'anaren a casa, i alguns, fins i tot, foren represaliats, Ferran Valls-Taberner es va convertir en un dels màxims defensors del *franquisme*¹¹. S'havia adherit al bàndol guanyador per pròpia convicció, però la mort, esdevinguda prematurament l'any 1942 va frustrar la seva última oportunitat.

.../...

Abans de tancar aquesta introducció penso que no és balder aclarir la interpretació que es dóna en aquest treball sobre les paraules catalanista i nacionalista ja que la primera,

⁹ Ferran Valls-Taberner va signar tots els seus llibres tal com l'escriu aquí, sense el guionet. Interpreto que posar la *i* entre els dos cognoms ho fan aquells que volen donar-li un to més catalanista. En aquest treball només s'hi inclourà la *i* per seguir la literalitat d'un determinat text i el guionet, per ajustar-lo al català normatiu.

¹⁰ J.A. Parpal i J.M. Lladó, *Ferran Valls i Taberner*, ..., op. cit., p. 191.

¹¹ La Lliga no tingué participació en la preparació de la insurrecció, entre altres raons com manifesta Borja de Riquer perquè «els conspiradors de la UME (Unión Militar Española) no comptaven amb la col·laboració de la Lliga per moltes raons. La primera perquè l'aixecament era militar i els civils hi jugaven un paper secundari, de suport, però sense dirigir. En segon lloc, l'aixecament militar tenia un alt contingut nacionalista espanyol» No solament era una insurrecció contra les esquerres sinó que també ho era contra els «separatismos». La Lliga estava impregnada del «regionalisme pernicios» i per això no comptaven políticament amb ella. Borja de Riquer, *L'últim Cambó (1936-1947). La dreta catalanista davant la guerra civil i el franquisme*, Eumo Editorial, 1996, pàg. 42.

és emprada a bastament i a vegades pot crear confusió. Josep Pla deia que és una paraula que lliga amb tot. Aquí s'utilitzen ambdues com a sinònimes.

Per justificar aquesta posició citaré *Lo catalanisme* de Valentí Almirall, que en un moment que la paraula nacionalista ja s'ha introduït, l'utilitza amb la mateixa equivalència que he esmentat. Però serà Prat de la Riba qui amb *La nacionalitat catalana* consolidarà la paraula. Els catalanistes tenen els mateixos sentiments i cerquen els mateixos objectius que els nacionalistes i, per tant, les paraules nacionalista i catalanista són sinònimes. La prudència, les ganes, d'evitar discussions, ofenses, confusions, etc. ha fet que s'emprés més la paraula catalanista, ja que és molt més neutra. De fet, quan algú ha volgut rebaixar el contingut nacionalista de la seva ideologia ha emprat la paraula catalanista per la seva ambigüitat. Ho farà el mateix Ferran Valls-Taberner a *Paraules del moment*, però si es parla seriosament, el contingut és el mateix. Prenem com a exemple Ramon d'Abadal i de Vinyals en l'acte de fundació d'Acció Catalana manifesta: «Nacionalisme, en vida política, és la voluntat d'obtenir la llibertat; catalanisme és nacionalisme aplicat a Catalunya».¹²

Seguint aquest mateix fil, Borja de Riquer ens diu: «I enfront d'aquells que estableixen unes fronteres entre catalanisme i nacionalisme intentant marcar quan acaba l'un i quan comença l'altre, cosa que em sembla que a vegades és un simple joc de paraules i un cert sofisme»,¹³ que ens acaba de demostrar la coincidència amb l'exposició que vinc desenvolupant.

Des de mitjans del segle passat per identificar el nacionalisme català s'han usat també altres expressions com: foralisme, provincialisme, federalisme, particularisme, regionalisme, catalanisme i nacionalisme. Quan ja el pensament nacionalista és ben clar, al tercer quart del segle XIX, es consoliden les paraules catalanisme i nacionalisme, però hem de constatar, que la primera ha reeixit més que la segona, fins i tot en l'actualitat, malgrat que ambdues siguin sinònimes.

.../...

Altrament, la paraula catalanista pot ser usada també en el sentit que donem a hispanista, és a dir, un estudiós de la cultura espanyola i, en el nostre cas, de la catalana. Acceptem que Ferran Valls-Taberner va ser un catalanista només en aquest sentit, ja

¹² Francesc Vilanova i Vila-Abadal, *Ramon d'Abadal: entre la història i la política*, Pagès Editors, 1996, pàg. 146.

¹³ P. Anguera, A.F. Canales, J. Clara, A. Jiménez, Martí Marín, C. Mir, J. Puigbert, B. de Riquer, P. Vila, F. Vilanova, *El catalanisme conservador*, article de B. de Riquer, *Modernitat i pluralitat, dos elements bàsics per a entendre i analitzar el catalanisme*, pàg. 15

que, sens dubte, va fer una gran aportació cultural històrica i jurídica de l'època medieval catalana. El seu bagatge cultural el va adquirir a partir de les ensenyances impartides per uns mestres catalans i, podem dir, catalanistes.

En un moment determinat, quan parla del seu ideal en l'ordre polític, diu que parteix de Josep Torras i Bages, d'Enric Prat de la Riba, a qui comença a qüestionar a partir del 1930¹⁴ i, Joan Maragall, de qui en va prologar *Por el alma de Cataluña*,¹⁵ sense descartar, la influència de Jaume Balmes. En escriure el pròleg d'aquest llibre (1930), hem d'entendre que, si més no en aquell moment, compartia les idees del poeta, de les que se'n va anar allunyant gradualment. Sense analitzar el text, només vull observar que en la majoria d'escrits en els que Ferran Valls fa un raonament polític, i aquest no se n'escapa, recalca la unitat d'Espanya i la integració de Catalunya a aquesta. Així ens diu: «Maragall, amb la seva visió de la magna unitat peninsular estructurada de base federativa,¹⁶ amb la seva concepció ibèrica, germana de la de Prat de la Riba i d'altres pensadors il·lustres, ofereix al catalanisme un ideal de grandesa, i li recomana així mateix la funció ampla i generosa que ha d'acomplir en la reconstitució d'Espanya, contribuint a integrar-la en la vida moderna».¹⁷

Ferran Valls-Taberner va treballar intensament en els Estudis Universitaris Catalans per tal d'eleva el nivell intel·lectual del país. Col·laborà en les tasques de l'Institut d'Estudis Catalans, institució de la qual era membre adjunt des de 1918 i de la que en fou membre numerari a partir de 1935. Té una obra molt notable sobre història medieval i sobre la història jurídica catalana que no forma part de l'estudi d'aquest treball. Per tant, si partim de la paraula catalanista, com a estudis de la cultura catalana, Ferran Valls-Taberner, ocuparà un bon lloc. Però llegint els textos de referència, *Per la nostra cultura*, *Paraules del moment*, *En les hores confuses* i *Resurgimiento espiritual de España*, difícilment hi trobarem cap símptoma de nacionalisme o, si volen, de catalanisme polític.

Tanmateix va participar des de la seva joventut, en tots els debats polítics de la seva època i sempre va cercar d'estar en la primera línia. La seva actitud, tal com

¹⁴ Ferran Valls-Taberner, *Paraules del moment*, article «De cara a l'esdevenidor», Extracte de la Conferència pronunciada a «La Lliga Regionalista de Sabadell» el dia 22 d'abril de 1930, publicat a «*La Veu de Catalunya*» del 24, pàg. 19.

¹⁵ Joan Maragall, *Obres Completes*. Edició definitiva dirigida per Joan Estelrich. Forma part de l'Edició dels fills de Joan Maragall. Són escrits de diari publicats en castellà pel poeta. Ferran Valls-Taberner en prologà aquest volum VII.

¹⁶ No tornarem a trobar en els escrits de Valls aquest pensament d'estructuració de base federativa. Es clar que aquí parla del pensament de Joan Maragall.

¹⁷ Joan Maragall, *Obres Completes*, Pròleg, pàg. 15

Itinerari polític i ideològic de Ferran Valls-Taberner.
De la República al franquisme (1931-1942)

esmenta J.A. Parpal i J.M. Lladó responia a part de l'ambició personal, pròpia en tot polític, a una necessitat de servir al país segons els dictats de la seva consciència. Ja madur – 42 anys - va tractar de revisar la ideologia de la Lliga, menant-la cap a posicions conservadores i buidant-la del seu contingut nacionalista, ja que ell creia, que aquest era el camí que havia de prendre el partit al qual militava.

2. Anys de formació

Ferran Valls-Taberner¹⁸ va néixer a Barcelona el 31 de març de 1888 en una família benestant catalana que la formaven juristes, catedràtics, empresaris, polítics, banquers i eclesiàstics¹⁹. Era el primer de deu germans: Josep, Joan, Joaquim, Maria, Isabel, Pilar, Isidre, Lluís (que va morir als poc mesos) i Domingo. El pare era un industrial que alhora fou diputat i senador pel partit dinàstic conservador i la mare era la germana de Domingo Taberner que feia de banquer.

El 1896 ingressa als jesuïtes del carrer de Casp per cursar-hi l'avant-preparatori amb companys, com Josep M. Boix i Raspall, Agustí Calvet i Josep M. López-Picó. D'aquí passa al preparatori i el 1898-99 comença el primer curs de batxillerat. Durant els estudis secundaris consolidarà una amistat amb Joaquim Maria de Nadal, Josep Maria López-Picó, Manuel M. Vergés, Josep Maria Boix i Raspall, Agustí Calvet, Manuel Reventós i Bordoy, Lluís Nicolau d'Olwer, Jordi Rubió i Balaguer, amistat que, amb alguns dels quals, mantindrà tota la vida. La majoria d'aquests companys, però, van prendre una posició divergent a la de Ferran Valls-Taberner durant la República i la guerra civil. Alguns foren depurats, expedientats i expulsats de llurs càrrecs. Nicolau d'Olwer ho pagà amb presó a França i exili a Mèxic.

En aquest Col·legi, s'integra a la Congregació Mariana i a l'Acadèmia Catalanista, creada sota la presidència de Josep Torras i Bages.

Com a dada a tenir en compte direm que el 25 d'abril de 1901 es funda la Lliga Regionalista, per la fusió de la Unió Regionalista amb el Centre Nacional Català, amb un acord secret que no es farà públic fins passades les eleccions generals, convocades per al 19 de maig de 1901²⁰. El partit, en el seu article primer dels seus estatuts, estableix que l'objectiu principal no és altre que treballar «per tots el mitjans legals, per aconseguir l'autonomia del poble català dintre de l'Estat espanyol».²¹ Cal esmentar-ho

¹⁸ Les dades biogràfiques són extretes dels textos: J.A. Parpal, J.M. Lladó; Edicions Ariel, 1970 *Ferran Valls i Taberner. ...*, op. cit., i de Josep M. Mas Solench, *Ferran Valls i Taberner. Jurista historiador i polític*, Barcelona, 2002, Edicions Proa.

¹⁹ Concepción Serrano Alcaide, *Historia de los Valls: una familia catalana de juristas, catedráticos, empresarios, políticos, banqueros y eclesiásticos. (Dos siglos de derecho, finanzas y política de la Cataluña contemporánea)*, Barcelona, 1994.

²⁰ Isidre Molas, *Lliga Catalana*, Barcelona, segona edició juny de 1973, Edicions 62, pàg. 47.

²¹ Antoni Rovira i Virgili, *Resum d'Història del catalanisme*, Barcelona, 1936, Editorial Barcino, pàg. 96.

perquè d'aquest paràgraf es desprèn que el nacionalisme de la Lliga tenia un to molt moderat i en cap cas perseguia la secessió d'Espanya.

En acabar el batxillerat, bàsicament, el seu oncle Domingo Taberner, orientà Ferran Valls-Taberner cap la carrera de dret, ingressant a la Universitat el 1904. Per cursar aquesta carrera calia fer un curs d'ampliació d'estudis que s'impartia a la Facultat de Filosofia i Lletres. Aquesta circumstància i la influència dels seus amics més íntims, Lluís Nicolau d'Olwer i Manuel Reventós²² el portaren a estudiar també la carrera de Lletres, que farà que neixi en Valls, una vocació més orientada a les lletres que al dret.

Altres companys de batxillerat seguiren el mateix camí, incrementant-se així, l'amistat amb Jordi Rubió, Ramon d'Abadal i de Vinyals, Lluís Nicolau d'Olwer, Ramon Alós-Moner, Manuel Reventós i d'altres.

El 1906, Prat de la Riba publica *La nacionalitat catalana*, obra cabdal del nacionalisme català.

L'ambient polític de l'època i la influència familiar, feu que durant el primer curs de carrera Ferran Valls-Taberner s'adherís a la «Juventud Monàrquica». Segons explica Lluís Nicolau d'Olwer, ell i Manuel Reventós l'arrancaren d'aquesta organització i el dugueren al catalanisme cultural i polític,²³ ingressant a la Joventut Nacionalista, alhora que ho feia a la Lliga,²⁴ partit del que no se n'apartarà fins al principi de la guerra civil. Josep Maria Lladó creu que va ser endut pel verb i l'acció de Francesc Cambó i el pragmatisme d'Enric Prat de la Riba. Probablement, però cal precisar que el partit conservador, on militava el seu pare, i el partit liberal, malgrat el sistema d'alternança, tenien poca presència social. La Lliga Regionalista anava agafant cada cop més volada, tan és així, que a les eleccions generals del 21 d'abril de 1907, traurà 14 diputats davant d'1 liberal i 3 conservadors.²⁵ Per tant, per una persona conservadora, jove, amb ganes de projectar-se políticament, aquest era el partit amb més futur.

Quan Ferran Valls-Taberner ingressa a la Lliga, el panorama polític català era especialment dominat pels republicans dirigits per Lerroux. Els partits dinàstics havien perdut tota influència a Barcelona i s'arriscaven a perdre tota influència a Catalunya.

²² Lluís Nicolau d'Olwer, *Caliu...* op. cit., pàg. 89.

²³ Lluís Nicolau d'Olwer, *Caliu...* op. cit., pàg. 89.

²⁴ Hem trobat com a data d'ingrés el 23 de gener de 1907, però seguint el fil del professor Vilanova Ramon d'Abadal: *entre la història i la política*, pàg. 104 no podem donar per bona aquesta data ja que no es podia ser militant de la Joventut Nacionalista abans d'haver complert els 20 anys i Valls no els tenia. Veure Isidre Molas, *Lliga Catalana*, ...vol. II, pàg. 71.

²⁵ Albert Balcells, Joan B. Culla, Conxita Mir, *Les eleccions generals a Catalunya de 1901 a 1923*, Estudis electorals/4; pàg. 146.

Lerroux es podia presentar davant del Govern de Madrid com l'únic portaveu tant laboral com polític de les masses treballadores.²⁶ Tanmateix la Lliga estava creant una mena de bipartidisme per la dreta en un panorama encara dominat pels republicans. En les eleccions municipals de novembre de 1905, a Barcelona, la Unió Republicana va treure 14 regidors enfront de 12 de la Lliga. L'avenç per part d'aquesta era notable²⁷. Després de l'assalt al setmanari «*Cu-Cut*» i al diari «*La Veu de Catalunya*», va caure el govern Montero Ríos i en va assumir la nova direcció una altra facció liberal que la capitanejava Segismundo Moret. Aquest va fer aprovar la llei de Jurisdiccions que afavoria els militars i, com a reacció es va constituir a Girona la Solidaritat Catalana l'11 de febrer de 1906 com a coalició electoral.²⁸ Però un nou Govern, ara presidit per Antoni Maura, va convocar eleccions a Corts per al 21 d'abril de 1907. Amb una participació del 50% a Barcelona la Solidaritat, s'endugué el 71% dels vots, mentre els antisolidaris de Lerroux s'endugueren només el 29%.. A Catalunya amb una participació del 61% correspongueren el 67% a Solidaritat. Dels 44 escons que corresponien a Catalunya al Congrés, la Solidaritat se n'endugué 41. D'aquests 21 pertanyien a candidatures republicanes, però amb la Solidaritat arraconaren de moment el lerrouxisme²⁹.

El 24 d'abril de 1907, Enric Prat de la Riba és elegit president de la Diputació de Barcelona. Per tant ens trobem en un moment de puixança política d'aquesta formació. El pare de Ferran Valls-Taberner, Isidre Valls Pallarola, havia estat diputat en les eleccions legislatives pel districte de Solsona el 1899, el 1901 i també el 1903. I, serà senador per Lleida el 1918 i 1919.³⁰ Quan es va discutir el projecte d'Estatut el 1919 era senador a Madrid. Malgrat que pare i fill militaven en formacions distintes, l'ambient que es respirava a casa seva no diferia gaire entre ambdós, ja que la Lliga col·laborarà estretament amb el partit conservador. Isidre Valls Pallarola tenia molta relació en els ambients conservadors de Madrid. Mantenia una gran amistat amb el propi Antoni Maura, amb el seu fill Gabriel, Elías Tormo i d'altres i, va introduir el seu fill en els

²⁶ Manuel Ardit, Albert Balcells, Núria Sales. Coordinada per Albert Balcells. *Història dels Països Catalans. De 1714 a 1975*, Barcelona, EDHASA, 1980, pag. 446.

²⁷ *Història dels Països Catalans*...., pag. 447.

²⁸ *Història dels Països Catalans*...., pag. 448. La comissió executiva era formada per Cambó (Lliga), Carner (nacionalistes republicans), J. Roca i Roca (republicans), J.M. Vallès i Ribot (federal), Martí i Julià (Unió Catalanista), J.M. Junyent (carlins) i Amadeu Hurtado (catalanista independent).

²⁹ *Història dels Països Catalans*...., pag. 450.

³⁰ *Historia de los Valls*... op. cit. pàgs. 131 a 155 i 200-204.

cercles intel·lectuals conservadors de la capital,³¹ amb els quals, mantindrà una que relació que perdurarà tota la vida.

Afegir que l'ambient que es respirava durant l'època universitària que estem estudiant, queda perfectament descrit per Lluís Nicolau d'Olwer: «El catalanisme s'havia llençat a la lluita política a l'hora que les primeres vagues generals marcaven els pròdroms d'una nova força que estava organitzant-se» [...] «La represa de les Exposicions Internacionals d'Art, l'any 1905; el Congrés de la Llengua Catalana, el 1906; la fundació de l'Institut d'Estudis Catalans, el 1907, marcaven fites de la cultura catalana».³² Aquesta situació no podia ser desaproveitada per tota aquella generació. Professors alumnes i la societat en general, s'involucraren en el renaixement nacional de Catalunya. Durant el període estudiantil es fundà a la Universitat, l'Associació Catalana d'Estudiants, que Ferran Valls-Taberner va presidir a la Facultat de Filosofia i Lletres, alhora que Pere Bosch i Gimpera n'era el secretari.³³ Al llarg de la seva vida va pertànyer a moltes associacions, gairebé sempre en llocs de comandament, com a president o com a càrrec directiu.

La Lliga entraria amb força a l'Ajuntament de Barcelona, la Diputació i, més tard, a la Mancomunitat. És a dir, tenia una forta presència en tots els organismes locals.

El 1908 Ferran Valls-Taberner i Ramon d'Abadal i de Vinyals es presenten a un concurs convocat a Tarragona sobre un tema històric. El guanyen amb un treball titulat *Exposició de l'obra legislativa del rei en Jaume en els reialmes de llengua catalana i sentit de la mateixa*. En aquests primers treballs ja queda ben palès l'interès de F. Valls per l'estudi de la legislació i la història medieval. Altrament era un camp encara molt verge i disposava d'un instrument, l'Arxiu de la Corona d'Aragó, que li havia de permetre de desenvolupar uns estudis pels quals sentia una especial vocació.

El 1910, Ferran Valls s'havia proposat i ho va aconseguir, d'acabar les dues carreres. L'any següent es va traslladar a Madrid per tal de temptejar la possibilitat de fer el doctorat. Ho aprofità per investigar el fons documental de Poblet a l'Archivo Histórico Nacional i per entrar en contacte amb els professors Eduardo de Hinojosa, Rafael Ureña i Antonio Ballesteros. També assistia a les tertúlies de Ramon Menéndez Pidal. La Junta de Ampliación de Estudios li va concedir una ajuda per anar a estudiar a l'École des Chartes i a la Facultat de Dret de París que, lògicament, Ferran Valls no va

³¹ Veure el pròleg a càrrec de Manuel J. Peláez de Ferran Valls i Taberner, *Privilegis i ordinacions de les Valls d'Andorra*, 1990, pàg. 8.

³² Caliu, op.. cit.

³³ Pere Bosch i Gimpera, *Memòries*, Edicions 62, 1980, pàg. 39

Itinerari polític i ideològic de Ferran Valls-Taberner.
De la República al franquisme (1931-1942)

refusar però sí que li va alterar els plans. Durant el curs 1910-1911 s'instal·là a París on hi romandrà durant dos anys.

Malgrat les coneixences que tenia a Madrid a través de son pare i les que es va guanyar ell personalment, el seu camp d'actuació era Barcelona on hi vivia tota la seva família, els seus amics i, una infraestructura que havia de permetre-li de desenvolupar la seva vocació cultural. Va treballar en totes les institucions acadèmiques de la ciutat però especialment a l'Institut d'Estudis Catalans i a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Aquesta darrera institució havia de nodrir-li els documents i coneixements necessaris per realitzar les publicacions que tant de prestigi li havien de proporcionar.

3. Inicis professionals i polítics

Al setembre de 1911 s'examinarà del doctorat en Dret a Madrid i llegirà la tesi doctoral: *Las "Consuetudines Illerdenses" (1227) y su autor Guillermo Botet*, obtenint aquest grau el 1912, el mateix any que entrarà com a secretari – redactor a l'Institut d'Estudis Catalans. El juny de 1913 s'examinarà de les assignatures de doctorat en Història i el 1915 llegirà la tesi: *Los abogados en Cataluña durante la Edad Media*.

El 1904 Antoni Rubió i Lluch havia creat dins dels Estudis Universitaris Catalans, la càtedra de Literatura Catalana on hi va assistir assíduament Ferran Valls-Taberner. A partir del curs 1913-1914 hi esdevindrà professor d'Història de Catalunya, que mantindrà fins al curs 1926-1927 quan va cedir aquesta responsabilitat al seu amic Francesc Martorell i Trabal. Després, també el 1913, va opositar al Cuerpo de Archivos y Bibliotecas, guanyant l'oposició el 13 de juliol del mateix any.³⁴ En aquesta oposició hi van concórrer també Francesc Martorell i Trabal i Pere Bosch i Gimpera que no van reeixir. Pere Bosch Gimpera va manifestar a les seves *Memòries* que hi anava peix, però sense restar mèrit a Ferran Valls-Taberner, cal ressaltar que anava recomanat d'Antonio Maura i d'Elías Tormo, exministre d'aquest. Ramon d'Abadal que no s'hi presentava es va queixar amargament de les resolucions del Tribunal. Sembla que Martorell no va voler opositar mai més al Cos de l'Estat.³⁵ La seva primera destinació fou l'Arxiu d'Hisenda de Tarragona, on prengué possessió del càrrec el 22 d'agost de 1913, però al cap de poc temps hagué de demanar l'excedència, ja que els designaren per dirigir la Secció històrica de l'Oficina d'Estudis Jurídics que havia creat la Diputació de Barcelona per iniciativa de Lluís Duran i Ventosa.

Tanmateix el 1914 reingressaria al Cos d'Arxivers i la sotssecretaria d'Instrucció Pública d'aquest organisme l'enviarà a l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

Paral·lelament, el president de la Comissió d'Instrucció Pública de la Diputació, Lluís Duran i Ventosa encarrega a Ferran Valls-Taberner i a Ramon d'Abadal i de Vinyals una col·lecció de «Textos jurídics catalans» que donarà com a fruit l'obra conjunta *Usatges de Barcelona*. Altres treballs de Ferran Valls serà l'Anuari de

³⁴ *Historia de los Valls...* op. cit., pàg. 203

³⁵ Manuel J. Peláez (ed.), *Annals of the Archive of "Ferran Valls i Taberner's Library, N. 3-4*, Barcelona, PPU, 1989 pàgs. 26 i 27.

l'Institut d'Estudis Catalans i conjuntament amb Francesc Martorell i Trabal *Pere Beçet* (1365?-1430).

Pel maig del 1911, la Diputació Provincial de Barcelona havia proposat l'elaboració d'unes bases per a una mancomunitat de les quatre províncies catalanes i a l'octubre de 1912 el Congrés aprovava la Llei de comunitats interprovincials. Però no va ser fins al desembre de 1913 que, a suggeriment de José Sánchez Guerra, aleshores ministre de Governació d'un govern presidit per Eduardo Dato, que el monarca signava el Reial Decret de 26 de març de 1914 que autoritzava l'Estatut de la Mancomunitat de les quatre diputacions de les províncies catalanes coronant l'èxit d'Enric Prat de la Riba.

Aquest serà el moment daurat de la Lliga ja que és l'únic partit que compta en l'escena catalana, l'únic que governa i l'únic temut a Madrid. Era un moment en el que el lideratge d'Enric Prat de la Riba era indiscutible i respectat per tothom. L'entesa amb Francesc Cambó l'hi donava una gran solidesa.

El 1914 s'inaugura la Biblioteca de Catalunya i mentre se succeïren aquests esdeveniments el 8 de març i per primera vegada, Ferran Valls és proclamat candidat de la Lliga, com a diputat a Corts pel districte de Solsona, el mateix pel qual son pare havia estat tres vegades diputat . Havia de competir contra Pere Milà i Camps, conservador dinàstic que «encarnava el finíssim i antic caciquisme governamental, ple de ciència i d'experiència»³⁶. Va perdre malgrat que el seu apoderat Lluís Nicolau d'Olwer va denunciar que part dels vots del Sr. Pere Milà eren comprats. Ferran Valls-Taberner sabia que anava a perdre³⁷ però d'aquesta manera s'iniciava la carrera política de Ferran Valls, activitat, de la que mai més se n'apartarà.

El 30 de maig de 1916 Ferran Valls-Taberner es casà amb Marcel·lina Arnó i Maristany a l'edat de 28 anys. El dia abans, però, era nomenat Jutge d'Apel·lacions del Principat d'Andorra, càrrec en el qual es va mantenir fins al final de la seva vida, encara que a partir de 1938, el càrrec l'exercí un jutge delegat, Jaume Filella primer i Josep Gassiot després, proposats pel mateix Ferran Valls.³⁸ La família Valls tenia vinculacions familiars amb el Principat.³⁹

³⁶ Josep Maria de Sagarra, *Memòries*, vol II, Barcelona 1981, Edicions 62, col·lecció MOLC, pàg. 216.

³⁷ De tots els amics que l'acompanyaren en la campanya, Ferran Valls-Taberner fou qui menys es posà pedres al fetge. Veure Josep M. De Sagarra, *Memòries*, op. cit. Pàg.220

³⁸ Ferran Valls-Taberner, *Privilegis i ordinacions de les Valls d'Andorra*, Saragossa, 1990, Edita i distribueix: Càtedra d'Història del Dret i de les Institucions de la Facultat de Dret de la Universitat de Màlaga. Pròleg a càrrec del professor Manuel J. Peláez, pàg. 9.

³⁹ *Privilegis i ordinacions de les Valls d'Andorra* ..., pàg. 5.

Itinerari polític i ideològic de Ferran Valls-Taberner.
De la República al franquisme (1931-1942)

Durant el 1917 se succeeixen molts esdeveniments. Assemblea de Parlamentaris, dissolta i tornada a constituir, vagues de treballadors, la mort d'Enric Prat de la Riba, successió de Josep Puig i Cadafalch en la presidència de la Mancomunitat i de Francesc Cambó al capdavant de la Lliga. També cal comptar amb l'entrada per primera vegada de dos catalans en el Govern de concentració presidit per Manuel García Prieto: Joan Ventosa i Calvell, de la Lliga, com a ministre d'Hisenda i Felip Rodés, com a ministre d'Instrucció Pública, presència que durarà tan sols del novembre de 1917 al 27 de febrer de 1918, quan ambdós van dimitir.

Manuel García Prieto no va poder aguantar la pressió de vagues, d'imposicions per part de Juan de la Cierva i dels militars, i el 19 de març va dimitir. El Rei va imposar una altre Govern de concentració sota l'amenaça d'abdicar i expatriar-se. Aquesta vegada va ser presidit per Antoni Maura. Al Govern hi entraren Francesc Cambó com a ministre de Foment i Joan Ventosa i Calvell com a secretari de proveïments, que més tard es convertiria una altra vegada en ministre. El 6 de novembre de 1918 dimiteix el Govern en ple i torna Manuel García Prieto amb un Govern de concentració liberal. El 7 de desembre cau i puja al poder el també liberal comte de Romanones

Durant aquest període, Francesc Cambó tractà de crear un ambient favorable per a la obtenció d'un Estatut d'autonomia per a Catalunya, intentant de convèncer tant el Cap de Govern com el Cap de l'Oposició, en aquells moments dirigit pel comte de Romanones.

La diputació de Barcelona havia creat el 1911, l'Oficina d'Estudis Jurídics, però el 23 de maig de 1918 es prenia l'acord d'incorporar aquest organisme a la Mancomunitat. A partir d'aquest moment fou presidida per Francesc Maspons i Anglasell, i en formaven part: Martí Esteve, Ramon Coll i Rodés, Ferran Valls-Taberner, Ramon d'Abadal i de Vinyals, Rafael Closas i Tomas Roig i Llop. Un dels objectius d'aquest organisme era l'edició dels Textos de Dret Català, havent-se publicat d'antuvi els *Usatges de Barcelona*. Prepararen una memòria, que va ser sotmesa al Consell de la Mancomunitat pel novembre de 1918 amb el títol de *El dret català i la codificació*, document, que va servir per establir el paper que havia de tenir el dret civil català en la nova legislació autonòmica que Francesc Cambó estava negociant amb el govern Garcia Prieto. Paral·lelament la Mancomunitat preparava un text per convertir aquesta institució en un ens autonòmic, text que s'havia de consultar a tots els

ajuntaments i a altres organismes del país.⁴⁰ Les bases d'Estatut foren presentades al Congrés dels Diputats el 26 de gener de 1919 provocant l'hostilitat del govern presidit pel liberal Manuel Garcia Prieto i dels altres grups monàrquics.⁴¹ Fou refusat. En caure aquest Govern i succeir-lo Romanones, els diputats catalans a la vista dels entrebancs que hi posaren les Corts espanyoles, es retiren del Parlament, però Francesc Cambó pactà amb Romanones la presentació d'un nou estatut, elaborat extraparlamentàriament. Finalment al febrer el text d'aquest nou estatut, molt inferior en competències i atribucions a l'anterior, ja era redactat, però en caure el Govern Romanones tothom s'oblidà del projecte. Cal assenyalar, que malgrat l'hostilitat de tots els grups monàrquics al projecte d'Estatut, la Lliga encara tornarà a formar part del govern de l'Estat.

El 1918 Ferran Valls fa oposicions a una càtedra d'Història sense èxit. El desembre de 1918 és designat membre adjunt de la secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans en representació de Miquel dels Sants Oliver i també en qualitat d'adjunt, el 1920 passarà a substituir a Josep Pijoan. El 1920 ingressà com a numerari de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona amb un discurs que tractà de *Genealogies de Roda o de Meià*. Fou contestat per Francesc de Bofarull que el rebé com una jove promesa de la història legal que aportava noves forces a la defensa del dret català «socavat al jorn present pels jurisconsults centralistes».⁴²

Després d'una forta inestabilitat política el 1921 es convoquen eleccions provincials per al 12 de juny i la Comissió d'Acció Política de la Lliga demana a F. Valls que s'hi presenti pel districte de Berga-Manresa. Les guanya i n'és elegit Diputat, formant part de la Comissió Auxiliar d'Actes i de la Comissió d'Interessos Generals, càrrecs que ocuparà fins que un Reial Decret de 12 de gener de 1924, quan la Dictadura de Miguel Primo de Rivera, va dissoldre les Diputacions elegides per sufragi popular.

En aquests moments, Ferran Valls-Taberner, ja s'havia creat una imatge d'intel·lectual sòlid, honest i catalanista. Ho confirmen el nombre de vots que va aconseguir en algunes de les curses electorals que va participar com a Diputat de la Lliga. En aquestes eleccions va tenir 12018 vots. Un col·lega seu de la Lliga, Iu Minoves, del mateix districte, n'assolí una mica més, 12654, però era un bon resultat.

⁴⁰ Francesc Vilanova, *Ramon d'Abadal: entre la història i la política...*, op. cit., pàg. 109.

⁴¹ Borja de Riquer, *Francesc Cambó. Entre la Monarquia i la República*, Editorial Base, pàg. 68.

⁴² Antoni Malet, «*El papel político de la delegación de CSIC en Cataluña (1941-1956)*», «*Arbor*», vol 161, nº 631, 632, juliol/agost pàg. 415.

La mort d'Enric Prat de la Riba, el fracàs de l'Assemblea de Parlamentaris i el fracàs de la campanya per l'Estatut, va fer reflexionar a molts membres de la Joventut Nacionalista, de la que Ferran Valls-Taberner en formava part. Manuel Reventós i Bordoy va convocar la Conferència Nacional Catalana per estudiar la nova situació, ja que hi havia el gran perill que la Lliga es convertís en un apèndix del conservadorisme monàrquic. Tal com manifesta Lluís Nicolau d'Olwer no és pretenia res més que agrupar els patriotes catalans i crear un centre d'estudis polítics econòmics i socials, al marge dels partits, per tal d'influir en ells i en la societat civil en general.⁴³ Ramon d'Abadal i de Vinyals i Jaume Bofill consideraren que la Lliga representava un obstacle per tal que la Mancomunitat assolís més competències i més poder. Jaume Bofill creia que el llegat d'Enric Prat de la Riba, que reivindicava constantment, s'estava malbaratant i per tant calia crear un grup d'opinió d'influència política, independent del partit.⁴⁴ Va demanar a Ramon d'Abadal que redactés un escrit que havia de representar el punt de partida del manifest inaugural de la Conferència. Aquest va redactar la *Ponència sobre actuació catalanista a desenrotllar* que va quedar enllestida el 10 de novembre de 1921 i lliurada a Jaume Bofill. La Comissió d'Acció Política de la Lliga va discrepar d'aquest moviment i el 25 de maig va certificar la ruptura amb una nota apareguda a «*La Veu de Catalunya*». En aquest moment la solució que s'albirava era la de formar un nou partit. No hi va haver entesa i després de celebrar la Conferència Nacional Catalana, el 4 i 5 de juny de 1922, es va constituir Acció Catalana com a partit polític,⁴⁵ amb un comitè format per Jaume Bofill i Mates, com a president i, Ramon d'Abadal i de Vinyals, Lluís Nicolau d'Olwer, Antoni Rovira i Virgili, Carles Jordà i Fages i Leandre Cervera i Astor. Ferran Valls-Taberner fou convocat a la primera reunió però no s'hi adherí ja que el membres de la Conferència, no confiaven en la monarquia i es declaraven clarament republicans, nacionalistes i amb la voluntat de fer participar a totes les classes socials, especialment les menys afavorides, en la reconstrucció nacional. Ferran Valls no compartia aquest ideari i es va mantenir fidel a la línia conservadora del partit. Va romandre dins de la Joventut Nacionalista de la Lliga junt amb altres companys qualificats, com Josep Maria Blanch, Joan Estelrich, Fargas i Raïmat, Josep Maria Trias de Bes i Lluís Puig de la Bellacasa.

⁴³ Caliu, op. cit., pàg. 102.

⁴⁴ Francesc Vilanova, *Ramon d'Abadal*: ..., pàg. 144.

⁴⁵ Francesc Vilanova, *Ramon d'Abadal*: ..., pàg. 160.

La creació d'Acció Catalana i els seus primers èxits electorals van provocar la retirada de Francesc Cambó, pel juny de 1923, de la política activa.⁴⁶ Joan Ventosa i Calvell va confirmar a Josep Pla que aquesta retirada lluny de ser una posició estratègica, fou totalment sincera.⁴⁷

Però aquest no era l'únic maldecap que se li presentà a la Lliga. El 1919 s'havia fundat a Barcelona la Unión Monárquica Nacional (UMN) amb la intenció d'esgarrapar vots a la Lliga i amb la connivència del Rei. El partit era format per industrials ennoblits per la seva trajectòria empresarial. Era dirigida per Alfons Sala, amic personal del rei Alfons XIII que li concedirà el títol comte de Egara el 1926 i que més endavant liquidarà la Mancomunitat, Manuel Riu i Rius, marquès d'Olèrdola, Dàrius Romeu i Freixa, baró de Viver, Josep Maria Milà i Camps, que també rebrà el títol de comte de Montseny el 1926, etc. Volia ser l'oposició a la Federación Monárquica Autonomista (FMA), que s'havia fundat el 1918, amb una tendència liberal i regionalista impulsada per Joaquim Maria de Nadal i Ferrer, que més endavant fou secretari de Cambó, i Damià Mateu i Bisa. Molts dels membres d'aquest partit s'integraren a la Lliga i els de la UMN a Renovación Española (1933), La FMA va donar, inicialment, suport al Dictador, mentre que la UMN n'hi va donar mentre va durar la Dictadura, col·laborant amb el partit del règim, Unión Patriótica. Durant aquesta, van ser un poder fàctic però mai pogueren competir amb la Lliga, encara que aquesta formació, l'any 1920, havia tret 13 diputats davant de 14 de la Lliga,⁴⁸ però en les properes de 1923 s'havien pràcticament extingit com a força que comptés amb un suport social.⁴⁹

Ferran Valls-Taberner fa oposicions a la càtedra d'Història d'Espanya de la Universitat de Múrcia i les guanya. En pren possessió el 17 de juliol de 1922. Va impartir el curs de 1922-23 i tot seguit va demanar l'excedència que l'hi va ser concedida el 23 de setembre de 1923 per incompatibilitat per raons de feina, amb altres càrrecs que exercia.

Atesa la seva afició a escriure a diaris també l'any 1923 va ingressar a l'Associació Catalana de la Premsa. Més tard formarà part de l'Associació de Periodistes de Barcelona (1930).

⁴⁶ Francesc Cambó, *Memòries (1876-1936)* Barcelona, Editorial Alpha, Edicions 62, col·lecció labutxaca, 2008, pàg. 490. 2007.

⁴⁷ Josep Pla, *Obra Completa N. 16, Homenots segona sèrie; El senyor Ventosa i la política*, Barcelona, Edicions Destino, 1970, pàg. 465

⁴⁸ Albert Balcells, Joan B. Culla, Conxita Mir, *Les eleccions generals a Catalunya...*, op. cit, pàg. 332.

⁴⁹ Albert Balcells, Joan B. Culla, Conxita Mir, *Les eleccions generals a Catalunya...*, op. cit, pàg. 367.

Itinerari polític i ideològic de Ferran Valls-Taberner.
De la República al franquisme (1931-1942)

En decretar-se la dictadura de Miguel Primo de Rivera, Ferran Valls-Taberner, tenia trenta cinc anys. Era doctor en Dret i en Filosofia i Lletres, titulat per l'École des Chartes de la Facultat de Dret de París, professor d'Història de Catalunya dels Estudis Universitaris Catalans, membre per oposició del Cuerpo de Archivos y Bibliotecas, assessor de l'Oficina d'Estudis Jurídics de la Mancomunitat, Diputat Provincial d'aquesta institució, Jutge d'Apel·lacions del Principat d'Andorra, membre adjunt de la secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans, membre numerari de la Reial Acadèmia de Bones Lletres, catedràtic d'Història d'Espanya de la Universitat de Múrcia, havia escrit una bona quantitat d'articles periodístics que l'acreditaren com a membre de l'Associació Catalana de la Premsa i els treballs històrico-jurídics que anava realitzant començaven a agafar un cert gruix.

Part II

Abans de la República

Visita feta a Morella pels senyors Eduard Toda, Oliva Pons i mossèn Serra a Ferran Valls-Taberner, el dilluns de pasqua de 1926

4. Els anys de la Dictadura

El 1923 les coses canvien radicalment. Era un període de gran inestabilitat social i política, crisi, tancament de fàbriques, pistolisme pel carrer, assassinats, vagues, etc. Tothom espera un canvi que reconduïxi la situació. L'acabament de la guerra europea significava la pèrdua de mercats exteriors, tancaments d'empreses, atur. Les potències bel·ligerants havien recuperat, com era lògic, els mercats que tradicionalment havien dominat. Aquesta situació propicia l'aixecament militar de Miguel Primo de Rivera el 13 de setembre de 1923 i, el 15 és nomenat pel Rei Cap de Govern. El dia 25 es publiquen els Reials Decrets que comporten la suspensió de tota activitat política i la prohibició de l'ús públic de la llengua i la bandera catalana. Josep Puig i Cadafalch dimitirà com a president de la Mancomunitat, que poc més endavant es dissoldrà. La connivència del Rei amb aquesta nova situació sembla inqüestionable.

Un dels principals objectius que pretenia neutralitzar la Dictadura és la força que anava adquirint el nacionalisme català, que en aquells moments havia penetrat a gairebé tots els àmbits de la societat catalana. La pressió que va exercir sobre la Mancomunitat des del primer moment obligaren a Josep Puig i Cadafalch a exiliar-se. Ferran Valls-Taberner va patir presó i allunyament a Morella, Raimon d'Abadal i Calderó presó i allunyament a Alcalà de Xivert i també Manuel Carrasco i Formiguera. Pere Rahola dimití de la presidència de l'Ateneu Barcelonès, perquè la junta que presidia, es va negar a condemnar el Cop d'Estat. El 7 de novembre de 1925 foren detinguts fins al 9 de desembre els exdiputats J.M. Trias de Bes i Antoni Miracle⁵⁰ i, així, podríem anomenar moltes altres personalitats que, el seu compromís amb el país i amb la Lliga els causà disgustos.

En aquest context Ferran Valls-Taberner dona mostres de catalanitat, de fidelitat i de sacrifici. Va encapçalar, junt amb Carles Cardó i Pau Vila, la llista de signataris d'una carta de desgreuge que els professors de la Mancomunitat havien subscrit arran de la destitució del professor belga Georges Delshauwers datada el 14 d'abril de 1924 i difosa per «*La Publicitat*» el dia 15. En no retractar-se, tots els professors signants de la carta, que van arribar a ser 141, van ser destituïts.⁵¹ Arrel d'aquesta situació es creà

⁵⁰ Isidre Molas, *Lliga Catalana*, vol. I...; pàg. 150.

⁵¹ Albert Balcells, Enric Pujol, Jordi Sabater, *La Mancomunitat de Catalunya i l'Autonomia*, Edicions Proa, 1996, pàg. 233.

l'Ateneu Polytechnicum impulsada per Rafael Campalans, els professors destituïts i també per Ferran Valls-Taberner que s'encarregà de proporcionar els recursos.⁵² El 1924 va integrar-se a la Junta del Col·legi d'Advocats com a bibliotecari. Pel març de 1926 la Junta de Govern del Col·legi no va acceptar d'escriure en castellà l'anuari dels col·legiats i per aquest motiu foren empresonats i condemnats a allunyament tots els membres. Ferran Valls-Taberner, que es trobava absent en aquell moment se solidaritzà amb els seus companys i per aquesta raó va patir presó i allunyament a Morella, com he comentat abans, el 9 de març de 1926, d'on en tornarà el 19 de maig del mateix any. Fou reposat amb tota la Junta el 1930 i en cessà el 1931. Aquesta actitud farà dir a Pere Bosch i Gimpera que «Ferran Valls-Taberner era considerat el líder dels intel·lectuals catalanistes».⁵³ Després de la breu presidència de la Mancomunitat per part d'Alfons Sala, aquesta fou suprimida pel juliol de 1925, retornant a la divisió provincial. Liquiden tota l'obra de la Mancomunitat i, a més de la llengua, prohibeixen els partits i reprimeixen amb força tota acció contrària a la Dictadura.

L'òrgan executiu de la Lliga Regionalista, havia estat de sempre, la Comissió d'Acció Política i, en el període que va des de 1904 fins al 1923, gairebé invariablement, havia estat formada per: Raimon d'Abadal i Calderó, Enric Prat de la Riba, Francesc Cambó, Lluís Duran i Ventosa i Joan Ventosa i Calvell i, al final Josep Bertran i Musitu, home de la confiança de Francesc Cambó. Durant la Dictadura, no es podia realitzar cap acció política i, el partit com a tal no existia però aquests membres es continuaven reunint per tractar temes relacionats amb la situació del moment. Cal esmentar que, a part de les persones citades, aquesta Comissió era oberta i podien participar-hi per raons de consulta altres membres.⁵⁴ Cap partit va funcionar com a tal, ja que com hem dit abans eren prohibits, però el fet de mantenir la premsa escrita, en el cas de la Lliga, «*La Veu de Catalunya*», permetia tenir comunicació amb les persones afíns.

Com a reacció a la situació provocada per la Dictadura, Francesc Macià intentarà envair Catalunya militarment des de Prats de Molló però aquesta acció fracassarà el dia mateix de l'intent, 30 d'abril de 1926, per la delació de Ricciotti Garibaldi. Malgrat el fracàs, a partir d'aquest moment, Macià esdevindrà el líder indiscutible de l'esquerra i

⁵² Fou creada a l'octubre de 1924 per continuar la tasca realitzada a l'Escola del Treball, de Bells Oficis, d'Agricultura i d'altres institucions desarticulades pel baró de Viver. *La Mancomunitat de Catalunya...*, pàg. 236, nota 67.

⁵³ Pere Bosch i Gimpera, *Memòries*, 1980, Edicions 62, pàg. 131.

⁵⁴ Isidre Molas, *Lliga Catalana*, vol II..., pàg. 52 a. c.

l'ídol del poble català, anul·lant la popularitat que fins aleshores havien gaudit altres personatges, com el mateix Francesc Cambó.

El 25 de setembre de 1923 s'havia decretat la suspensió de tota activitat política, el que feia que Ferran Valls-Taberner tingués més temps per a la investigació, per donar conferències, per escriure i per a viatjar. La premsa en català, com tota la premsa, havia de passar la censura, però malgrat aquestes dificultats, Ferran Valls va aprofitar aquests mitjans que permetia el règim, per escriure diversos articles, bàsicament a «*La Veu de Catalunya*». La seva activitat com a periodista feu que ingressés el 1930 a l'Associació de Periodistes de Barcelona ocupant-ne la vicepresidència. Com ja hem dit abans també havia estat membre de l'Associació Catalana de la Premsa. Aquest any, va recollir els articles i conferències en el llibre titulat *Per la nostra cultura* i les va publicar a la «*La Revista*», dirigida per Josep M. López Picó i també, una mica més endavant, *Paraules del moment*.

Des de l'època d'estudiant Ferran Valls-Taberner coneixia bé els cenacles intel·lectuals de Madrid, on hi feu molt bones relacions. Un dels grups que freqüentava era el dels escriptors que publicaven *La Gaceta Literaria*, aleshores molt favorables a la cultura catalana.⁵⁵ Per iniciativa de Francesc Cambó i del director d'aquesta revista, Ernesto Giménez Caballero, junt amb Joan Estelrich, director de la Bernat Metge, es va organitzar a la Biblioteca Nacional, una exposició del llibre català que s'inaugurà el 5 de desembre de 1927 amb la presentació de més de sis mil volums. S'hi feu un cicle de conferències, una de les quals fou donada per Ferran Valls-Taberner amb el títol: *Els estudis històrics i arqueològics durant el primer quart de segle XX*.

El 1928 fa un creuer amb José-Félix de Lequerica, amic seu, viatjant des d'Alemanya a Sant Petersburg (dos dies) i Moscou (dos dies). Les impressions del viatge són referides a *Un viatge català a la Rússia de Stalin (1985)*, que va ser publicat en diversos articles a «*La Veu de Catalunya*». L'amistat amb José-Félix de Lequerica, carlista i ultraconservador, ens pot servir per valorar la posició que va prenent Ferran Valls dins del context espanyol.

Malgrat tot, continua defensant la llengua catalana i el 1928 és empresonat durant sis dies per demanar al Sant Pare la revocació de la prohibició de predicar als fidels en llengua catalana. El document era signat per diverses personalitats, més de trenta, l'hi fou requisat i li valgué el càstig esmentat però va poder evitar que es

⁵⁵ Cambó els donava suport econòmic i polític. Veure B. de Riquer, *Francesc Cambó. Entre la Monarquia...* op. cit., pàg. 20.

coneguessin els noms dels signataris que no feren cap a les mans de la policia. Quan sortí no podia moure's de Barcelona sense autorització del Cap de policia i se li va negar el dret de poder donar conferències. Tanmateix el document arribà al Sant Pare, només amb les signatures d'ell mateix i la de Josep Bertran i Musitu.

El 23 de novembre de 1929, encara en període dictatorial, li fou confiada la direcció de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, que la mantindrà fins al 1936, poc abans d'esclatar la Guerra Civil i, que l'hi fou restituïda el 1939, mantenint-la fins a la seva mort el 1942. Des de 1914 fins a 1922 ja n'havia estat *oficial*. El fet de ser director d'aquesta Institució li va permetre de realitzar estudis sobre el dret català medieval i estudis sobre els primers comtes catalans. Va promoure la modernització de les dependències de l'arxiu i en renovà el funcionament. Gràcies a la seva afició bibliogràfica, completà la biblioteca de l'arxiu, dissenyada com a complement de la recerca documental.⁵⁶

Malgrat els entrebancs, va continuar donant conferències però a principis de 1930 s'inicia el final de la Dictadura. El 30 de gener dimiteix Miguel Primo de Rivera per manca de suport dels militars i la mateixa nit, el Rei encarregava al general Dámaso Berenguer la formació d'un nou govern.⁵⁷

En començar la dècada, ens trobem doncs, amb un Ferran Valls madur, professionalment consolidat i amb experiència política, que, el 20 de febrer de 1930, quan acaba de complir quaranta dos anys, apareix un decret, en virtut del qual les Diputacions restaran integrades per diputats designats per Cambres i Col·legis oficials, seguint el sistema corporatiu que havia regit durant la Dictadura i, pels diputats que provenen del sufragi exercit feia prop de deu anys. Això significa que Ferran Valls-Taberner es reincorporarà a la Diputació de Barcelona com a diputat. Tot seguit una de les tasques més nobles que va realitzar fou la reposició als seus llocs, dels professors destituïts pel govern del general Miguel Primo de Rivera.

El juny 1930 es crea, a instàncies de Francesc Cambó, la Unió Catalana d'Estudis Econòmics, Polítics i Socials per a la formació de quadres polítics de totes les tendències. Hi participaran Joan Estelrich, Miquel Vidal i Guardiola i Ferran Valls-Taberner, que en serà el president. Segons opinió de Pere Bosch i Gimpera, aquests

⁵⁶ Simón i Tarrés, Antoni (Dir): *Diccionari d'historiografia catalana*, Barcelona, 2003, Enciclopèdia Catalana, entrada sobre Ferran Valls i Taberner, p. 1168.

⁵⁷ Manuel Tuñón de Lara (dir), Pierre Malerbe, Manuel Tuñón de Lara, Mª Carmen García-Nieto, José-Carlos Mainer Baqué, *Historia de España*, vol. IX primera part a càrrec de Pierre Malerbe, pàg. 91.

companys, formaven el grup més liberal de la Lliga.⁵⁸ Si analitzem la intencionalitat, aquesta institució s'assembla a la que pretenien crear els joves de la Lliga abans de fundar Acció Catalana. Tanmateix sorgia de criteris de la direcció i, de fet, només aplegà gent del partit o gent socialment molt pròxima a la Lliga. Pere Bosch i Gimpera, que també hi va participar, en aquell moment n'era militant. Altres ponents foren Josep Antoni Vandellós, Joaquim Balcells, etc. S'anaren creant noves seccions que generalment eren dirigides per gent del partit. L'excepció foren els germans Xirau, d'Unió Socialista. Acabà en fracàs.

Atès les crítiques que va rebre aquesta iniciativa per la vinculació que tenia amb la Lliga Regionalista, Ferran Valls tanmateix per demostrar-ne la seva neutralitat, va fer unes declaracions a «*La Nau*» i més tard a «*El Matí*» dient: «no estarà afiliada a cap partit ni agrupació estrictament política».⁵⁹ Però després de dos anys en la direcció d'aquesta entitat, Ferran Valls cedí el seu lloc a Josep Maria Tallada i canvià de posició. Pel seu interès reproduïm parcialment la carta que aquest darrer va enviar a Ferran Valls-Taberner: «Tu recordaràs que no vaig ser jo, sinó un grup de que tu formaves part qui va crear la nostra entitat d'estudis i li donà les característiques que avui encara té» [...] «Jo no acostumo a queixar-me però en els dos anys que actuo com a president, no sols tu, sinó la majoria dels qui formàveu part del grup primitiu, ben poca ha estat la cooperació que heu portat a les tasques d'Unió Catalana» [...] «a partir de l'assemblea de la Lliga de gener 1933, començarem a pensar en la manera d'adherir l'entitat a la Lliga Catalana». Hem de fer notar que la majoria d'adherits, seguint l'esperit de la creació d'Unió Catalana, no eren partidaris d'aquesta integració i Josep Maria Tallada tampoc. Ferran Valls va arribar a amenaçar fins i tot de dimitir, si no triomfava el seu criteri d'adhesió a la Lliga.⁶⁰ Sobre aquesta darrera posició no hi podem veure cap altra intenció que la d'ampliar l'espai polític del partit. Cal aclarir que durant part d'aquest període Ferran Valls formava part de la Comissió d'Acció Política.

Dimitit el general Primo de Rivera, l'any 1930 s'albira que la Dictadura és a punt de caure i que donarà pas a un altre règim, que podrà ser una monarquia constitucional o bé una república. Era clar que el govern Berenguer era un govern de tràmit. Per tant, en aquest context tots els partits havien de prendre posicions davant la nova situació. La

⁵⁸ Pere Bosch i Gimpera, *Memòries...*, op. cit., pàg. 144. En aquells moments Bosch militava, per poc temps, a la Lliga impulsat pels seus amics i per l'obra de mecenatge de Cambó.

⁵⁹ Ferran Valls-Taberner, *Paraules del moment*, article «Unió Catalana». Declaracions publicades al diari «*El Matí*», el dia 17 d'agost de 1930.

⁶⁰ *Ferran Valls i Taberner...* op. Cit., pàgs. 172 i 173

Dictadura els havia deixat sense estructures i alguns dels seus líders havien hagut d'exiliar-se. D'altres romangueren al país però només podien fer sentir la seva veu dins d'un context molt limitat. Els diaris com la «*Publicitat*» i «*La Veu de Catalunya*» mantenien encesa la flama d'unes ideologies que havien romàs soterrades per l'efecte de la Dictadura. Però en aquesta situació, la Lliga havia patit menys estralls que altres. Era una formació molt cohesionada que s'agrupaven a l'entorn de la figura de Francesc Cambó. Tanmateix abans de la Dictadura havia sofert un gran trastorn en escindir-se Acció Catalana, ja que amb ella, se n'havia anat el sector més nacionalista i alhora el sector més liberal i més renovador. Gent, sens dubte, d'una gran vàlua intel·lectual que a més suposava la pèrdua de part de l'electorat. En aquest nou escenari, Acció Catalana, entrava amb moltes possibilitats d'esgarrapar-los-hi vots.

Però la Lliga malgrat l'optimisme dels seus dirigents i la presència social que tenia, sabia que la situació no era afalagadora. Havia fracassat en tots els fronts. El seu objectiu principal, atènyer l'autonomia de Catalunya, havia fracassat. La Mancomunitat, que era el seu principal capital polític l'havien liquidat. El partit s'havia escindit i, a més, havien sorgit forces conservadores, amb poca presència social però sí econòmica, que podien fer minvar la seva situació hegemònica en el seu propi espai.

Amb la participació de la Lliga en diversos governs de la Monarquia no s'havia obtingut cap rendibilitat per a Catalunya, cosa que explotaven els seus opositors. Abans de la Dictadura havien intentat de convèncer a la resta de l'Estat, que els seus objectius no eren separatistes, ans el contrari, volien col·laborar en la construcció d'un estat fort. L'autonomia, digueren, havia de beneficiar a Catalunya i a Espanya. Posició explícita en el manifest *Per Catalunya i l'Espanya gran*, redactat per Prat de la Riba.⁶¹ L'Assemblea de Parlamentaris també va fracassar i, van fracassar, els dos projectes d'autonomia, un redactat per la comissió extraparlamentària, que la Lliga no va acceptar i l'altre redactat per la Mancomunitat⁶² que fou refusat.⁶³ Per tant, el panorama que tenien al davant era molt fosc. Si la Mancomunitat hagués continuat hauria estat el gran capital de la Lliga, però fou liquidada.

El nacionalisme republicà català s'estava movent i coordinant-se amb el republicanisme espanyol. El 27 d'agost de 1930, es reuniren plegats a Sant Sebastià per

⁶¹ Sembla que en la redacció també hi va col·laborar Francesc Cambó.

⁶² *La Mancomunitat de Catalunya i l'autonomia...*, op. cit., pàg. 143.

⁶³ El primer és presentat a finals de 1918 i principis de 1919 i tira endavant però cau el govern Romanones, que el defensava i, per raons polítiques no s'arriba ni a discutir a les Corts.

establir una estratègia comuna, partint del supòsit que l'adveniment de la República era proper. Les forces polítiques que hi assistiren foren:

- Alianza Republicana, amb dos representants: Alejandro Lerroux del patit Republicano Radical i Manuel Azaña de Acción Republicana.
- El Partido Republicano Radical-Socialista, que estava representat per Marcel·lí Domingo, Álvaro Albornoz i Ángel Galarza
- Derecha Liberal Republicana per Niceto Alcalá Zamora i Miguel Maura.
- Acció Catalana per Manuel Carrasco i Formiguera (abans havia militat a la Lliga).
- Acció Republicana de Catalunya per Maties Mallol Bosch.
- Estat Català per Jaume Aiguader.
- La Organización Republicana Gallega Autónoma per Santiago Casares Quiroga.
- Indalecio Prieto, Felipe Sánchez Roman, Fernando de los Ríos i Eduardo Ortega y Gasset, germà del filòsof, hi eren a títol personal. Gregorio Marañón no hi va assistir però va enviar una carta d'adhesió.

La CNT no hi va ser representada.

D'aquesta reunió en sortí el denominat Pacte de Sant Sebastià, que tingué com a resultat la creació d'un *Comité Revolucionario* que, presidit per Niceto Alcalá-Zamora, arribaria a ser el govern provisional de la Segona República.⁶⁴ Si bé els compromisos es compliren no se signà cap document. Fou un pacte verbal.

Però la cohesió personal de la la Lliga feia que el partit es pogués reestructurar amb molta rapidesa en el moment que les lleis ho permetessin. Amb la davallada de la Dictadura el 1930, comencen a aflorar una sèrie de propostes polítiques dirigides a un electorat futur. Durant el període dictatorial havia circulat clandestinament el 1927, *El silenci de Catalunya* de Francesc Cambó, que el 1930 ja serà publicat amb el seu nom definitiu, *Per la concòrdia* aprofitant una conjuntura més favorable que fins i tot permetia d'ampliar-ne el seu contingut. Aquest llibre serà replicat per Jaume Bofill i Mates, aleshores d'Acció Catalana, amb *L'altra concòrdia*.

En aquesta nova situació Ferran Valls-Taberner veia la possibilitat de conquerir una funció directora en el terreny de la vida cultural i política catalana i, d'aquesta manera, influir en l'estructuració del país.⁶⁵ Amb poc temps de diferència, el 1930

⁶⁴ *Historia de España...* op. cit., pàg. 98

⁶⁵ Jordi Rubió i Balaguer, *Mestres companys i amics*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991, pàg. 133.

publica dos reculls d'articles que reflexaven d'una manera diàfana el seu pensament: *Per la nostra cultura* i *Paraules del moment*.

En aquest període emergeix una altra figura, Joan Estelrich, que publicarà, *Catalunya endins*. No sé les raons però aquest llibre serà dedicat a Ferran Valls-Taberner amb una citació en anglès de Blake: *Because he kept the divine vision in times of trouble*.⁶⁶

En aquell moment la Lliga havia d'aprofitar les diverses sensibilitats que hi havia dins del partit mobilitzant tots els efectius. Aquests textos havien de servir per reprendre el contacte amb l'electorat. Per això, se'ls donarà molta divulgació, sobre tot, *Per la concòrdia*.⁶⁷

Aquest fou el primer que es va publicar i el més transcendent, per la importància del seu autor, la influència que exercia sobre l'electorat conservador i les expectatives que creava a la resta de l'Estat. El missatge que exposa és clar: combatre l'*assimilisme* castellà i el *separatisme* català.⁶⁸ Calia que els electors, veiessin a la Lliga, com un partit de govern capaç de dirigir els destins del país, tant a Catalunya com a Espanya. Tracta també dos punts cabdals com són l'iberisme i la voluntat de resoldre el problema català dins d'una monarquia constitucional. En definitiva, aquests missatges, representaven una continuïtat en la trajectòria de la Lliga, partit que s'havia mogut dins del possibilisme que permetia el sistema monàrquic. *Per la concòrdia* continua els textos d'Enric Prat de la Riba, si bé, Francesc Cambó s'endinsa més en la constitució d'una estructura política que hauria de permetre a Espanya ajuntant-se amb Portugal, per fer front a les potències colonials del moment. Exposa que per tal de constituir aquesta nova estructura, cal que Castella abandoni la política assimilista seguida fins al moment, però també, cal que Catalunya abandoni la il·lusió de separar-se d'Espanya, primer perquè el control militar i policial que aquesta exerceix no permetria la separació i segon perquè el poble no estava mentalment preparat per lliurar-se a una aventura semblant.

Per arribar a una concòrdia, Francesc Cambó es dedicà no solament en aquest llibre, sinó al llarg de la seva vida a explicar el problema català a la resta d'Espanya. No creia en la separació i, la solució no podia venir més que amb l'entesa entre Catalunya i Espanya, ja que Catalunya mai s'acabava d'integrar a aquesta, almenys espiritualment i,

⁶⁶ Ho tradueixo per: *Perquè ell va guardar la visió divina en temps de trasbalsos*.

⁶⁷ Ha estat reeditat per Columna Proa, Barcelona, 1999.

⁶⁸ Francesc Cambó, *Per la concòrdia; Prefaci*, Columna & Proa, 1999, pàg. 10

Espanya no acabava de liquidar el problema català, com hagués estat la intenció de molts, entre ells el propi Rei. *Per la concòrdia* va orientat en aquest sentit, és a dir a explicar a catalans i castellans l'arrel del problema i la necessitat d'entendre's. La impossibilitat de l'assimilació per part dels castellans i la de separació per part dels catalans. De fet, *Per la concòrdia* és un clam a la moderació.

Apel·larà, també, als intel·lectuals tant castellans com catalans, ja que considera que tenen la capacitat moral i la possibilitat d'influir en el poble i en un sistema democràtic, aquest, sempre tindrà l'última paraula. Francesc Cambó reconeix que s'ha alimentat una catalanofòbia estimulada pel propi Rei, però malgrat tot, tal com diu en el llibre, sempre serà més fàcil convèncer un home que convèncer un poble. Frase que serà replicada per Jaume Bofill i Mates, ja que s'hi observa una contradicció. En una Monarquia constitucional com la que proposa, el Rei ha de mantenir-se al marge i, per tant, caldrà convèncer el poble i els seus representants.

Aquest llibre va ser contestat per Jaume Bofill i Mates amb *L'altra concòrdia*.⁶⁹ Bàsicament, ratificant l'herència d'Enric Prat de la Riba combat la idea de Francesc Cambó de la federació ibèrica amb Portugal, simplement perquè aquest país ni la desitja ni la necessita. Jaume Bofill s'estén en la necessitat de la democratització d'Espanya que només pot esdevenir amb la República. Considera que Catalunya no podrà assolir la plena llibertat sense un canvi de règim, ja que la monarquia ha demostrat a bastament, que no es partidària de concedir l'autonomia a Catalunya. Però no sols és que el Rei no la desitgi, sinó que els socis monàrquics que poden fer costat a Francesc Cambó tampoc en són partidaris. Altrament, considera que sempre que Catalunya defensi una posició de privilegi en relació a la resta d'Espanya, com pot ser una autonomia dins d'un estat unitari, aquesta serà una font de conflictes. Per tant, cal anar cap a una república federal on totes les regions puguin defensar les seves particularitats. La Monarquia borbònica mai acceptarà una estructura federal que no van acceptar ni els pretendents carlins, que van negar, fins i tot, el retorn dels antics furs de Catalunya.

Durant la Dictadura Ferran Valls-Taberner, havia reflexionat sobre la necessitat de revisió del catalanisme i aprofitarà els governs de transició d'aquesta, per fer un recull dels articles que ja havia publicat a «*La Veu*» per exposar les seves reflexions. El punt de partida no podia ser altre que el qüestionament del pensament de Prat de la Riba que, sens dubte, en aquell moment, continuava sent el referent ideològic de la Lliga.

⁶⁹ Bofill i Matas, Jaume: *L'altra concòrdia.. Per una revisió del problema català: la solució liberal i democràtica*, Publicacions de la Revista de Catalunya MCMXXX.

Suposadament per prudència, no arribarà mai a explicitar d'una manera clara els punts que calia superar. En una posició semblant però amb més concreció, treballarà Joan Estelrich.

4.1. Per la nostra cultura

Abans de passar a comentar els dos llibres de Ferran Valls-Taberner, és interessant de conèixer l'explicació que dóna Ferran Soldevila sobre el mètode de treball de Ferran Valls: «era un home de producció lenta i per això el seu mètode preferit era la publicació de petits articles a revistes. Són rars els llibres».⁷⁰ Els seus escrits polítics són sempre reculls d'articles de diari i resums de conferències que reflecteixen el seu pensament però mai pretenen anar més enllà, ni endinsar-se en el camp de la teoria política. Pels vols del 1930 la situació política havia canviat i ja es podien dir les coses amb més claredat.

Per la nostra cultura comença amb l'article: «*La lectura i el llibre*», publicat a «*La Veu de Catalunya*» el dia 6 d'octubre de 1928 i exposa la necessitat de llegir, no tan sols per a la formació cultural de l'individu, sinó també per al gaudi però sempre considerant que la lectura no s'ha de considerar mai com un recurs per matar el temps, sinó com un mitjà per aprofitar-lo. Fa una defensa de la necessitat de llegir i de publicar llibres que serveixin per a la formació de la gent. Durant aquell any s'havia encetat una polèmica sobre el llibre, la lectura i els lectors que va durar fins a l'any següent.⁷¹

El dia 16 de gener de 1925 havia llegit la conferència: *L'Autonomia Universitària i la Universitat de Barcelona*⁷² i la inclou en el llibre. Comenta la necessitat d'autonomia universitària. Creu que no és una solució vàlida per a tot arreu però sí per a la Universitat de Barcelona. Manifesta: «nosaltres constituïm un poble amb un pensament i una civilització peculiar, amb una vida social intensa; tenim una personalitat col·lectiva ben afermada i que és un fet innegable, el que ha estat posat de relleu no sols pels al·legats entusiastes dels seus defensors, sinó també per les mateixes diatribes dels adversaris» [...] «Cal dir-ho clarament. La tragèdia de la nostra cultura no

⁷⁰ Soldevila, Ferran: *Noms propis*, Barcelona, Barcelona, 1994, Barcelonesa d'Edicions, Col·lecció Eixos, pàg. 145.

⁷¹ Estelrich, Joan. Veure la segona part de *Catalunya endins*, Barcelona, 1930, Llibreria Catalònia.

⁷² Conferència llegida el dia 6 de gener de 1925 amb ocasió de la Primera Assemblea de les Associacions d'Estudiants Catòlics de Catalunya, i publicada a «*Catalunya Social*» núms. 197 i 198 (14 i 21 de febrer del dit any).

és de manca d'aptituds individuals, no és tampoc absència d'interès social, no. És de manca de llibertat, és de sobra de traves que impedeixen la natural i espontània actuació del nostre poble» [...] «es dona el cas, entre nosaltres, que la Universitat i les principals escoles oficials han estat difícilment accessibles per a la nostra selecció intel·lectual» [...] «molts homes remarcables de la nostra intel·lectualitat, sovint dels millors preparats per a una bona actuació docent, han anat treballant exclosos de la Universitat i d'altres institucions pedagògiques oficials, havent de superar dificultats més o menys importants;»...Els llocs «eren freqüentment ocupats per gent sense veritable vocació ni suficient competència, enviada des de Madrid». Fa una reflexió sobre la necessitat que ha tingut Catalunya de crear institucions paral·leles a l'organització oficial i cita Nicolau: «És dur quan hom vol posseir una cultura, haver-ne de pagar dues; però seria pitjor pagar-ne una sola per no tenir-ne cap». Després posa de manifest les aspiracions de Catalunya per atènyer l'autonomia universitària, per a la qual s'havien desenvolupat treballs, fins aquell moment, que considera més ben intencionats que encertats. Pensem que la Universitat de Barcelona havia romàs aliena a la Renaixença, a la recuperació cultural de Catalunya, als Estudis Universitaris Catalans i a l'obra cultural de la Mancomunitat. En aquest article s'hi observa, però, la nota de més d'alt registre nacionalista que pot donar Ferran Valls-Taberner. Justifica l'autonomia universitària pels trets característics de la cultura catalana que, de fet, són els que configuren la nació. Quan el primer de juny de 1933, aquesta autonomia serà posada en pràctica per la República, malauradament no es comptarà amb la seva col·laboració.

En tots els llibres que va publicar Ferran Valls-Taberner, és una constant el seu inqüestionable catolicisme de signe clarament conservador. Així el dia 22 de març va donar una conferència a la Casa Catòlica del Poble de Múrcia⁷³ que, extractada es publicà a «*La Veu de Catalunya*» amb el títol de *Conferència Universitària*. El contingut, s'atansa més a una lliçó de catecisme que a l'explicació d'un hipotètic funcionament universitari. Manifesta: «Defenseu el caràcter de la nostra cultura, de la cultura europea, filla de la civilització cristiana, que no volem que sigui desnaturalitzada», després «assenyala la conservació a través del temps, la immutabilitat i la fixesa del dogma catòlic» [...] «L'Església, en canvi, resisteix fermament incommovible malgrat tots els atacs supera les seves pròpies crisis derivades del seu element humà, roman immutable malgrat els perills diversos i les persecucions, malgrat

⁷³ La Conferència la donà el 22 de març de 1928 i l'extracte es publicà a «*La Veu de Catalunya*» el 31 d'aquell mes.

els cismes i les heretgies» [...] «No som acèfals, car tenim un cap, que és el Papa, Vicari de Crist sobre la terra». Amb la immutabilitat i la fixesa del dogma catòlic, defensa una església pètria, que no permet cap evolució que vagi més enllà del dogma i la doctrina establerta per la pròpia església.

«*Pel nostre avenç cultural*», el va publicar a la premsa comarcal catalana el 19 de juny de 1929,⁷⁴ on comenta la necessitat de tenir empreses culturals que ajudin a la difusió de la cultura. Cita unes quantes revistes i editorials que hi col·laboren amb èxit. A *Autoritat i jerarquia*⁷⁵ comenta la necessitat d'acceptar l'autoritat d'aquelles persones de demostrada capacitat moral i intel·lectual, que cal situar-les, jeràrquicament, en la direcció de la societat. Certament, les persones d'una provada capacitat moral i intel·lectual sempre tindran una presència en la societat, sense necessitat de conferir-los-hi una jerarquia autoritària ja que aquesta, només podrà donar-la el poble. Les normes gramaticals de Pompeu Fabra foren acceptades per totes les institucions acadèmiques, però ha estat la seva generalització, l'acceptació per part de tots els territoris de parla catalana, el que ha conferit autoritat a aquestes normes. Ferran Valls-Taberner, exposa opinions, que són polítiques i apel·la a l'elitisme per al govern de la *res publica*, a un govern dels millors. Amb *Autoritat i jerarquia*, s'atansa a una mena de platonisme que, com sabem, va desembocar en els sistemes totalitaris de la primera meitat del segle XX. Per la contradicció que suposarà més endavant, interessa de ressaltar el darrer paràgraf de l'article: «El moment és certament delicat, i ara trobem palesa la manca que ens fan figures com aquelles l'absència de les quals remarcava encertadament l'Estelrich: Maragall, el bisbe Torres, Prat de la Riba; personalitats que no són ja únicament un record gloriós d'una època memorable, sinó que constitueixen encara un exemple, en molts punts únic, a seguir». En el proper llibre que publicarà, *Paraules del moment*, amb una diferència de dates que no van més enllà d'uns quants mesos, començarà a plantejar la revisió d'alguns punts d'Enric Prat de la Riba.

En *Examen de consciència*⁷⁶ entra en la polèmica encetada per Carles Capdevila sobre la crisi de caràcter que porta a una crisi de lectors i de retruc a la crisi del llibre. Qui va polemitzar amb més vehemència sobre aquest tema fou Joan Estelrich a la segona part del seu llibre *Catalunya endins*, però també Ferran Valls-Taberner, que en el primer dels articles que hem exposat i, de fet, a *Autoritat i jerarquia*, ja intenta donar

⁷⁴ «*El dia de Terrassa*», «*Diari de Mataró*», «*Diari de Tarragona*», etc.

⁷⁵ «*La Veu de Catalunya*», agost de 1929

⁷⁶ Article publicat en el número del mes d'agost de la «*Nova Revista*» (1929)

una solució a la proposta de Carles Capdevila. Intenta d'ampliar els conceptes que aquests darrers manifesten sobre la crisi de caràcter. Defuig la feblesa de caràcter atribuïda al poble i trasllada la responsabilitat als líders culturals i polítics, com ja ho havia fet a *Autoritat i jerarquia*. Malgrat que no cita textualment el nom de Prat de la Riba, el posa d'exemple com l'home amb capacitat d'influir en el caràcter del poble per tal de transformar-lo. Analitzem el text:

“En la perspectiva històrica del nostre moviment (entenem que es referix al catalanisme) haurà de quedar ben precisat, em sembla clar, com a període rellevant el d'actuació de govern del qui ha estat anomenat el “Seny Ordenador”. Fou aquell un període d'estructuració; llavors vàrem tenir un cap, de tots respectat, i una incipient organització coordinada. Ell va crear les principals institucions, no pas per fer bonic, sinó amb un sentit d'eficàcia; ell inicià un ordre nou, una jerarquia i una tradició dignes i eficients, un to col·lectiu noble i enlairat; ell sabé dirigir sense imposició, actuar sense exclusivismes, realitzar els seus plans sense menysprear els assessoraments estimables... De la substància per ell creada en vàrem viure després, i encara en vivim; tal era la seva energia vital que alguns paràsits pogueren després nodrir-se'n, arrapar-s'hi. A la mort del Mestre pot dir-se que es clogué aquell període; una mena d'histerisme col·lectiu, la inconsciència i la fatxenderia veren revifar-se, no pas poc, entre nosaltres; i tots hi tenim la nostra part de culpa. Llavors l'intrusisme d'alguns simuladors audaciosos i egoistes, (simples xerraires mancats de preparació sòlida i de sentit de responsabilitat) lliure del fre necessari, tractà s'aprofità novament l'ocasió favorable, i en determinats casos no sense fortuna⁷⁷.

Els últims sis anys poden haver tingut per a nosaltres un avantatge evident: el de donar lloc a una revisió de valors; però aquesta és incompleta encara, i caldria revisar les nostres coses a fons. Els que no tenim motiu personal de queixa podríem fer-ho serenament⁷⁸. Veuríem si ho miréssim bé, com hem malbaratat i malbaratem encara en el camp cultural, alguns valors autèntics, per desconexença, per menysvaloració o per preterició injustificada⁷⁹”.

En aquest darrer paràgraf, enceta la necessitat de revisió del pensament d'Enric Prat de la Riba, que després l'anirà perfilant en els llibres *Paraules del moment*, *En les hores confuses* i el clourà, amb l'article *José Antonio y Cataluña* en el llibre *Reafirmación espiritual de España*, després de la guerra civil.

⁷⁷La crítica dura, entenem que va dirigida a Josep Puig i Cadafalch. Si és així és injust, ja que Puig va dur a terme el projecte de Prat amb una continuïtat indubtable.

⁷⁸D'antuvi veu la necessitat de fer una revisió a fons i s'està postulant per fer-la. Concretarà més als llibres que publicarà més tard: *Paraules del moment* i *En les hores confuses*.

⁷⁹*Per la nostra cultura...* op. cit. pàgs. 46, 47 i 48

A *Modèstia i ambició*,⁸⁰ aconsella d'ésser conscient de les pròpies limitacions de cadascú sense exagerar les nostres capacitats ni les capacitats del nostre poble. Acaba l'article: «Procurem conrear en nosaltres la vigorosa i magnànima ambició de revaloritzar cada dia més el nostre poble amb les millors i més altes empreses que puguem realitzar...superem la mesquinesa del localisme exagerat i de tot altre sentiment trivial que empetiteixi la nostra causa».

L'article que el segueix, *Moralitats i reflexions*,⁸¹ diu: «Ens és més necessària l'honestedat que l'heroisme» i «Ni domesticitat ni malvolença: aquest em semblaria un lema força oportú. Ens caldria també tenir present, com a bona norma de conducta, que la presumpció pretensiosa és tan fatal com la manca d'una noble i proporcionada ambició» que el professor Isidre Molas considera una crítica al radicalisme polític, centrat en l'assimilisme castellà, separatisme català. En aquell moment ja havia circulat clandestinament el llibre de Francesc Cambó *Per la concòrdia* que fa referència a aquests dos radicalismes. En un altre paràgraf, comenta: «Tot estancament, tot encarcament, esdevé perillós; la vida és una constant renovació. Un moviment vital no pot identificar-se amb una sola promoció, per gloriosa que sigui», toc d'atenció a l'immobilisme ideològic i a la necessitat de renovació dels quadres directius de la Lliga. Finalment: «la familiarització abusiva amb certs mots sagrats, tindria el defecte d'esvair la reverència i l'emoció sincera que ha de correspondre-hi». Ens indica que no s'ha d'abusar de determinats mots com poden ser nacionalisme, nació, etc., encara que no ho diu explícitament.

El darrer article del llibre, «*Amor a l'idioma propi*»,⁸² el va incloure a *Paraules del moment* publicat pocs mesos després.

Amb aquest llibre s'inicia el pensament de Ferran Valls-Taberner que anirà concretant en els textos que publicarà posteriorment. Altrament aquests primers passos ideològics que va donant durant la Dictadura, són interpretats com passos donats en una època suposadament catalanista. De fet el propi Francesc Cambó considera que la «Dictadura radicalitzà el seu catalanisme»,⁸³ però si ens fixem en els articles *Autoritat i jerarquia* i *Modèstia i ambició*, bàsicament veurem que Ferran Valls-Taberner fa propostes per a una revisió del catalanisme sense pensar en un projecte nacionalista. El

⁸⁰ «*La Veu de Catalunya*» el dia 2 de juliol de 1928.

⁸¹ «*La Veu de Catalunya*», número extraordinari el dia 1 de gener de 1929

⁸² Aquest article es va incloure també en el llibre *Paraules del moment* publicat pocs mesos després.

⁸³ Cambó, Francesc: *Meditacions: Dietari 1941-1947*; Barcelona, 1982, Editorial Alpha, «Ha mort Ferran Valls Taberner: In Memoriam (Buenos Aires, 3 d'octubre de 1942)», pàg. 1192.

seu comportament personal obeeix més a una reacció ètica contra una situació injusta, que a un enfrontament amb la dictadura, per atènyer un canvi polític, que inclogui les reivindicacions nacionals de Catalunya. La història ha demostrat que sense un projecte polític, el nacionalisme cultural, suposadament defensat per ell, no pot reeixir, i no s'observa en ell, cap signe de catalanisme polític, ni tan sols en aquesta època. Hem de reconèixer, però, que es va mantenir fidel als compromisos i a les persones com a militant de la Lliga. Però llevat de l'autonomia universitària, que segurament Ferran Valls hauria continuat defensant si s'haguessin apaivagat els ànims després de la proclamació de la República, els altres articles ens mostren el seu pensament amb força claredat i amb unes posicions essencials que defensarà fins a la seva mort. Així, les idees religioses que exposa, són d'un catolicisme petri, corpori, jeràrquic, poc evolutiu. La societat ha d'ésser jerarquitzada i l'autoritat l'han de posseir els que ocupen la jerarquia superior, que ha de coincidir amb els millors. Aquests, són els que han de governar i dirigir tota la societat. El gran problema dels que defensen sistemes elitistes com Plató o José Ortega y Gasset, és que no expliquen con s'escullen aquestes elits ni a qui han de respondre de les seves actuacions. Explicita el fet de fer un examen de consciència per tal de revisar les idees que havia sostingut la Lliga fins al cop d'estat del general Primo de Rivera que, més endavant es concretaran en un abandó del nacionalisme, però aquí només apunta la necessitat d'evitar la utilització abusiva de certs mots. Finalment, subreptíciament, proposa una renovació en els quadres directius del partit que en aquell moment patia la somnolència imposada per la Dictadura.

4.2. Paraules del moment⁸⁴

D'antuvi hem de dir que les darreres aportacions de Francesc Cambó es mantenen fidels a la tradició ideològica de la Lliga. En canvi, Ferran Valls-Taberner, sense trencar amb aquesta tradició, proposa iniciar una revisió d'aquests plantejaments. Ja ho havia insinuat a *Per la nostra cultura*, però el seu afany revisionista l'amplia més palesament en els articles que continua escrivint a «*La Veu de Catalunya*» i a altres mitjans de comunicació, que recollirà a *Paraules del moment*.

⁸⁴ Aquest llibre es publicà amb el nom que figura en aquest apartat el 1930. L'autor signa com a Ferran Valls Taberner. Se n'ha fet una reedició facsímil el 1989, amb el títol de *Paraules del moment. Recull d'articles de política catalanista (1930)*, en el que es catalanitza el nom de l'autor amb Ferran Valls i Taberner i s'hi afegeix *Recull d'articles de política catalanista*.

Així el 15 de març a «*El Noticiero Universal*» publica: «*Reorganització de les forces polítiques*», diu: «No em resulta pas agradable la denominació de nacionalista. És aquesta, al meu entendre, una paraula marcida. Certes modalitats de la seva significació l'han desacreditat a Europa. Per la meua part renuncio a ella. Entenc que no hauríem de fer gaires escarafalls per qüestions de paraules. Convindria molt acabar amb la política flouresca pròpia d'altres temps, avui inadequada. Caldria evitar tant com se pogués que segueixi usant-se en les propagandes de tòpics usats i rebregats».

Convida al seu partit i a la societat catalana a eliminar la paraula nacionalista. Ja hem dit a la introducció que la paraula més usada és la de catalanista però el més important és saber què volem dir amb aquesta paraula. Si el que defensem son els trets nacionals de Catalunya, la paraula importarà poc. Per tant, partint de la sinonímia que ja hem exposat entre les paraules nacionalisme i catalanisme, hem de considerar que el refús que fa Ferran Valls-Taberner tan contundent de la paraula nacionalista, és una manera de rebaixar-la i un dels passos importants que dona, en el seu intent de revisar el pensament d'Enric Prat de la Riba, on la paraula nacionalista i nacionalisme són la base de la seva teoria.

Però és que Ferran Valls-Taberner escriu aquest article en un moment que a Catalunya hi ha una febre nacionalista, tant al centre – Acció Catalana –, com a l'esquerra – en formació a partir de diversos grups. Els llibres i els articles d'Antoni Rovira i Virgili gaudeixen de gran acceptació i, podem dir que molta de la gent de la Lliga no abandonarà mai les propostes nacionalistes d'Enric Prat de la Riba. Tanmateix, hi ha un electorat clarament conservador, que la paraula nacionalista li fa nosa i, al qual el pensament de Ferran Valls-Taberner és, si més no acceptable, ja que dins de Catalunya hi ha també una part de l'electorat català clarament espanyolista. A més a Espanya sempre s'ha identificat nacionalisme amb separatisme i, per tant, és una paraula poc convenient si es vol realitzar una política conjunta amb la resta de les forces polítiques de l'Estat. Per tant, les seves propostes podien cobrir les aspiracions d'una part dels electors però no coincidien amb la ideologia general de la Lliga on ningú s'hagués atrevit a condemnar la paraula «nacionalista» com ho feu Ferran Valls. La seva proposta anava a contracorrent.

En el mateix llibre, si bé ja ho havia fet a *Per la nostra cultura*, fa una defensa de la llengua catalana, de tal manera, que ens fa pensar en un home que estimava profundament la llengua i la cultura del seu país, almenys en aquell moment. Així ho manifesta en l'article publicat a «*La Veu de Catalunya*» el 25 de març, amb el títol

«*L'amor a l'idioma propi*»,⁸⁵ que és el resum del discurs que va fer davant d'uns intel·lectuals castellans en una trobada organitzada per Joan Estelrich i que es va cloure a l'Hotel Ritz la nit del 23 de març de 1930.⁸⁶

Ferran Valls-Taberner tenia una gran presència en el món cultural català, ocupant una munió de càrrecs. Això li atorgava un gran prestigi en tots els àmbits. *La Publicitat* va arribar a dir que: «és d'entre els polítics catalans de dreta, un dels més seriosos, més sincers i més independents, i un dels pocs que compta, ben merescudament, simpaties fervoroses en tots els sectors del catalanisme».⁸⁷ Certament era un polític català de *dretes*, *seriós*, *sincer* i *independent*, característiques que, fins i tot, podem afegir va mantenir fins al final de la seva vida i podem acceptar també que en les anàlisis del moment es pugui escriure que F. Valls-Taberner gaudeix de les *simpaties fervoroses en tots els sectors del catalanisme*, però a partir de la publicació de *Per la nostra cultura* no podem acceptar una interpretació catalanista del seu pensament i, menys encara, a partir de la publicació de *Paraules del moment*.

Políticament insisteix en la revisió del catalanisme històric: «Després del provincialisme de Balmes – diu –, del particularisme d'Almirall, després del tradicionalisme català de Torras i Bages, varem arribar a l'estructuració doctrinal de Prat de la Riba». Considera que aquesta, encara és la base fonamental del catalanisme, però cal revisar-la perquè alguns punts han perdut actualitat. Tanmateix, no fixa els punts bàsics que s'haurien de tocar. Va donant arguments que contradiuen la posició de d'Enric Prat. Insisteix molt en no atrinxer-se en una política localista i participar en la política general d'Espanya, punts que han estat defensats amb insistència per Enric Prat de la Riba, per Francesc Cambó i per la mateixa tradició de la Lliga. Contrasta aquest primer intent de revisió del pensament d'Enric Prat de la Riba amb les manifestacions que havia fet amb anterioritat.

En unes declaracions fetes al setmanari «*El Foc*» el dia 30 de Maig i titulat «*El moment actual*», manifesta: «La nostra acció avui hauria d'ésser aquesta: una matisació del catalanisme ben extensa, que compregués tots els aspectes polítics; una coordinació

⁸⁵ Aquest article va ser publicat a *Per la nostra cultura* i a *Paraules del moment*

⁸⁶ Prengueren també la paraula: Serra Hunter, Ernesto Giménez Caballero, Pedro Sainz Rodríguez, Gregorio Marañón, Fernando de los Ríos, Ángel Ossorio y Gallardo, José Ortega y Gasset, Ramón Menéndez Pidal, August Pi i Sunyer. En aquesta trobada es calcula que hi van assistir mig centenar d'intel·lectuals castellans entre els que hi havia Manuel Azaña. La iniciativa havia partit de Francesc Cambó però la majoria dels discursos foren antimonàrquics i de confraternització amb les forces republicanes catalanes, causant una certa perplexitat als organitzadors.

⁸⁷ «*La Publicitat*» 20 d'abril de 1930.

ferma i compacta en determinades qüestions; i una intervenció directa i constant en la política peninsular».

En els articles publicats a «*La Veu de Catalunya*» els dies 21, 23 i 28 d'agost torna a insistir: «La nostra voluntat d'ara en projecció cap al futur, el que tenen en compte són els drets essencials de la nostra ànima col·lectiva, les necessitats modernes de la nostra personalitat social, la qual volem defensar sempre contra els intents d'absorció, però de cap manera no tendim a deslligar dels vincles naturals de solidaritat hispànica». Segueix la línia de Francesc Cambó, ni assimilisme castellà ni separatisme català, la de Joan Estelrich, la de Jaume Bofill i Matas i, fins i tot, la d'Enric Prat de la Riba.⁸⁸ Tots ells fan propostes d'intervenció en la política d'Espanya per tal que en modernitzar-la entengui el problema català, el resolgui i, amb la solució aportada, es configuri una nova situació en la qual tothom s'hi trobi còmode. En aquest article Ferran Valls no marxa de les directrius marcades per la Lliga, però emfasitza i insisteix en la solidaritat hispànica amb més vehemència que els altres.

En la conferència donada al Casino de Sants el dia 2 de setembre titulada *Catalanisme i hispanisme* fa un enaltiment del catalanisme. Exposa la necessitat de regir nosaltres mateixos la nostra vida interior. Es formula la pregunta: «¿Què és fonamentalment el catalanisme? És el sentiment arrelat d'amor a la nostra terra catalana, l'instint, indestructible, de conservació de la personalitat de Catalunya i de defensa dels seus drets i de la seva unitat, el propòsit constant de laborar per la prosperitat, pel progrés i per la llibertat del nostre poble. Es doncs, la consciència de la nostra catalanitat irreductible i de la necessitat de regir nosaltres mateixos la nostra vida interior». No renuncia a la personalitat de Catalunya i, més endavant farà un enaltiment de la llengua catalana que considera com la més viva expressió de la *nostra ànima col·lectiva* (expressió pràtica). En no proposar un model polític concret no sabem si *per regir la nostra vida interior* es referix a un retorn a la Mancomunitat, a un sistema provincial, autonòmic... Ferran Valls, no en proposa cap. En qualsevol cas reconeix la *necessitat de regir nosaltres mateixos la nostra vida interior* i, per tant, se surt una mica del guió que va defensant en altres articles. Aquí es podria parlar d'una certa inspiració nacionalista però després torna a insistir: «hem de tenir present que Espanya no és merament una expressió geogràfica o una postissa, sinó que és una entitat territorial i

⁸⁸ Enric Prat de la Riba en el capítol VIII de *La Nacionalitat Catalana* diu: «conseqüència de tota la doctrina aquí exposada és la reivindicació d'un Estat català en una unió federativa amb els estats de les altres nacionalitats d'Espanya» [...] «del fet de l'actual unitat política d'Espanya, del fet de la convivència secular de varis pobles, neix un element d'unitat, de comunitat, que els pobles units han de mantenir i solidar», Barcelona, 1910, pàg. 125.

moral de la qual nosaltres formem part».⁸⁹ Si seguíssim el pensament d'Enric Prat, aquesta *entitat moral* caldria matisar-la, encara que hi tindria cabuda, partint de l'esperit nacional català.

A «*La Veu de Catalunya*» del dia 7 de setembre havia publicat un resum de la conferència pronunciada a Igualada el dia 5 i que inclou en el llibre amb el títol de *Renovació política i difusió cultural*. Aquí, Ferran Valls ens explica que el concepte de nació no és un concepte monolític. De fet, és cert que molta gent anava repetint les definicions que alguns tractadistes havien desenvolupat anteriorment, però combat el concepte que a cada nació correspongui un estat, perquè el considera superat. Pensa que: «el respecte a la personalitat nacional no exigeix avui que aquesta coincideixi amb un Estat que tingui tots els atributs i totes les característiques de tal. I considera que hi ha altres mitjans i noves concepcions d'organització política per deixar ben lliure el desenvolupament d'una cultura pròpia i la conservació amb ella de la personalitat diferenciada que correspongui a una entitat natural, a un complex social complet. Continua «el problema de les minories lingüístiques nacionals té solucions més complexes que les preconitzades en el sentit exageradament nacionalista d'altre temps. Hi ha avui una tendència, que vol evitar la identificació de l'Estat amb la Nació». En aquest cas Ferran Valls fa una formulació política que només pot derivar en models que fins aleshores havien fracassat a Espanya. A l'any 1930 ja hi havia hagut l'experiència de la clausura de la Mancomunitat i el refús de l'Estatut d'autonomia (1919). Només que la Mancomunitat hagués sobreviscut, les paraules de Ferran Valls haurien pogut tenir algun sentit, però la història demostrava si més no, que dins de la Monarquia no hi havia gaire capacitat de maniobra. Altrament podem considerar que la seva proposta contradiu el pensament d'Enric Prat de la Riba, qui el 1917 en ser reelegit president de la Mancomunitat digué: «Entrem ara en el segon moment de la vida de la Mancomunitat, en el període de la seva consagració definitiva. Som a l'hora de resoldre el problema del seu contingut, de les seves atribucions. No hem fet la Mancomunitat per fer una Diputació més gran ni per donar a l'ànima catalana un petit cos d'administració subordinada, secundària: una província. Tots, anant més o menys enllà, qui deturant-se aviat, qui veient encara lluny el terme del seu ideal, tots volem per a Catalunya un cos d'Estat, tots sentim que la dignitat de la voluntat popular catalana exigeix imperiosament, més o menys accentuades o atenuades, formes d'Estat».⁹⁰ On Enric Prat

⁸⁹ Aquesta «*entitat territorial i moral de la qual nosaltres formem part*», s'allunya poc d'altres propostes, on remarca la seva visió espanyola de conjunt.

⁹⁰ *Història dels Països Catalans...*, op. cit., pàg. 466, nota 1

defensa la necessitat de tenir un Estat per a la defensa dels interessos de Catalunya, Ferran Valls-Taberner, pensa que cal cercar altres solucions. Aquestes paraules foren pronunciades tretze anys abans de la publicació de *Paraules del moment*. Cal concretar que una nació requereix d'un estat, independent o no, federal o confederal, fins i tot, podem acceptar un sistema autonòmic, però sense un estat mai es podrà desenvolupar. El mateix Enric Prat, ja havia dit: «a cada nació un estat: aquesta és la fórmula sintètica del nacionalisme polític, aquest es el fet jurídic que ha de correspondre al fet social de la nacionalitat».⁹¹ Malgrat que Ferran Valls ens ve a dir que l'afirmació que a cada nació correspongui un estat és una afirmació superada, implícitament, reconeix que Catalunya és una nació a la que se li pot donar una solució sense la necessària constitució d'un estat suposadament independent.

Altrament, en aquest escrit tracta un tema que ja havia tocat abans Joan Estelrich, amic seu per aquelles dates, que diu: «Els moviments nacionalistes han modificat llurs principis actius. Ja no es diu com abans: a cada Nació un Estat. La doctrina ortodoxa és ara: nacionalitats lliures dins de l'Estat complex. Nació i Estat essent distints i independents, pot convenir que una Nació estigui distribuïda en diversos Estats».⁹² Però Joan Estelrich posa exemples com els casos d'Alemanya, Àustria, Suïssa, Estats Units, per acabar proposant una solució: «Tothom és d'acord – a la fi – a propugnar una solució federal per als problemes nacionals de la Península ibèrica».⁹³ Solució que coincideix amb la de Prat de la Riba, però tanmateix en l'obra de Ferran Valls-Taberner, resta més palès la necessitat de treballar junts amb la resta d'Espanya, amb l'objectiu comú d'engrandir-la.

El darrer article de *Paraules del moment* és un apèndix retrospectiu d'un article que s'havia de publicar a «*La Veu de Catalunya*» el 18 de juny de 1929, titulat «*Salutació al Dr. Stresemann*», quan aquest va visitar Barcelona i que fou suprimit per la censura governativa.⁹⁴ Curiosament el mateix dia es va publicar un article de Lluís Nicolau d'Olwer, amb el títol: «*Un estadista de la nova Europa*», que parlant també del Dr. Gustav Stresemann no fou censurat, probablement perquè no era tan agosarat. El de Ferran Valls feia referència que Gustav Stresemann per les vies del dret havia arribat a

⁹¹ Prat de la Riba, Enric: *La nacionalitat Catalana*, Barcelona 1910, capítol VIII, pàg. 113.

⁹² Estelrich, Joan: *Catalunya endins. Un llibre per a tots i contra ningú*, Barcelona març de 1930, pàg. 92.

⁹³ *Catalunya endins...*, op. cit., pàg. 93

⁹⁴ El Dr. Gustav Stresemann, prou conegut aleshores per haver estat Cancellier d'Alemanya (1923) i Ministre d'Afers Estrangers (1923-1929), fou un clar defensor de les minories nacionals quan Alemanya va ingressar a la Societat de Nacions (9 de setembre de 1926). Pel novembre d'aquell any rebia el Premi Nobel de la Pau junt amb Aristide Briand.

situar Alemanya al lloc que li pertocava i, a més a més, deia que aquest estadista era un «defensor intrèpid i advocat intel·ligent i decidit dels drets de les minories europees». Aquests petits detalls ens fan dubtar, alguns cops, de la linealitat de l'itinerari de Ferran Valls-Taberner.

Atès que d'una manera directa o indirecta pretén de revisar el pensament d'Enric Prat de la Riba, fonament de la ideologia de la Lliga i per extensió, un dels pilars de nacionalisme català, hem considerat convenient afegir un petit resum de les idees d'aquest, fent una petita comparació amb alguns dels trets que donaren Ferran Valls-Taberner i Joan Estelrich en els seus respectius llibres.

4.3. La revisió del pensament polític d'Enric Prat de la Riba

Un article de «*La Veu de Catalunya*»,⁹⁵ va fer el comentari que «*Per la concòrdia* no és un llibre de circumstàncies. És un llibre d'un valor permanent, el pròleg del qual és, en realitat, el darrer capítol de *La Nacionalitat Catalana* de Prat de la Riba».⁹⁶ Aquest comentari ens permet d'interpretar que aquest llibre s'incorpora al gruix ideològic de la Lliga dels darrers anys de la Dictadura. Tanmateix, dos intel·lectuals, Joan Estelrich i Ferran Valls-Taberner pretenen renovar el pensament que fins aleshores havia dirigit el partit, encara que el sentit que donarà l'un és divergent del que li donarà l'altre.

Malgrat la necessària evolució que tota ideologia necessita, hi ha molts aspectes de *La Nacionalitat Catalana* que han estat permanents dins de la història del nacionalisme català i n'ha estat la base teòrica. He extret els punts de la teoria d'Enric Prat de la Riba que em semblen més importants en contraposar-los al pensament dels dos intel·lectuals abans esmentats. Defineix la nació com «una societat de gent que parlen una llengua pròpia i tenen un mateix esperit que es manifesta u i característic per sota de la varietat de tota vida col·lectiva» i per tant, Catalunya que compleix amb les característiques de la definició, és una nació. S'aventura a dir que «Catalunya, petita o gran és l'única pàtria nostra» i que «Espanya no és la nostra pàtria, sinó una agrupació de varies pàtries»; «A cada nació un Estat: aquesta és la fórmula sintètica del nacionalisme polític» que serà contestat per Joan Estelrich i Ferran Valls-Taberner. Quan entra a l'estructura política que ha de tenir Catalunya, no s'aparta gaire de la

⁹⁵ «*La Veu de Catalunya*», 3-III-1930.

⁹⁶ *Per la concòrdia*. «*La Veu de Catalunya*», 3-III-1930, citat per Isidre Moles, *Lliga Catalana...*, pàg. 160.

proposta de Joan Estelrich: «Conseqüència de tota la doctrina aquí exposada és la reivindicació d'un Estat català, en unió federativa amb els Estats de les altres nacionalitats d'Espanya». Malgrat que pensa que una Catalunya lliure pot donar-se qualsevol sistema *sense deixar de ser catalana*, la seva proposta marcadament conservadora, és federal. Aquí torna a coincidir amb Joan Estelrich, que parla d'estats complexos d'estructura federal i, per tant, no contradiu el plantejament d'Enric Prat que ja en els capítols inicials de *La Nacionalitat Catalana* exposa la teoria de Valentí Almirall que parla d'estats compostos, insistint-hi en altres parts del llibre. L'imperialisme, força combatut, només hi és a tall d'exemple. Podríem dir que és un precedent de l'esperit que va menar més endavant, a la constitució de la Unió Europea. No és la base de la seva teoria. Per tant parlar de la superació de l'imperialisme d'Enric Prat és no dir gran cosa. Certament, a l'acabament de la primera guerra mundial aquest concepte s'allunyava de la realitat, ja que els imperis havien entrat en recessió encara que en sorgiren uns altres com els Estats Units, que actuaven amb altres denominacions. Enric Prat de la Riba amb el seu article *Per Catalunya i l'Espanya gran*, defensa la participació de Catalunya en el govern d'Espanya amb l'intent d'incorporar-hi Portugal. Joan Estelrich també ho defensa però evitant l'entesa amb Portugal, base del suposat imperialisme de d'Enric Prat que al 1930, persones com ell i Jaume Bofill i Mates veuen molt clar la manca de viabilitat. Joan Estelrich pensa que Catalunya podia modernitzar Espanya però no dominar-la. En definitiva, a *Catalunya endins*, ens mostra com caldria estructurar Catalunya i l'Estat espanyol per donar cabuda al pensament d'Enric Prat. No refusa el principi de la nacionalitat catalana i defensa el federalisme. Per dur a terme l'«imperialisme», els estats s'haurien d'estructurar federativament. Joan Estelrich no fa altra cosa que donar viabilitat al projecte d'Enric Prat de la Riba, per tant no el supera, només el complementa, l'estructura.

Aquest no és el propòsit de Ferran Valls-Taberner. La seva pretensió és de capgirar-lo. Ferran Valls no entén Catalunya com a nació, encara que veu les diferències amb altres regions d'Espanya i, per tant, voldria encaixar-la. La seva pretensió és que Espanya respecti aquestes diferències. En aquest sentit s'aproparia a la posició de Francesc Cambó: ni assimilisme ni separatisme. Però per donar estabilitat al sistema calia donar encaix a Catalunya amb una estructura política que Ferran Valls-Taberner refusa o, si més no, no clarifica. Pretenia matisar els plantejaments tradicionals de la Lliga, incorporant una sensibilitat renovadora, però els fets històrics s'aniran precipitant d'una manera vertiginosa a partir de 1931. A Catalunya s'havien format altres opcions

com la Unión Monárquica Nacional (conservadora i espanyolista) que a les eleccions de 1920 va treure 13 diputats enfront de 14 de la Lliga, i si a més sumem els altres vots conservadors, jaumins, reformistes, monàrquics independents, la sobrepassaven. És a dir si es volia ampliar l'electorat per la dreta el camí iniciat per Ferran Valls-Taberner, era una possibilitat. Per tant en els rengles molt conservadors podia tenir cabuda el plantejament que fa en els dos llibres que hem esmentat, però la intenció de la Lliga era la d'ocupar un espai més ampli. El seu compromís històric amb Catalunya i la seva tradició política feia que no es poguessin acceptar les propostes de Ferran Valls. El nacionalisme català no serà abandonat mai per les persones que van comandar la Lliga, Francesc Cambó, Raimon d'Abadal, Josep Puig i Cadafalch, Joan Ventosa i Calvell, Ramon d'Abadal i de Vinyals, o Joan Estelrich, ni per tants altres que seguien les seves directrius. Ferran Valls-Taberner representa un cas isolat, que s'apartarà i l'apartaran a mesura que els esdeveniments demanin una adequació a una nova situació política.

.../...

Però malgrat la reflexió que he fet en relació a la publicació d'aquests dos llibres, Ferran Valls-Taberner va continuar gaudint de la confiança de Francesc Cambó com ho demostra la carta que va dirigir a Lluís Duran i Ventosa el 29 d'agost de 1930, en la que li demana que insisteixi a Joan Estelrich i a F. Valls, als que considera els dos únics valors de la generació posterior a la d'ells, perquè escriguin a «*La Veu*» i que hi mantinguin una freqüent col·laboració.⁹⁷ Era un moment que calia obrir-se a totes les sensibilitats i l'obra d'ambdós col·laboradors era prou sòlida perquè fos considerada com un capital dins de la formació conservadora.

Però pensar a revisar el pensament d'Enric Prat de la Riba i amb ell el de la Lliga, era com pensar en remoure els fonaments del partit. És bo cercar noves solucions però quan hi ha una tradició molt arrelada, el punt de partida s'ha de basar en aquesta. Intentar de capgirar-ho tot d'una forma sobtada comporta la incomprensió d'aquelles persones que els han donat suport. Pensem que al segle XXI, quan es parla de nacionalisme català, Enric Prat de la Riba és encara un referent. Qüestionar-lo l'any 30, només podia suposar una reorientació ideològica d'aquells que compartien una actitud

⁹⁷ Fons Duran i Ventosa, ANC citat per Borja de Riquer a *Francesc Cambó. Entre la Monarquia i la República*, Editorial Base, 2007, pàg. 181.

crítica contra el catalanisme i, per fer-ho, calia anihilar el seu pensament, fonament essencial del nacionalisme.

Ferran Valls-Taberner també va escriure altres articles no recollits en cap llibre. En destacaríem un que fa uns grans elogis d'Enric Prat de la Riba i de Francesc Cambó i defensa la Lliga, pels atacs que havia sofert en posar la bandera espanyola junt amb la catalana a la seva seu social, complint amb un R.O. que ho imposava. Va donar una conferència al Poble Nou que fou reproduïda a «*La Veu de Catalunya*» el dia 13 d'octubre de 1930.⁹⁸ Considera que les noves generacions han de tenir a Enric Prat com el vertader home-símbol, el vertader exemple a seguir: «a la seva obra política, obra superior encara a la seva doctrina, tot i l'alta vàlua d'aquesta» [...] «l'interès gran i el valor exemplar de la seva actuació i de la seva conducta, el sentit integral de la seva obra, brillant per damunt de tot». Després esmenta el problema de les banderes acaba opinant que abans només posaven la de Catalunya perquè consideraven que ja era prou representativa d'Espanya, però per tal de no confondre ningú considera adient de posar les dues. Afegir que en proclamar-se la República, la Lliga va posar immediatament a la seu principal de Barcelona, la bandera republicana, junt, és clar, amb la catalana.

No coneixem l'abast de les intencions de Ferran Valls-Taberner en publicar aquests dos llibres. S'ha interpretat com el tomb que volia donar la mateixa Lliga per desprendre's del nacionalisme⁹⁹. Hem de pensar que la Lliga era un partit format per un conjunt d'agrupacions amb autonomia pròpia que certament, obeïen la Comissió d'Acció Política, que n'era l'òrgan dirigent. Fins que no es va transformar en la Lliga Catalana no va tenir una estructura moderna, però en qualsevol cas era difícil crear tendències que s'escapessin del nucli directiu. Generalment, se seguia les pautes marcades per la direcció del partit. Per tant, en aquest context, Ferran Valls-Taberner no va arribar mai a crear un corrent dins de la Lliga, entre altres raons per manca de suports. Els seus millors amics havien marxat a Acció Catalana i Pere Bosch i Gimpera marxarà quan ell formi part de la Comissió d'Acció Política. D'altra banda, des de la mort d'Enric Prat, el líder indiscutible era Francesc Cambó i el grup dirigent era format, gairebé sempre, pel mateix Francesc Cambó, amb Josep Puig i Cadafalch, Raimon d'Abadal i Calderó, Lluís Duran i Ventosa i Joan Ventosa i Calvell, que constituïen el que avui en diríem el *nucli dur*. Tots ells eren un grup d'amics, fundadors del partit, que cadascú tenia encarregada

⁹⁸ «*La Veu de Catalunya*», «*La tasca fonamental del Regionalisme*», dia 13 d'octubre de 1930

⁹⁹ Isidre Molas fa el comentari «Dins de la línia “ni assimilisme ni separatisme” s'imposava revisar la ideologia nacionalista, nom, concepte i política que ja havien estat abandonats pels homes de la Lliga». *Lliga Catalana* a. c. vol I, pàg. 152.

una tasca determinada. Exposaven les accions que anaven a realitzar, es discutien, s'acceptaven o es refusaven, sense prendre acords escrits. Si s'acceptaven es tiraven endavant. Sempre que calia, es convocava a altres persones per assessorar-los. En aquest sentit, per proximitat a Francesc Cambó caldria incloure-hi Joan Estelrich, que moltes vegades hi era cridat i Josep Bertran i Musitu. Ferran Valls, d'aquest grup dirigent només en formarà part des del 8 de maig de 1931, després de proclamar-se la República, fins a principis de 1933, quan s'inicia la refundació de la Lliga. Per tant, és un període massa curt per exercir una influència política real en el partit i menys, si tenim en compte que durant aquest període, dins de la Comissió d'Acció Política, en formaran part persones de l'absoluta confiança de Francesc Cambó.

La ideologia del partit estava formada pels llibres que he citat, que formaven el seu cos ideològic, però sens dubte cal afegir-hi els articles que van apareixent a «*La Veu de Catalunya*», que tenen el vistiplau del partit i els articles i discursos dels seus membres més representatius com Joan Ventosa i Calvell, Lluís Duran i Ventosa, que caldrà valorar-lo com un dels grans teòrics de la Lliga, Joan Estelrich i d'altres. Ferran Valls-Taberner, era una veu a part, escoltada, una veu més, però que en cap cas essencial en la ideologia de la Lliga.

.../...

Hem de dir, però, que l'actuació política de F. Valls-Taberner fins a l'any 1930 havia estat impecable i la seva obra com a historiador del dret català notable. Per això en renovar-se la Junta directiva el dia 20 de juny d'aquell any pel sistema d'aclamació proposat per J. Cabot i Rovira, en fou acceptat com a membre d'una llista proposada per Ferran de Sagarra i de Siscar (pare del poeta) entre els quals figuraven també: Raimon d'Abadal i Calderó, S. Andreu i Barber, J. Bertran i Musitu, J.M. Blanc i Romeu, J. Cabré i Gelabert, L. Duran i Ventosa, J. Estelrich, J.M. Ginestà i Iborra, E. Maynés, V. de Moragas, J.M. de Nadal, F. Puig i Alonso, L. Puig de la Bellacasa, P. Rahola, J. de Riba, Damià Ribas, J. Rogent, C. Sanllehy, F. Valls, i J. Ventosa i Calvell, tots els quals foren acceptats. Aquesta junta significava la represa de l'activitat política de la Lliga i, demostra que es comptava amb F. Valls-Taberner que, a més havia mantingut una actitud bel·ligerant contra la Dictadura.¹⁰⁰

Continuant amb la contextualització històrica d'aquell moment, pel gener de 1930, cau el govern de Miguel Primo de Rivera, es designa com a cap de govern a

¹⁰⁰ *Lliga Catalana...*, segona edició juny de 1973, vol. I, op. cit., pàg. 158

Dámaso Berenguer que durarà fins al 14 de febrer de 1931, moment en el qual s'obrirà una nova crisi. Durant aquest any comencen les defeccions del bàndol monàrquic. El polític conservador José Sánchez Guerra, el dia 27 de febrer, feu una crítica mordaç contra el Rei. Miguel Maura va anunciar el 20 de febrer que abandonava el camp monàrquic. Niceto Alcalà Zamora el 13 d'abril es va proclamar republicà conservador¹⁰¹ i així en seguiren d'altres. El mateix 14 de febrer, el Rei designa, aconsellat per Francesc Cambó, a José Sánchez Guerra per formar un govern «nacional». Fracassa i finalment el 18 de febrer és nomenat cap de govern l'almirall Juan Bautista Aznar, amb l'encàrrec de fer una renovació, primer als ajuntaments i diputacions i després a las Corts. A tal propòsit va convocar unes eleccions municipals per al 12 d'abril de 1931 i per a les diputacions el 3 de maig. Les eleccions a diputats a Corts s'havien de celebrar el 7 de juny amb el propòsit de modificar la Constitució. Totes les eleccions serien per sufragi universal.¹⁰² Aquest govern de concentració, en el que hi participà Joan Ventosa i Calvell com a ministre de finances, durà fins al 14 d'abril.

Per enfocar aquesta nova situació dibuixada per l'almirall Juan Bautista Aznar, el 2 de març de 1931, Gabriel Maura, duc de Maura, ministre de Treball aleshores, proposa a Francesc Cambó de formar una gran coalició de partits catòlics i monàrquics, presentant-se units a les properes eleccions davant de l'electorat però sense fusionar-se, ja que ningú estava disposat a perdre la seva pròpia clientela. Francesc Cambó ho accepta a canvi de l'estudi, per part de les futures Corts, d'un Estatut d'autonomia propi per a Catalunya.¹⁰³ Aquesta formació s'anomenarà Centre Constitucional.

Tanmateix, malgrat la desconfiança que li mereixia el Rei, Francesc Cambó, l'any 1931, tractarà de cercar solucions viables per a la continuïtat monàrquica, agrupant totes les forces dinàstiques, tant les conservadores, com les liberals de Santiago Alba, fins aleshores adversari seu. Francesc Cambó sempre havia cregut més viable convèncer el Rei i el seu entorn de polítics dinàstics, amb capacitat d'influir en el seu electorat, que pensar en una solució republicana sorgida d'unes eleccions democràtiques i amb una diversitat de lideratge molt més ampli. Pensar una solució fora de la monarquia era, si més no per a ell, temerari i altrament ni la majoria de l'electorat de la Lliga, ni els seus propis dirigents, hi creien.

¹⁰¹ Riquer, Borja de: *Francesc Cambó. Entre la Monarquia i la República*, Editorial Base, 2007, pàg. 55.

¹⁰² *Lliga Catalana...*, op. cit., pàg. 99 i *Francesc Cambó. Entre la Monarquia...*, op. cit., pag. 109.

¹⁰³ *Lliga Catalana...*, op. cit., pàg. 99.

Tots els que s'agruparen en el Centre Constitucional acceptaren, sense concretar, dos punts bàsics: derogar la constitució de 1876, convertint l'Estat en una monarquia constitucional i acceptar incloure en aquesta reforma l'autonomia de Catalunya.

Però les primeres eleccions proposades per l'almirall Juan Bautista Azanar, les municipals, foren guanyades a les grans ciutats per les forces republicanes i el 14 d'abril de 1931 és proclamava República. No cal dir que el projecte de Centre Constitucional fracassà.

Aquest nou escenari no era contemplat ni pels monàrquics, ni per la Lliga, que girava al seu entorn. Proclamada la República el 14 d'abril de 1931, el mateix dia 14 per la nit, Francesc Cambó, sortiria cap a París. Havia estat l'inspirador de diverses solucions per salvar la Monarquia i en aquell moment no es coneixia l'evolució del nou règim. La prudència aconsellava d'allunyar-se temporalment de l'escena política. Hi restarà fins al 10 d'octubre de 1932, quan en convocar-se les primeres eleccions al Parlament de Catalunya per al 20 de novembre, va voler donar suport a la campanya electoral del seu partit. Després va retornar a París on hi restarà fins al desembre de 1932.¹⁰⁴ Joan Ventosa i Calvell, que havia estat ministre de finances en el darrer govern de la Monarquia, també va marxar cap a París el dia 15 d'abril de 1931 i hi va restar nou mesos. Tornarà pel gener de 1932.¹⁰⁵

Amb Francesc Cambó i Joan Ventosa fora, la Junta directiva de la Lliga Regionalista de Barcelona el dia 18, adoptarà una posició d'acatament a la República,¹⁰⁶ per indicació del primer.

El combat que havia lliurat Ferran Valls-Taberner contra la Dictadura li havia donat fama de lluitador catalanista. Durant aquest període havia deixat els Estudis Universitaris Catalans on hi ensenyava Història de Catalunya i amb anterioritat, per raons de feina havia renunciat a la càtedra d'Història d'Espanya de la Universitat de Múrcia. Havia format part de la Junta del Col·legi d'Advocats, cessat el març de 1926 i reposat el 1930, com a bibliotecari. En finalitzar el 1929 va ser nomenat director de l'Arxiu de la Corona d'Aragó i el 1930, vicepresident de l'Associació de Periodistes de Barcelona. Director de l'Ateneu Politechnicum i, la direcció de la Lliga, li encarregà de dirigir la Unió Catalana d'Estudis Polítics Econòmics i Socials. A més, al final del període, va ser rehabilitat com a diputat provincial de la Diputació de Barcelona.

¹⁰⁴ Francesc Cambó. *Entre la Monarquia...*, op. cit., pàg. 32, nota 26.

¹⁰⁵ *Lliga Catalana...*, op. cit., pàg. 126.

¹⁰⁶ Cambó havia enviat una nota el dia 16 acceptant la República. Veure *Lliga Catalana*, Vol. I, a op. cit., pàg. 214.

Itinerari polític i ideològic de Ferran Valls-Taberner.
De la República al franquisme (1931-1942)

Segurament tots aquests fets feren que es passés per alt aspectes essencials del seu pensament que entraven en contradicció amb l'ideari de la Lliga, sense oblidar però, que alguns dels seus articles es presten a confusió.

Part III

La República

F. Cambó en un míting el 8 de novembre de 1933
amb la presència de Ferran Valls-Taberner

5. Durant la República

Proclamada, doncs, la República, la primera tasca que tenia de fer la Junta directiva, màxim organisme de la Lliga, era renovar la Comissió d'Acció Política, ja que havia quedat reduïda a dues persones. Lluís Duran i Ventosa, també se n'apartaria, per raons de salut. Normalment aquesta Comissió havia estat formada invariablement per cinc persones, sis mentre visqué Enric Prat de la Riba.¹⁰⁷ Formar part de la Comissió d'Acció Política, malgrat tenir una estructura col·legiada, representava integrar-se en el grup dirigent dels destins del partit. En quedar vacant tres càrrecs de cinc, sorgiren tota mena d'especulacions per part dels sectors renovadors i es desvetllà l'esperança de promoure un canvi en profunditat. Ferran Valls-Taberner, ja havia manifestat en escriure *Per la nostra cultura* que: «Tot estancament, tot encarcament, esdevé perillós; la vida és una constant renovació. Un moviment vital no pot identificar-se amb una sola promoció, per gloriosa que sigui». És a dir, era partidari de donar un tomb a la direcció del partit. Altrament, Pere Bosch i Gimpera, en aquell moment militant del partit, va escriure a Ferran Valls-Taberner comentant-li: «crec que Duran i Ventosa està convençut de la necessitat d'un canvi de persones en la direcció de la Lliga, deixant pas als joves». Encara que només fa una suposició, alimenta l'esperança d'un canvi, en el que F. Valls podia tenir un paper preponderant pel prestigi que gaudia entre els joves. Tanmateix la nova Comissió d'Acció Política fou elegida el 8 de maig i la integraren Raimon d'Abadal i Calderó i Josep Puig i Cadafalch, de la Comissió anterior, Pere Rahola i Molinas, de la mateixa generació de Cambó, que a més de representar el sector més nacionalista del partit defensava l'acatament explícit del règim republicà. Les altres dues persones foren Joan Estelrich i Ferran Valls-Taberner. Sembla que els joves es resistiren a la inclusió dels dos primers però al final tingueren d'acceptar-la.¹⁰⁸ Per tant, els únics «renovadors», eren Joan Estelrich i Ferran Valls-Taberner, però el primer, era

¹⁰⁷ Enric Prat de la Riba, Raimon d'Abadal i Calderó, Francesc Cambó, Joan Ventosa i Calvell, Lluís Duran i Ventosa i Josep Puig i Cadafalch. Llevat de Puig, tots eren advocats i a tots els unia una gran vocació política. No es prenen acords escrits ni s'aixecava acta de les reunions. Moltes vegades demanaven que hi intervinguessin altres persones, per tal d'assessorar-los. No hi havia cap norma que digués que havien de ser cinc, sis o deu. El nucli esmentat era sòlid i era difícil fer prevaldre criteris aliens al pensament d'aquestes persones. No tenim altres dades que les que figuren en les memòries de les persones que la componien. Per entendre el seu funcionament és important de llegir: Isidre Molas *Lliga Catalana*, vol. 2, *XII L'organització central: la Comissió d'Acció Política* pàgs. 49-56 i Josep Pla, *Homenots Segona sèrie, El senyor Ventosa i la política*, pàgs. 437-477.

¹⁰⁸ *Ferran Valls i Taberner. Un polític...*, op. cit., pàgs 179 i 180.

una persona molt addicta a la figura de Francesc Cambó. El mateix podem dir de Pere Rahola. Afegim-hi que Lluís Duran i Ventosa s'hi reincorporarà a l'octubre de 1931.

Si el nucli dirigent de la Lliga s'arriscava a perdre el control de la Comissió d'Acció Política, podia trobar-se a curt termini amb un partit diferent al que havia motivat la seva fundació. Sí a més el partit hagués restat sota la influència de Ferran Valls-Taberner, podem deduir que l'hagués buidat del contingut nacionalista.

Amb la proclamació de la República s'obrí un «*impasse*» i calia esperar nous esdeveniments. Però reorientada la situació, els membres «nats» retornaren i prengueren de nou les regnes del partit. Lluís Duran i Ventosa s'hi va reincorporar aquell mateix any. Joan Ventosa i Calvell ho farà a principis de 1932 i l'11 d'octubre, convocarà F. Valls-Taberner a una reunió de la Comissió d'Acció Política, a la casa d'en Francesc Cambó, que havia arribat de París el dia anterior. Per tant, amb poc temps, el nucli de sempre tornava a dirigir la Lliga.

No tenim prou dades per interpretar quines eren les intencions de Ferran Valls-Taberner en entrar a la Comissió d'Acció Política. Ell no va manifestar quina va ser la seva actuació. Els seus companys durant aquest període tampoc. Josep Puig i Cadafalch, a les seves *Memòries* l'ignora totalment i Francesc Cambó també. No tenim res escrit sobre la seva tasca com a membre de la Comissió. Probablement era un primer pas per ocupar càrrecs de més responsabilitat. Si més no, representava accedir a una funció directiva de la màxima responsabilitat. No sabem si Pere Bosch i Gimpera es feia també il·lusions d'entrar en la Comissió d'Acció Política, simplement hem d'esmentar que en escollir-se la nova Comissió el 8 de maig, es va donar de baixa.¹⁰⁹ A les seves *Memòries*, explica que considerava que aquest òrgan, dirigia el partit de manera molt dictatorial i calia una renovació amb gent jove que canviés la línia política duta fins aquell moment. Pere Bosch i Gimpera confiava en F. Valls-Taberner i Joan Estelrich per realitzar aquesta tasca, ja que eren de la mateixa generació i els considerava la branca més més liberal del partit.

.../...

Proclamada la República, els partits del govern havien de satisfer les ambicions dels seus votants. Calia modernitzar el país. Treure'l de l'anquilosament i, per tant, fer

¹⁰⁹ Bosch i Gimpera, Pere: *Memòries*, op. cit. pàg. 157. Bosch considera que la Comissió d'Acció política portava el partit d'una manera dictatorial.

reformes en profunditat. Els punts bàsics eren la *reforma agrària*, la *modernització de l'exèrcit*, l'*extensió de l'ensenyament públic a tota la població* i acabar amb l'*estructura centralista de l'Estat* promovent les autonomies regionals.

Per realitzar aquestes reformes calia combatre el latifundisme, sobre tot a les terres del sud, que només generava misèria a la població. L'exèrcit tenia un excés de comandaments i de burocràcia que el feia poc operatiu. En relació a l'ensenyament cal ressaltar que hi havia un 33,73 % d'analfabets i calia fer arribar l'ensenyament públic als llocs més allunyats. L'ensenyament secundari era escàs, generalment controlat per les ordes religioses que tenien una influència important en la formació ideològica dels seus alumnes i, per tant, constituïen un perill per al futur de la República. Amb el pacte de Sant Sebastià, el Comitè Revolucionari s'havia compromès donar solució al problema autonòmic català, al basc que havia pres força i al gallec que n'estava prenent, és a dir, s'havien compromès a descentralitzar el país.

Aquestes reformes significaven enfrontar-se amb els grans propietaris rurals, de molta influència econòmica; amb els militars que malgrat que hi havia un sector, «els junteros» favorables a la República, els «africanistes» generalment n'eren contraris; el clergat al qual els restava influència ideològica, política i econòmica i, finalment, hem de tenir present que Espanya era un país centralista, construït a partir de la Corona de Castella, que no entenia, ni volia entendre el principi de les nacionalitats que l'integraven. Tot el que no era castellà era un atemptat contra la unitat d'Espanya. Contra el procés de descentralització s'hi arrencaren tots els estaments. Afortunadament no tothom, però sí una majoria.

Per dur a terme, doncs, una transformació tan profunda calien uns partits amb majories sòlides d'implantació a tot l'Estat. Però cal tenir en compte, que se sortia d'una Dictadura que no havia deixat organitzar-los. Alguns es reconstruïren ràpidament a partir de les bases preexistents, com la Lliga o Acció Catalana però la majoria es formaren de pressa i improvisadament, a vegades, amb gent experimentada al capdavant com la Derecha Liberal Republicana liderada per Niceto Alcalá-Zamora, però d'altres, amb gent de gran vàlua, com Manuel Azaña de Acción Republicana, amb idees clares, però sense experiència política. Cap dels partits republicans estava ben implantat en tot el territori de l'Estat i, per tant, tenia grans dificultats per realitzar les reformes que proposaven al poble espanyol. Només el PSOE era present a tot l'Estat, ja que el seu sindicat la UGT, no havia estat perseguit per la Dictadura, ans el contrari, se n'havia beneficiat.

En altres estudis s'ha valorat l'oportunitat d'aquestes reformes ja que de ben segur ningú discutiria la necessitat de fer-les a mig i llarg termini. Però no era una voluntat general de fer-les en aquell moment, llevat dels propis republicans que, cal dir, no tenien una majoria abassegadora. Certament en les eleccions municipals els republicans havien tret 39.501 regidors contra 34.238 de monàrquics. És a dir, havien guanyat netament i cal apuntar, que la diferència hagués estat encara superior si el sistema electoral no hagués castigat a les grans ciutats i a les zones industrials més poblades, però, malgrat tot, no es podia desdenyar els vots de l'oposició ja que en aquestes eleccions hi havia un component de càstig a la figura del Rei i al sistema d'alternança de partits, gens democràtic, que havien funcionat des de la Restauració. La necessitat de donar solucions ràpides a l'electorat d'esquerres va portar a un agrupament de les dretes i, a una situació de *frontisme* cada cop més exacerbat.

En el cas de la Lliga, la República els agafà amb el pas canviat. L'èxit dels republicans no se l'esperaven. Hom podia copsar una tendència però no aquell èxit aclaparador. La Monarquia havia defraudat els ciutadans. El mateix Francesc Cambó estava decebut del comportament del Rei¹¹⁰ a qui en farà responsable del fracàs. Però cal dir que mentre la Lliga es va moure en un sistema electoral restringit, com era el de la Monarquia, va liderar tot el procés nacional català. L'escissió d'Acció Catalana i la Dictadura van limitar la seva capacitat d'actuació i de creixement. L'ampliació del cens i de la modificació del sistema electoral feu que la Lliga romangués en un segon terme, a l'oposició i amb poques possibilitats de govern. «El sobtat canvi de règim de 1931 va significar la gran ensorrada política, i fins i tot moral, del catalanisme conservador».¹¹¹ Amb la proclamació de la República, l'única possibilitat que tenia era la d'acceptar la nova legalitat, dirigint-se a un electorat de centre. No tan sols havia perdut la capacitat de liderar el procés de transformació política de l'Estat i d'aconseguir l'autonomia de Catalunya, sinó que a més a més, havia perdut la influència que tenia en moltes viles i ciutats de Catalunya. L'esquerra els havia substituït en gairebé tots els camps.¹¹²

Passat el primer moment, amb la nova Constitució i l'Estatut aprovats, la Lliga intentarà reposicionar-se però es trobarà amb molts obstacles. D'entrada perquè la

¹¹⁰ Cambó, Francesc: *Memòries ...*, op. cit., pàg. 596, on fa el comentari: «A la persona del Rei, jo li devia atencions i greuges no sé si més greuges que atencions» [...] «per defectes d'educació i d'«entourage», s'havia vist a cometre totes les faltes que, en pocs anys, liquidaven aquell immens patrimoni de popularitat amb què arribà a cenyir la corona».

¹¹¹ Riquer, Borja de: *L'últim Cambó (1936-1947). La dreta catalanista davant la guerra civil i el franquisme*, Eumo Editorial, 1996, pàg. 15

¹¹² *L'últim Cambó...*, op. cit., pàgs. 16 i 17

República, recent instaurada, era marcadament d'esquerres i no propiciava l'encaix d'un partit conservador. D'altra banda, s'havia guanyat una imatge de partit monàrquic que òbviament no podia negar. Majoritàriament era un partit catòlic i la República es declararà aconfessional. L'ensenyament serà públic i laic, contrari al seu ideari. Aquesta nova situació, tal com esmenta el professor Borja de Riquer, atansava el catalanisme conservador: «als altres partits dretans de Catalunya, tot i que molts d'aquests eren força hostils al règim republicà, a més de ser opositors tradicionals del catalanisme polític».¹¹³

Però Francesc Cambó que més que monàrquic o republicà, era un polític possibilista, era capaç d'imaginar altres escenaris que poguessin donar resposta al seu electorat sense necessitat de trencar el sistema. El seu allunyament després de proclamada la República, obeïa a una situació tàctica, no era definitiva. Veia les grans dificultats que comportaria la implantació del nou règim. Aquell no era el moment de la restauració monàrquica. El propi Rei, amb la seva actuació maldestra, n'havia propiciat la seva exclusió i havia malbaratat tota possibilitat de defensar els drets dinàstics per part de cap partit. Era doncs, inversemblant contemplar el retorn de la Monarquia, i per això, assajà de conviure amb la República.

La Lliga havia defensat sempre una posició accidentalista,¹¹⁴ que havia quedat palesa d'una manera paradigmàtica en el discurs que havia fet Francesc Cambó al Teatre del Bosc el dia 16 de desembre de 1918: *Monarquia? República? Catalunya!* Però la col·laboració que havia tingut amb la Monarquia desmentien aquesta posició i allunyava els seus militants de la República. Havia intentat fins a l'últim moment de salvar la monarquia d'Alfons XIII. Francesc Cambó havia refusat de signar el manifest «Al servicio de la República» proposat per José Ortega y Gasset a principis del 1931, entre moltes raons perquè havia defensat un programa, liderava un partit i tenia un electorat que eren contràries a aquest manifest. José Ortega i Gasset va confondre la Lliga amb un partit de cabdillatge i la direcció d'aquest partit era col·legiada. Francesc Cambó, que n'era el líder principal, no podia signar aquest manifest, sense l'acord dels altres i sense mermar la seva credibilitat. A més a més, desconfiava dels polítics que podien comandar la República. Els que podien liderar el canvi els mancava experiència i, els que la tenien, Niceto Alcalà Zamora o Miguel Maura, els mancava suport electoral. D'aquesta desconfiança hi participaven la majoria de polítics de la Lliga. La Monarquia i les persones que l'havien dirigit els havien decebut, però per pragmatisme i per

¹¹³ *L'últim Cambó...*, op. cit., pàg. 17.

¹¹⁴ És a dir, partint de la base que tenim uns objectius i un programa per assolir-los, no importa el règim que governi mentre accepti les nostres propostes.

ideologia se sentien més pròxims a la Monarquia que a la República encara que acceptaren el sistema constituït i col·laboraren amb lleialtat.

Ferran Valls-Taberner que aleshores formava part de la Comissió d'Acció Política, va escriure alguns articles, majoritàriament a «*La Veu de Catalunya*», d'apaivagament dels ànims i de respecte al nou règim. En aquell moment el seu pensament s'havia de manifestar d'acord amb les directrius del partit i el 8 d'abril publica a «*La Veu de Catalunya*» un article amb el títol «*Aspectes de l'hora present*», extracte, d'una conferència donada a Berga el dia 6, que es manté dins de la línia de la Lliga de no proferir-se per un sistema concret de govern. En proclamar-se la República segueix també la línia del partit i el 26 de juny escriurà a «*La Veu de Catalunya*»: «Hi ha, en aquests moments, greus perills que cal evitar; és necessari contribuir a la consolidació del règim proclamat per la voluntat popular, a base de l'ordre, la justícia, la llibertat i la pau»¹¹⁵ i el 18 d'abril manifesta: «legalitat i ordre són principis bàsics d'una bona actuació pública» [...] «passat el risc anguniós d'un canvi tan profund com el que s'ha operat, i que afortunadament ha tingut lloc sense els excessos i trastorns irreparables»¹¹⁶ i el mateix 18 reclama la concòrdia entre els espanyols parlant de l'estructuració del nou Estat i, dintre d'aquest, la modalitat autonòmica de Catalunya. En relació a les eleccions que s'han de celebrar el 28 de juny de 1931, que han de formar les Corts Constituents, fa unes declaracions al «*El Noticiero Universal*» que foren reproduïdes a «*La Veu de Catalunya*».¹¹⁷ Van en el mateix sentit que hem explicat abans, fins i tot, reproduïx gairebé els mateixos conceptes, exposant que la candidatura de la Lliga: «defensa la personalitat de Catalunya, el seu esperit secular, la seva essència íntima; que no vol consentir que sigui desfigurada la seva fesomia moral, ni deformada la seva tradicional civilització, basada en els principis vivificants del Cristianisme; que considera necessari treballar més que mai en aquesta hora crítica per salvar l'ànima de Catalunya amenaçada per tantes aberracions i negacions estèrils, per tantes passions violentes com en l'actualitat agiten moltes consciències i produeixen un estat de confusió lamentable i un desordre ideològic considerable»¹¹⁸ Continua: «La nostra significació catalanista és netament espanyola i sobre això no admetem equívocs. Dintre

¹¹⁵ Álvarez Solís, Antonio: *Ideari de Ferran Valls i Taberner*, article: *La candidatura de la Lliga no té caràcter partidista*, DOPESA, 1973, pàg. 39.

¹¹⁶ *Ideari de Ferran Valls i Taberner...*, op. cit. «*Assegurar la normalitat republicana*», pàg. 40.

¹¹⁷ «*La Veu de Catalunya*», 26 de juny de 1931.

¹¹⁸ Ens trobem en un moment que s'acaba de proclamar la República. Encara no hi ha Constitució ni Estatut, per tant semblen injustificades les pors que manifesta, però ja pot albirar-se l'aconfessionalitat de les noves Corts, punt fonamental en la ideologia de Ferran Valls-Taberner.

de l'Estat espanyol, nosaltres, qualsevol que siguin les vicissituds seguirem treballant sempre en el terreny legal per assolir l'autonomia» i, acaba amb una altre paràgraf: «cal oposar a tants disbarats i enormitats la reiteració terminant dels principis d'ordre, religió, família, propietat i dret, que nosaltres consignem en el nostre manifest i en les nostres propagandes responent a les nostres conviccions».¹¹⁹ Més endavant, al setembre de 1933 publicarà a «*La Veu de Catalunya*»: «El nucli més rellevant de la nostra renaixença política no volgué mai involucrar el catalanisme amb la qüestió del règim, no solament per motius saludables d'oportunisme pràctic sinó per entendre que en una bona doctrina és aquella una qüestió accidental».¹²⁰

Fins aquí Valls-Taberner segueix el camí marcat per les directrius del partit i accepta la nova legalitat atès que la Monarquia havia estat refusada per la voluntat popular i calia consolidar el nou règim per tal de no assolir dificultats majors. Però cal observar que dona continuïtat al seu pensament manifestat a *Per la nostra cultura* i *Paraules del moment*: la religió, la família, la significació catalanista netament espanyola. El seu pensament personal mai va ser addicte a la República, malgrat la prudència que manifesta en aquests articles.

Ferran Valls-Taberner només podia participar en aquesta nova situació amb un partit que girés cap a la dreta treballant conjuntament amb els partits conservadors espanyols, com la CEDA,¹²¹ que defensessin la religió, la propietat, la família i la unitat d'Espanya. El caire que van adoptar les esquerres catalanes davant el problema català era excessiu per a les seves conviccions. Però la tradició de la Lliga no li permetia donar el tomb ultraconservador que demanava Ferran Valls, encara que malgrat tot, farà aliances amb els partits més conservadors catalans i amb els partits conservadors de la resta d'Espanya: Partit Republicà Radical, Acció Popular (CEDA), etc. Tanmateix en aquest nou escenari, la Lliga no era acceptada per la dreta espanyola sorgida del règim republicà sense una renúncia explícita als seus principis que, sens dubte, haurien causat la seva mort política.

Continuant amb l'anàlisi del període inicial de la República, el *Comitè Revolucionari* havia anunciat que bon punt proclamada la República hi haurien eleccions generals en un període no superior a tres mesos. Aquestes es convocaren per al dia 28 de juny de 1931 i un cop celebrades s'obrí el període constituent. Prèviament el

¹¹⁹ «*La Veu de Catalunya*», 26 de juny de 1931

¹²⁰ *Ideari de Ferran Valls i Taberner...*, op. cit. «*L'accidentalitat de les formes de govern*», pàg. 39.

¹²¹ Cal dir que ni Ferran Valls-Taberner ni Josep M. Trias de Bes, no escoltaren els cants de sirena de la CEDA.

Govern havia promulgat, el 8 de maig un decret que canviava el sistema electoral. Bàsicament se substituïa el sistema de districtes unipersonals per circumscripcions. A Catalunya n'hi corresponien cinc. «Aquest sistema tenia la pretensió de destruir les influències locals i comarcals conservadores, beneficiant notablement les opcions majoritàries i deixava amb escassa representació les minoritàries, la qual cosa forçava la formació de coalicions àmplies».¹²² Per altra banda es rebaixava l'edat de votar i s'introduïa l'elegibilitat de les dones. Ferran Valls-Taberner formava part de la candidatura de la Lliga, per la circumscripció de Barcelona-Ciutat, però no va sortir elegit. Obtingué 28826 vots. Sortiren tres diputats: Raimon d'Abadal i Calderó amb 47086 vots, per la circumscripció de Barcelona i Joan Estelrich per la circumscripció de Girona. Pere Rahola sortirà elegit a les eleccions parcials d'octubre de 1931.¹²³ El primer era el cap de files. Tots tres formaven part de la Comissió d'Acció Política i amb els quals, Francesc Cambó mantindrà un contacte constant, la qual cosa demostra que d'alguna manera, la Comissió d'Acció Política continuava sent dirigida amb les mateixes directrius de sempre. Els demana de no prodigar-se en massa intervencions: només les relacions Catalunya-Espanya, la qüestió religiosa, el conflicte rabassaire, la reforma agrària i algunes qüestions de caire econòmic.¹²⁴ Malgrat no sortir elegit, Ferran Valls-Taberner va mantenir una actitud de defensa i impuls extraordinari de la candidatura, com ho demostren els articles que va publicar a «*La Veu de Catalunya*».¹²⁵ Era molt important ser present a les Corts Constituents de Madrid ja que les decisions que s'hi havien de prendre eren l'elaboració de la Constitució, que havia de regir la convivència entre els espanyols i, l'Estatut, que havia de regir les relacions entre Catalunya i Espanya.

Les Corts Constituents, el 9 de desembre de 1931 aproven la nova Constitució amb el polèmic article 26 que declara que Espanya és un Estat aconfessional. Aquest article va provocar la divisió dels propis republicans i la sortida del govern del seu cap, Niceto Alcalà Zamora i del ministre de Governació Miguel Maura. El primer fou substituït per Manuel Azaña, que va assumir la Presidència i el ministeri de la Guerra

¹²² *L'últim Cambó (1936-1947)*..., op. cit., pàg. 17.

¹²³ *L'últim Cambó (1936-1947)*..., op. cit., pàg. 18, nota 7.

¹²⁴ *Francesc Cambó. Entre la Monarquia...*, op. cit., pàg. 132.

¹²⁵ «*En la proximitat de les eleccions*» 7-VI-1931 en el que fa una crítica del decret del 8 de maig sobre la reforma electoral. «*Un llibre oportú*» 23-VI-1931 en el que invita a llegir el llibre publicat per Unió Catalana, «*Elements per a l'estudi de l'Estatut de Catalunya*» que serveix per a posicionar la Lliga davant de l'electorat, «*Cabdill i orientador*» 25-VI-1931 en el que es desfà en elogis sobre la figura de Raimon d'Abadal i Calderó, que finalment serà el cap de files de la Lliga a les Corts Constituents .

que ja tenia i els segon per Giral. Aprovada la Constitució, el 23 de gener de 1932, un decret, dissolt la Companyia de Jesús i en determina la sortida del país.

Per contrarestar el greuge que suposava la marxa d'aquest orde per als alumnes que cursaven estudis en els Jesuïtes, Ferran Valls-Taberner es decideix a contribuir a la creació de l'«Associació Mutual Catalana» entitat que pretenia d'aplegar els nuclis dels exalumnes dels tres col·legis barcelonins que pertanyen a la Companyia de Jesús. Fou un fracàs per manca de recursos i de participació per part dels pares de l'entitat.

Paral·lelament a l'elaboració de la Constitució republicana, s'inicia a Núria, amb l'absència de la Lliga,¹²⁶ la redacció del nou Estatut de Catalunya. Un cop enllestit se sotmetrà al plebiscit del poble de Catalunya el 2 d'agost de 1931, passant tot seguit a les Corts, després d'ésser aprovada la Constitució republicana.¹²⁷ L'Estatut serà discutit conjuntament amb la Llei Agrària, la qual cosa provocarà que la dreta s'agrupi contra ambdues lleis. Finalment, la primera s'aprovà el 8 i l'Estatut 9 de setembre de 1932. Aquest amb 314 vots a favor i 24 en contra, però els 52 articles del projecte presentat, quedaren reduïts a 18.

Un cop promulgat L'Estatut el dia 15 de setembre de 1932, Ferran Valls-Taberner va escriure a la Revista Jurídica de Catalunya, un excel·lent article sobre el *Precedents i fonts de l'Estatut de Catalunya*.¹²⁸ Ell havia format part de l'Oficina d'Estudis Jurídics de la Mancomunitat i, per tant, coneixia pou bé l'Estatut que havia redactat aquesta Institució. Va analitzar d'una manera ràpida però precisa, els cinc títols en que havia quedat l'Estatut. Les fonts que cita són la Constitució republicana, que limita en alguns conceptes la primera redacció de l'estatut de Núria, (com la cooficialitat del català i castellà sense donar una preferència al català). En alguns aspectes manifesta que l'Estatut s'ajusta a la redacció presentada per la Mancomunitat. Altres articles estan redactats amb la mateixa intencionalitat de la Constitució Republicana d'Àustria i, fins i tot amb una redacció gairebé literal. Explica que es tingueren en compte altres constitucions federals d'Europa. Una altra de les fonts són les Bases de Manresa. Un punt que ressalta i que mereix ser destacat per la importància que tindrà el sis d'octubre, és l'article 15 relatiu als conflictes de jurisdicció entre la República i la Generalitat. En l'Estatut de Núria el President i els Consellers de la Generalitat són responsables davant

¹²⁶ Malgrat que Francesc Macià havia convidat la Lliga a participar, amb un diputat, a la redacció de l'Estatut, la Lliga s'hi negà.

¹²⁷ L'ambient d'eufòria nacionalista que imperava al país forçà la Lliga a sortir de la inhibició i van recomanar el vot afirmatiu. Veure *L'últim Cambó...*, op. cit., pàg. 18

¹²⁸ F. Valls i Taberner «*Precedents i fonts de l'Estatut de Catalunya*», «*Revista Jurídica de Catalunya*», 1932, XXXVIII, pàgs. 293-304.

del Parlament, mentre que en l'Estatut promulgat ho són davant del Tribunal de Garanties Constitucionals. Fa una comparació entre els tres Estatuts, el de Núria, el promulgat per les Corts de la República i, també, el presentat per la Mancomunitat. És important de destacar les conclusions que en treu al final de l'article: «L'Estatut de Catalunya presenta, com hem vist, una sèrie de punts de contacte amb projectes anteriors i amb fórmules legals d'altres països europeus de règim federal. Considerat d'una manera general i des del punt de vista jurídic **és satisfactori aquest Estatut?** **Evidentment.** El conjunt de facultats que atribueix al Poder autònom és important, i el traspàs d'aquestes competències obtingudes per la Generalitat representa una fonda transformació de l'estructura político-administrativa de l'Estat espanyol; i quan a l'aspecte de la tècnica jurídica, tenint com té diversos punts el valor de solucions originals, no desentona pas en comparar-lo amb altres regulacions semblants de problemes d'autonomia, segons en aquests lleugers comentaris hem procurat fer patents». A Ferran Valls-Taberner no li molestava el redactat de l'Estatut que, com hem vist, el trobava prou bo, el que li molestava és que no fos gestionat pel seu propi partit, com esdevingué tot seguit, ja que desconfiava de les esquerres que governaren amb majoria absoluta.

Els treballs intel·lectuals de Ferran Valls-Taberner, mai d'una gran extensió, són clars i demostren una gran preparació. Marcel·lí Domingo, ministre d'Instrucció Pública, coneixent la seva ideologia conservadora, li encarregà per ordre ministerial de 28 d'octubre de 1931 la direcció de la Biblioteca Universitària de Barcelona.

Aprovat l'Estatut es convoquen eleccions al Parlament de Catalunya que es constitueix en sessió del 6 de desembre de 1932. Ferran Valls-Taberner surt elegit diputat per la circumscripció de Barcelona-Ciutat, ocupant la segona posició en nombre de vots, 36.158, per sota d'Antoni Martínez Domingo amb 37.080. La Lliga tindrà 16 diputats. Per aquestes dates, ja havien retornat de París, Joan Ventosa i Calvell, que també en serà elegit diputat, i Francesc Cambó que un cop fetes les eleccions hi retornarà per poc temps.

Ferran Valls-Taberner s'integra dins del Parlament a les comissions de cultura i finances però es focalitzarà més en els aspectes relacionats amb la cultura, àmbit que coneix bé per la seva experiència com a diputat provincial de la Mancomunitat i per la seva trajectòria professional. Tanmateix, atès que els seu partit està en minoria no pot

fer cap aportació i les seves intervencions, seran sobtades, breus, burletes, sense demanar la paraula i moltes vegades extemporànies.¹²⁹

La Lliga Regionalista fa un esforç per adaptar-se a la República i inicia un procés de refundació que pretén incorporar totes les sensibilitats conservadores de Catalunya. El 24 de gener de 1933, la Comissió d'Acció Política va convocar una assemblea de delegats, entre els que s'hi comptava Ferran Valls-Taberner. Com que era un procés en formació calia elegir cinc membres que havien d'integrar el consell provisional. Ferran Valls-Taberner proposa que siguin elegits per aclamació Raimon d'Abadal i Calderó, Francesc Cambó, Lluís Duran i Ventosa, Josep Puig i Cadafalch i Joan Ventosa i Calvell. Ell s'autoexclou i dona pas als que fins aleshores havien estat els dirigents tradicionals de la Lliga. Aquesta proposta contradiu la seva posició de 1930¹³⁰ i la de 1931 que demanava una renovació de la Lliga per part dels joves. Els dies 3 i 4 de febrer de 1933 es concreta ja la nova formació amb la denominació de Lliga Catalana. A aquesta s'integren, la Dreta Liberal Republicana de Catalunya, delegació de la Derecha Liberal Republicana de Niceto Alcalà Zamora, incorporant-s'hi Josep Maria Marquès, Felip de Solà Cañizares i Marià Pérez Terol. En fer-se l'Assemblea fundacional el 14 de febrer, ja definitiva, s'hi reintegraran exmilitants de la Lliga, procedents del Partit Catalanista Republicà: Ramon d'Abadal i de Vinyals, Jaume Bofill i Mates (que passarà a la Comissió d'Acció Política però morirà poc després, el 2 d'abril), Lluís Massot i Balaguer, Ramon Coll i Rodés.

La nova formació té una estructura moderna amb una Assemblea General que té l'autoritat suprema i de la que en surt el Consell de Govern amb un mínim de 20 membres i un màxim de 26. Tenia una funció de caràcter general. Escull un màxim de sis membres que formaran la Comissió d'Acció Política que, de fet com sempre havia estat, seran els qui dirigiran el partit.

L'Assemblea General es reuní dues vegades, una en fundar-se el nou partit els dies 3 i 4 de febrer de 1933 i la segona els dies 16 i 17 de març de 1935. En la mesa definitiva de l'Assemblea de 1933 hi participà F. Valls-Taberner però en la de 1935 fou substituït per E. Maynés, ja que aquell havia deixat de tenir el paper preponderant que tingué als inicis de la República.¹³¹ De l'Assemblea de 1933 en sortí el Consell de

¹²⁹ Tant és així que en la sessió del dimarts 24 d'octubre de 1933 el Conseller de Justícia diu: «Senyor Valls i Taberner però que no ho veu que la V.S. que no ha nascut per interruptor (Rialles). Com vol que li digui». Tanmateix intervingué en profunditat unes dues vegades en temes relacionats amb la cultura.

¹³⁰ Veure els comentaris a l'article, «*Moralitats i reflexions*» dins de *Per la nostra cultura* que he fet més amunt.

¹³¹ *Lliga Catalana*, vol. II, op. cit., pàg. 42.

Govern, presidit per Raimon d'Abadal i Calderó i per Francesc Cambó com a secretari general. Ferran Valls-Taberner fou un membre cooptat, atesa la seva experiència política.¹³² El Consell de Govern tenia una funció més de caràcter general. Es reunia quan calia tractar temes de gran transcendència que afectaven a la marxa del partit.

.../...

Ferran Valls-Taberner a principis del 1933, va intentar sense èxit, unes oposicions a la càtedra vacant d'Història del Dret, de la Universitat de Barcelona, la qual cosa li va provocar un gran disgust, com és natural. Son pare abans de morir, encara va ser a temps de reconfortar-lo però cal precisar, que els seus amics, tots ells addictes a la República, es donaren amb cos i ànima perquè assolís la càtedra. Nicolau d'Olwer es va moure dins del Ministeri d'Educació per tal de fer sortir un concurs-oposició a la càtedra d'Història del Dret de la Universitat de Barcelona. Tots pensaven que aquesta càtedra seria per a ell. Pere Bosch i Gimpera feu gestions a favor seu, així com, Ramon d'Alós-Moner i Juan Beneyto. Joan Ventosa i Calvell l'havia dispensat d'assistir a les sessions del Parlament per tal de preparar l'oposició. Manuel Reventós ja havia fet gestions davant del sotssecretari el 1931 i davant del Director general corresponent. Es a dir, tots els seus amics pertanyents al món cultural, nacionalistes, amb càrrecs a l'Administració i militants d'altres formacions, li donaren suport. Ferran Valls-Taberner tenia mèrits suficients per exercir de professor a la càtedra que opositava però no s'ha de dubtar de la neutralitat del tribunal presidit per Claudio Sánchez Albornoz, ja que en aquells moments, els treballs i la formació de Luís García de Valdeavellano eren més sòlids, i per tant, va guanyar l'oposició.¹³³ Es donà la circumstància que durant el franquisme tots dos van formar part del claustre de la Universitat de Barcelona.

Després, el primer de juny de 1933, per mediació d'un Decret es creava la Universitat Autònoma, que tant havia defensat Ferran Valls-Taberner, però en serà exclòs, tant de la Comissaria de la Universitat, com del Patronat. No sabem si el seu partit s'esforçà a incloure'l, ni si ell ho demanà, però hi havien persones no massa allunyades de la figura de Francesc Cambó que en foren membres. El Patronat, tenia

¹³² El Consell de Govern, «és l'òrgan estable suprem del partit i en el continuador de l'orientació general d'aquest, que correspon a l'Assemblea. En la pràctica, les orientacions generals de la Lliga Catalana emanen del Consell de Govern. Però de fet, el Consell de Govern té un motor polític que en realitat és qui dirigeix el partit: la Comissió d'Acció Política», *Lliga Catalana*, vol. II, op. cit., pàg. 48,

¹³³ *Annals...* N 3-4..., op. cit., p. 59.

una representació paritària del Govern central i de la Generalitat, de tal manera que en fou escollit rector, Pere Bosch i Gimpera (exmilitant de la Lliga i amic personal de F. Valls) i els professors nomenats per la República: Gregorio Marañón, Américo Castro, Antonio García Banús, Cándido Bolívar i Antoni Trias i Pujol. La Generalitat designà: Pompeu Fabra, que en fou elegit president, Domènec Barnés, August Pi i Sunyer, Joaquim Balcells, que en fou secretari, i Josep Xirau. Malgrat la seva curta durada la Universitat Autònoma va suposar una modernització extraordinària. Es donava representació als estudiants, se suprimien els exàmens per assignatures i s'introduïen exàmens generals no memorístics, exigint un nombre mínim d'hores de classe per assignatura als professors, s'introduïen els exàmens d'ingrés i les assignatures optatives. Val a dir que aquesta Universitat, que representava una gran avenç sobre el sistema educatiu, va despertar les ires dels partidaris de la universitat tradicional i s'aprofità els fets del sis d'octubre per anul·lar l'autonomia universitària i empresonar el seu Rector.

De ben segur que pertànyer a aquest patronat i participar d'aquestes reformes, hagués significat un estímul per a Ferran Valls-Taberner. Pere Bosch i Gimpera conscient de la seva vàlua, segons manifesta a les seves *Memòries*, li oferí la càtedra d'Història de Catalunya que ell refusà i que fou acceptada per Ferran Soldevila. Jordi Rubió i Balaguer considera que aquests dos fets: no accedir a la càtedra d'Història del Dret i, excloure'l del Patronat de la Universitat Autònoma, són els punts que marquen el canvi de posició que va adoptar després del 1936.¹³⁴ Ho anirem estudiant.

Així doncs, el 1933, Ferran Valls, es troba en una situació complicada per a la seva ambició personal. Ha perdut una oposició a càtedra de la que tenia mèrits sobrants per superar-la. Se l'ha ignorat en la formació del Patronat de la Universitat Autònoma. El seu orgull no li permet d'acceptar la càtedra d'Història de Catalunya com un premi de consolació. I, encara que s'ha de situar al nivell personal, va perdre a son pare. A més a més la laïcització de la societat agredia la seva sensibilitat. Josep M. Lladó manifesta que el 1933 a Ferran Valls-Taberner, «se li va plantejar un problema de consciència, en trobar-se davant d'una situació que feria les seves conviccions religioses...». Efectivament, no havia cregut en la República, però aquesta havia anat massa lluny en la qüestió religiosa. L'article 26 de la Constitució, el 23 de gener de 1932 un decret, dissolia la Companyia de Jesús i en determina la sortida del país i el 17 de maig de 1933 es promulgava la Llei de Congregacions. Tot plegat va accentuar la seva posició antirepublicana en la que anirà prenent una actitud marcadament adversa. Josep M.

¹³⁴ Jordi Rubió i Balaguer, *Mestres companys i amics*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàg. 117

Lladó, es pregunta: «Renunciava tal vegada a la seva catalanitat? Vacil·lava potser en el seu provat liberalisme? És difícil d'afirmar-ho. Però el cert és que a partir d'aleshores els camps es trobaven ben definits. Un pas més i hom entrava a la zona contrària sense gairebé adonar-se'n».¹³⁵ Certament no va renunciar a la seva catalanitat, però havia renunciat molt abans al catalanisme polític, tal com hem estudiat al comentar els dos llibres publicats fins aleshores. Cada cop quedava més palès que el seu partit poca cosa podia oferir-li. El seu catalanisme se centraven solament en l'aspecte cultural. La República havia implantat una sèrie de lleis contràries al seu pensament.

Després de llegir els seus articles no podem acceptar que fos liberal, ni per tarannà ni per ideologia, característica que li atribueixen Pere Bosch Gimpera i J. A. Parpal. Molts militants de la Lliga es van trobar en la mateixa situació davant les lleis promulgades per la República, que també atemptaven contra la seva consciència però es mantingueren fidels a la tradició de la Lliga esperant moments més favorables. Persones com Raimon d'Abadal i Calderó, Ramon d'Abadal i de Vinyals, Francesc Cambó, Josep Puig i Cadafalch i tants d'altres, adoptaren una actitud crítica, que fins i tot, s'hi pot incloure el propi president de la República, Niceto Alcalà Zamora. Però el pas per *entrar a la zona contrària* només es podia donar per manca de convenciment de les idees democràtiques i catalanistes, eixos principals d'atac, de la *zona contrària*.

Però continuarà amb el seu procés de revisió del catalanisme i del sistema parlamentari. Segueix la seva línia de pensar, consolidant un posicionament ultraconservador que va més enllà d'alguns dels líders polítics de la dreta, com José Maria Gil Robles, Alejandro Lerroux o el propi Francesc Cambó.

.../...

El 19 de novembre de 1933 es convoquen eleccions legislatives. S'havia ampliat el cos electoral, amb el vot de les dones però la CNT-FAI demana l'abstenció dels seus militants. La Lliga s'hi presenta coalitzada amb els tradicionalistes i els lerrouxistes. El fet que la classe obrera que segueix les consignes de la CNT no hi participi, donarà un tomb al panorama polític. La coalició de la Lliga enviarà 27 diputats a Madrid, un més que la coalició d'esquerrers.¹³⁶ Guanyen les dretes a tot l'Estat i el govern serà presidit

¹³⁵ *Annals...*, op. cit., p. 46. Article signat per Josep M. Lladó titulat *Ferran Valls i Taberner*

¹³⁶ *L'últim Cambó...*, op. cit., pàg. 19.

per Ricardo Samper del Partit Republicà Radical i el Parlament per Santiago Alba del mateix partit, antic adversari liberal-dinàstic de Francesc Cambó.

El 25 de desembre d'aquell mateix any 1933 mor el president Francesc Macià i s'elegeix a Lluís Companys. A l'hora de la votació la Lliga surt de la Sala de Sessions i retorna en el moment de la proclamació del nou president.

Tot seguit el Govern va convocar eleccions municipals per al dia 14 de gener de 1934. Ferran Valls-Taberner formava part de la candidatura de la Lliga per Barcelona que, de guanyar-les s'hauria proclamat batlle de la ciutat. També se l'hi va escapar. El triomf se l'endugué una coalició liderada per Esquerra Republicana de Catalunya i l'alcalde fou Carles Pi i Sunyer. Aquestes eleccions, però, provocaren una gran tensió entre les dues coalicions antagòniques, de tal manera, que la Lliga va decidir d'absentar-se del Parlament de Catalunya a partir del 18 de gener.¹³⁷

El 21 de març de 1934 s'aprova la Llei de Contractes de Conreu, en absència de la Lliga. Serà recorreguda al Tribunal de Garanties Constitucionals i retornada al Parlament, que l'aprovarà de nou, el 12 de juny de 1934, sense cap de les esmenes proposades per aquell. Abans de procedir a la votació, Raimon d'Abadal i Calderó, cap de la minoria catalana, es presentà tot sol al Parlament per defensar la posició de la Lliga Catalana. Hom volia deixar constància que no es podia aprovar la llei sense introduir les esmenes proposades pel Tribunal de Garanties Constitucionals. Cal advertir que el President i els Consellers de la Generalitat no eren responsables davant del Parlament de Catalunya, tal com havia estat redactat a l'Estatut de Núria, sinó davant precisament del Tribunal de Garanties Constitucionals, per tant, l'aprovació del text sense fer cas de les esmenes proposades per aquest, representava una reforma constitucional per part d'un organisme que no tenia competència per fer-ho i això és el que tractà d'explicar Raimon d'Abadal i Calderó. Tanmateix la Lliga retornarà al Parlament el dilluns dia 1 d'octubre de 1934 i hi romandrà fins al dia 6.

.../...

En el període que s'inicia el 1930, Ferran Valls presidirà durant un parell d'anys la Unió Catalana d'Estudis Econòmics, Polítics i Socials, formarà part del Comitè d'Acció Política de la Lliga i serà diputat al Parlament de Catalunya, des del 6 de desembre de 1932 fins al 18 de gener de 1934, amb moltes absències per preparar les

¹³⁷ *L'últim Cambó...*, op. cit., pàg. 20.

oposicions, i s'incorporarà en el seu grup parlamentari des del dia u fins al sis d'octubre de 1934, es a dir, des de la seva creació fins a la suspensió de les garanties constitucionals de l'Estatut. Durant aquest període manté la posició possibilista del seu partit, amb un enfocament cada cop més crític. Les reformes que va introduint la República les titlla de revolucionàries i, en la qüestió autonòmica, pren una postura clarament contrària als partits republicans de centre, centre - esquerra i d'esquerra. Continua escrivint en diversos mitjans de difusió, especialment a «*La Veu de Catalunya*» i a «*El Debate*». Els seus articles els aplegarà el 1934 en el llibre, *En les hores confuses* que ens permetrà de concretar l'evolució ideològica del seu pensament.

5.1 En les hores confuses (1931-1934)

Amb la proclamació de la República la Lliga era conscient que calia començar de cap i de nou ja que s'havien esvaït les possibilitats de liderar un grup conservador capaç de governar a tot l'Estat espanyol. Calia fer foc nou, amb unes regles de joc diferents, amb uns partits diferents i amb diferents cares en el lideratge dels partits, per tant, calia fer una refundació per tal de posar-se a l'alçada de les noves circumstàncies. En aquest situació, Ferran Valls-Taberner intentarà de continuar marcant el perfil revisionista, apartant-se de la ideologia tradicional del partit però sense adoptar una posició frontal. Els punts bàsics que desenvolupa en *Les hores confuses* són: la revisió del nacionalisme català, que ja havia iniciat anteriorment tal com venim comentant, un catalanisme netament espanyol, aprofundir en les conviccions cristianes com a signe identitari de la nostra civilització i la revisió dels sistema democràtic, allunyant-se del parlamentarisme escollit per sufragi universal, vigent en aquell moment. A partir del mateix 14 d'abril 1931 comença a escriure el primer article que formarà el llibre i tindrà una continuïtat fins a l'agost de 1934.

A «*La Veu de Catalunya*», el dia 26 de juny de 1931, publicà unes declaracions que feien referència a «*Les eleccions per a les Corts constituents*» en el que manifesta la fidelitat de la Lliga a la personalitat de Catalunya però recalca que «el nostre programa està basat en un sentiment d'amor a Catalunya i a tot Espanya, per la grandesa de les quals laborarem sempre amb la major voluntat com fins ara». [...] «La nostra significació catalanista és netament espanyola i sobre això no admetem equívocs» Sempre que fa un elogi o es veu en la necessitat d'expressar el seu sentiment vers Catalunya dona el contrapunt d'Espanya, que altrament ningú qüestionava. Ha

d'expressar el seu gran amor per Espanya en el que s'hi ha d'integrar Catalunya. Però és que qualsevol iniciativa de l'esquerra la considera fora de lloc i aleshores intenta marcar el camí a seguir: «cal oposar – referint-se a l'esquerra – a tants disbarats i enormitats la reiteració terminant dels principis d'ordre, religió, família, propietat i dret, que nosaltres consignem en el nostre manifest i en les nostres propagandes responen a les nostres conviccions¹³⁸», posició netament conservadora.

En l'article del 3 d'agost de 1932 titulat *Separatistes?* El clou dient que «el separatisme, a més d'ésser una aspiració sense grandesa, és també, per moltes raons, un pecat contra Catalunya», frase sense contingut, que ell mateix no argumenta. Si el separatisme tingués el suport de la majoria dels catalans tindria la grandesa de l'aspiració d'un poble, com d'altres n'hi hagueren, de lluitar per assolir la seva llibertat. Seria un pecat si una minoria la volgués imposar a una majoria.

El 14 de febrer de 1934 publica a «*El Debate*» de Madrid, periòdic catòlic i conservador, l'article «*Laïcisme, marxisme, separatisme*» de to molt pujat contra l'esquerra: «aquesta joventut petulant i obcecada, que es forma en un ambient de barbàrie pseudointel·lectual, és justament la que manifesta el seu entusiasme pels emblemes sediciosos del triangle blau i l'estrella solitària, insolentment ostentats en les banderes dels centres d'Esquerra». A aquestes aberracions cal oposar-hi grans ideals com «el catalanisme, l'espanyolisme i el catolicisme». Expressat d'aquesta manera, queda clar que el catalanisme del que parla no té res a veure amb el nacionalisme, que barreja amb l'espanyolisme i el catolicisme. Si traiem de la frase el catalanisme, podem coincidir amb Fernando Urbina, que a l'Espanya enclaustrada de postguerra, espanyolisme i catolicisme es convertiren en una mateixa cosa¹³⁹ i, per tant, és un dels punts a tenir en compte en estudiar l'itinerari polític de Ferran Valls-Taberner. Probablement en aquest mateix article s'hi trobi la clau de volta del seu pensament que justificarà el seu comportament a partir de juliol de 1936. El transcriurem literalment: «Patentitzat, a més, de manera palesa, el fracàs de l'Estat demo-liberal; notòria de tota evidència la calamitat que representa el sistema basat en el sufragi universal inorgànic; i palpable ja de manera tràgica la ruïna general que reporta el mètode odiós de la lluita de classes». Aquest paràgraf ens confirma que Ferran Valls no creu en la democràcia parlamentària basada en el sufragi universal emprada per la República, malgrat que fins aquell moment, la República havia tingut un comportament democràtic molt acceptable.

¹³⁸ «*La Veu de Catalunya*», 26 de juny de 1931, pàgs. 13 i 14 de *En les hores confuses*

¹³⁹ Fernando Urbina. *Formas de vida de la Iglesia en España: 1939-1975*.

El seu pensament coincideix amb altres formacions molt conservadores d'Europa i, fins i tot, podríem dir que amb el d'Enric Prat de la Riba de 1895, encara que aquest, va evolucionar i el 1907 considerava que els sufragi universal era la manera d'expressar la voluntat popular.¹⁴⁰ Cal dir, però, com veurem al final del capítol, que vers el 1936 molts membres de la Lliga van qüestionar el sufragi universal, àdhuc Francesc Cambó. A l'article continua dient: «és indubtable que caldria fer tot el possible, dintre de la licitud, per arribar a la transformació de l'Estat i que amb el dit objecte urgeix aquí, igual que es ve fent en altres regions d'Espanya, preparar la consciència popular encaminant-la vers la implantació dintre de la República d'un règim politico-social millor i més eficient per a la realització del bé públic, d'un règim que restableixi la cohesió i la disciplina social, l'autoritat i l'ordre, la jerarquia i la justícia, d'un règim que atorgui i garantitzi major llibertat per al bé i menys facilitats per la mal». Sens dubte està proposant un canvi de règim i atès que ha d'imposar l'autoritat i l'ordre, la jerarquia i la justícia, aquest canvi, donada la situació del país, no pot venir per un procediment democràtic. Segueix: «que empari els drets legítims i faci complir a tothom els deures corresponents. Arribats al punt tràgic on ens ha conduït l'obra nefasta de la Revolució, havem de realitzar tots un esforç decisiu per liquidar el mal produït per ella, tant com sigui possible i a costa dels sacrificis que calguin». El febrer de 1934 a Espanya no s'havia produït cap revolució, llevat d'intentar dur a terme les reformes que el país necessitava. Tal com ho expressa F. Valls-Taberner, «el mal produït» només el podia «liquidar» una insurrecció militar, ja que la voluntat popular, expressada pel sufragi universal no duia vers aquesta solució.

Havia iniciat un estudi sobre la figura de Bonaventura Carles Aribau que no va poder completar, però que en va oferir un primer tast en l'article publicat a «*La Vanguardia*» el dia 27 de febrer del 1934, del que hagués estat un estudi més complet. A «*El catalanisme d'Aribau*»,¹⁴¹ considera el poeta com el primer impulsor del

¹⁴⁰ Jardí, Enric: *El pensament de Prat de la Riba*, Editorial Alpha, apartat referent a: *Les seves idees sobre el sufragi*, pàgs. 134 a 139. En la pàgina 136 Enric Jardí comenta: «Enfront de la democràcia inorgànica, Prat de la Riba defensa l'orgànica articulada a través dels diversos estaments i entitats, el que ha estat anomenat sufragi corporatiu» (1895). Però el 1907, amb més experiència, va canviar d'opinió i el mateix Prat va escriure a «*La Veu de Catalunya*» el 21-IV-1907 l'article: *Hora decisiva* en el que deia: «és amb el vot i no amb bullangues i motins, ni amb pronunciaments que els pobles cultes imposen als organismes del poder la voluntat; és el vot l'única arma de què es valen. Votar, elegir, enviar al Parlament, veritables representants, diputats que hi sàpiguen dur la veu de les grans aspiracions nacionals. Aquest és el camí que segueixen els pobles civilitzat, aquest és el camí que ha de seguir i vol seguir Catalunya en la lluita contra la tirania del poder i la demagògia de les turbes en la Santa Aliança», pàg. 137. La posició de Ferran Valls-Taberner és contrària a la d'aquest segon Prat.

¹⁴¹ Valls-Taberner, Ferran: *En les hores confuses*, Barcelona, 1934, pàg. 51.

moviment catalanista però recalca l'«ús de l'idioma castellà per a la seva habitual activitat literària i l'esfera en què aquest va tenir lloc predominantment, la seva intervenció en la política general i l'activitat que hi desplegà, han donat peu que alguns, sense tenir en compte el gran amor d'Aribau envers la terra nadiua», és a dir ressaltava l'amor a Catalunya i el fet d'escriure en castellà. Aquest fet feu que molts regatejaren a Aribau, segons Ferran Valls-Taberner, el títol de catalanista, i a partir d'aquí, es pregunta què és el que entenem per catalanisme, exposant els trets que l'haurien de caracteritzar: el recobriment de la consciència col·lectiva, el desvetllament de l'ànima catalana, l'amor a la llengua pròpia i el culte a les essències espirituals de la nostra terra. Continua: «si el que pretenem significar és el sentiment irreductible de la personalitat natural del nostre poble, la reviviscència de les seves més íntimes i consubstancials tradicions, l'afany insaciable del desdoblament de la seva cultura, el desig vivíssim de la seva glòria, de la seva prosperitat i del seu progrés, no hi ha pas dubte que ningú no podrà negar a Aribau, ni discutir-li tan sols, el títol de catalanista». Continua: «Però si hom intentés vincular el catalanisme a fórmules polítiques determinades [...] a qualsevol de les concepcions doctrinals referents a la manera d'organitzar la vida funcional de la nostra comunitat i el seu sistema d'administració i de govern [...] s'arribaria a haver d'aminorar o suprimir la significació de catalanista d'Aribau i de moltes altres figures glorioses de la Catalunya vuitcentista» Però: «¿No seria empetitir-lo – el catalanisme – i ressecar-lo qualsevol propòsit de confondre'l alguna teoria nacionalista, amb qualsevulla fórmula concreta i determinada d'autonomia o amb la radical obcecació secessionista?». Considera que el catalanisme «no pot quedar clos dins d'una construcció doctrinal fixa, precisa i articulada, que no pot romandre estancat en un cos de principis polítics, per eminents que fossin les personalitats que les hagin proclamat en determinats moments en els quals no podien pas quedar petrificades les circumstàncies històriques, els corrents ideològics i les tendències sentimentals». Ferran Valls-Taberner presenta el catalanisme que s'aparta de la seva concepció com si fos una ideologia pètria, tancada, elaborada per uns prohoms, l'opinió dels quals és inqüestionable. Però és que el catalanisme mai va tenir aquesta significació. El catalanisme defensava els trets que ell exposa en la primera part de l'article que hem esmentat, on hi té cabuda Bonaventura-Carles Aribau, Joan Maragall, Francesc Macià i Francesc Cambó.

A l'article «*Revisionisme*» es formula la pregunta de si «el nacionalisme català, considerat en el sentit de l'aplicació a Catalunya del principi de les nacionalitats, ¿representa tanmateix una direcció política encertada de la que en deriven beneficis

veritables per al nostre poble, o bé resulta en realitat una desviació ideològica que produeix una funesta pertorbació en la nostra consciència col·lectiva?» En aquest article la pregunta va dirigida als seus propis correligionaris. Ferran Valls-Taberner sap que el centre i l'esquerra té els seus propis ideòlegs, com A. Rovira i Virgili, de signe clarament nacionalista i, per tant, sap que no acceptaran aquesta posició. El que vol és redirigir l'opinió del seu propi partit i d'una part de l'electorat de dreta, ja que en determinats ambients el nacionalisme era qüestionat. Molts militants de la Lliga no havien abandonat els postulats d'Enric Prat de la Riba, però aquesta acceptació, era considerada per Ferran Valls com una consagració que ha convertit la doctrina de d'Enric Prat com un «dogma catalanista, precís, fix, definitiu» que ell no comparteix. Considera que *La Nacionalitat catalana* com un opuscle que conté una doctrina que cal revisar. Considera un error que en un volum titulat *Articles* i editat per la Lliga s'hi reflectin encara molts dels postulats d'Enric Prat que, segons ell, havien perdut actualitat. A *Paraules del moment* ja havia mantingut aquesta posició revisionista que confirma en un paràgraf d'aquest article: «avui ho repeteixo més convençut encara: la rectificació de la ideologia nacionalista i la revisió, per tant, de la doctrina de Prat de la Riba, és indispensable». Sense negar el prestigi d'Enric Prat de la Riba, considera que «la seva doctrina no passarà d'una teoria, d'una fórmula, d'una combinació ideològica, la consistència de la qual resulta en alguns aspectes, i per cert gens secundaris, no pas perpètua ni indestructible». S'endinsa després a desfer una confusió entre nacionalisme i patriotisme. «El patriotisme és un sentiment, una consciència i un ideal nobilíssim [sic] nascuts d'una realitat viva i permanent i el nacionalisme és una teoria, una construcció doctrinal, un ideologisme fruit de les elucubracions més o menys estimables de determinades escoles filosòfico-polítiques que sols representen pròpiament, tot i la seva durada, una moda temporal». Torna a insistir que el nacionalisme «és una abstracció, una composició intel·lectual, un apriorisme i presenta els perills i inconvenients de les afirmacions polítiques massa absolutes i primàries». I conclou: «el nacionalisme degenera fàcilment, gairebé diria fatalment, en extremisme i violència; és de per si estrident i megalòman, tendeix per natural a abultar diferenciacions, aprofundir antagonismes i a conrear rancúnies entre regions integrant d'un mateix Estat».

Cal observar que en totes les crítiques que fa a la doctrina d'Enric Prat de la Riba l'única proposta clara és la d'abandonar tant el nacionalisme com el catalanisme. No analitza la doctrina d'Enric Prat. Dóna per suposat que és una teoria sense cap base. Si ens quedéssim amb la doctrina de Ferran Valls-Taberner caldria refusar el nacionalisme

en la seva vessant catalanista, l'autonomia, només aconsellable en alguns casos i abandonar la democràcia parlamentària. En aquest article trobem un Ferran Valls-Taberner combatiu. Tot el llibre pot considerar-se el preàmbul dels articles que escriurà després de la guerra. El llibre va ser qualificat per Lluís Companys, d'espanyolista, i ho és. Ell mateix mai havia atacat a Enric Prat de la Riba de qui havia dit que el seu: «espíritu científico se revela patente en sus escritos, en los cuales brilla con frecuencia, entre escogida información doctrinal, la viva originalidad de su pensamiento; lo mejor de ellos, más aún que en la vasta y pertinente ilustración de que dan prueba, está en la riqueza sustantiva de la ideología propia».¹⁴² Tanmateix en aquest llibre que comentem, ataca la ideologia, no la persona. En aquell moment, Valls havia pres una posició clara. Només calia que els esdeveniments canviessin per adoptar una nova direcció. La Lliga no podia acceptar els plantejaments d'aquest article, ja que Ferran Valls-Taberner no fa una proposta de revisió de la doctrina de Prat. En proposa la substitució, cosa que la Lliga no podia admetre.

Jordi Rubió i Balaguer considera que *En les hores confuses*, s'inclouen els punts més importants del seu pensar i sentir des de la proclamació de la República: «En aquelles planes trobem la llavor de tot el que escrigué i predicà després». Penso que la llavor havia estat plantada molt abans, en temps de la Dictadura. «Sonen com un monòleg, més ben dit, com la veu d'un que té la convicció que clama en el desert. És com la veu d'un solitari». Ferran Valls-Taberner s'havia anat excloent de l'ideari de la Lliga des de *Per la nostra cultura*. Volia transformar-la però no tingué seguidors. Dins de la Lliga es convertí en un solitari. En l'article: «*Revisionisme*», que acabem de comentar, marca un punt crucial. «No és que delimiti una frontera enfront de l'adversari de sempre, sinó que planta cara a ideologies que ell havia compartit i defensat anys enrere, i fins a personalitats que seien al seu costat. És el resultat d'un dur examen interior, realitzat amb decisió implacable i que infon respecte».¹⁴³

Certament, compartim l'opinió de Jordi Rubió i Balaguer en el seu plantejament global però hem de fer algunes matisacions. Com venim dient en altres parts del treball, el *revisionisme* de Ferran Valls-Taberner no s'inicia durant la República, sinó que s'inicia durant la Dictadura i, sens dubte, planta cara a una ideologia que no comparteix

¹⁴² L'article va signat per F. Valls-Taberner (rarament signa Valls i Taberner) de «*La Gaceta Literaria*» de Madrid, transcrit a la «*Gaceta Catalana*» també de Madrid, l'1 de gener de 1929 i publicada a la «*Revista Jurídica de Catalunya*», 1929, vol. XXXV, pàg. 30 a 33.

¹⁴³ *Mestres, companys i amics...* op. cit., article: *Ferran Valls-Taberner vist per un company d'estudis*, pàg. 134. És el pròleg que va escriure per a les *Obras selectas*, vol I, 1ª part (Madrid-Barcelona).

però que tampoc havia compartit abans, a menys que ens situem als inicis de la seva carrera política i encara, no oblidem que havia militat a les «Juventudes Monárquicas». Sobre *les personalitats que seien al seu costat* ja he comentat que el 1930 pretenia renovar la direcció de la Lliga, De fet, ja havia plantat cara. No podem negar que Ferran Valls-Taberner va compartir la lluita política del seu partit amb lleialtat i dedicació, fins i tot, quan el partit li va demanar que es presentés a les eleccions del 16 de febrer de 1936, ho va acceptar. Però una altra cosa és compartir la ideologia que constituïa els fonaments del seu partit. Si havia compartit els principis dels catalanisme polític de la Lliga no n'havia deixat traces.¹⁴⁴

Era la veu d'un solitari. Com a exemple de la vigència del pensament d'Enric Prat de la Riba veiem un article publicat poc temps després, el 23 de desembre de 1934,¹⁴⁵ a «*La Veu de Catalunya*» signat per Joaquim Pellicena que, sense esmentar el llibre, fa un comentari totalment contrari al pensament de Ferran Valls en relació a la revisió del pensament de Prat. «La doctrina de Prat – diu Pellicena – continguda en el llibre famós *La Nacionalitat Catalana*, comprèn tots el elements bàsics del catalanisme. És clar que una doctrina política no té la rigidesa dogmàtica d'un doctrina religiosa» [...] «amb la doctrina política del catalanisme, immutable en la seva essència [...] s'adapta a la realitat viva de Catalunya en cada episodi i en cada instant de la seva història nacional». «Prat no necessita exegesis ni interpretacions. La diàfana claredat del seu pensament és un dels títols més excelsos de la seva glòria» [...] «No cal, doncs, pensar en revisions doctrinals de cap mena quan tot just som a les primeres etapes d'una concepció política, que ja ha demostrat prou la seva legitimitat, la seva eficàcia i la seva aptitud d'adaptació a totes les necessitats de la vida pública de la nostra terra» [...] «Quan la doctrina – de Prat - ha estat oblidada o tergiversada – es refereix als fets del 6 d'octubre- amb interpretacions ideològiques exòtiques, és quan han començat el confusionisme caòtic, l'agitació estèril, els prolegòmens de la catàstrofe» [...] «La doctrina de Prat, és un element constructiu, d'equilibri, de solidaritat entre tots els ciutadans de Catalunya i entre tots els pobles d'Espanya» [...] «I precisament perquè els homes de les esquerres coalitzades oblidaren la doctrina de Prat de la Riba, fou la que fou llur conducta catastròfica».

¹⁴⁴ En una discussió entre el president Companys i Lluís Duran i Ventosa. Ferran Valls-Taberner fa una de les seves intervencions sobtades que no poden captar els taquígrafs però si el President de la Generalitat, que l'hi dona la següent resposta: «Jo he llegit el llibre de la V.S. Senyor Valls i Taberner; francament fonament [*sic*] espanyolista. PARLAMENT DE CATALUNYA.- DILLUNS 1R D'OCTUBRE DEL 1934; pàg. 4123

¹⁴⁵ «*La Veu de Catalunya*» de 23/12/1934, «*La doctrina i la conducta de Prat de la Riba*».

.../...

El llibre que va preparar sobre Sant Raimon de Penyafort, s'estampà el 1936 però no s'arribarà a publicar-se. Sembla que la documentació per fer el llibre va ser cremada i no va tenir temps de reeditar-lo.

Tal com hem dit abans la Lliga retornà al Parlament de Catalunya l'1 d'octubre. El dia 6 d'octubre de 1934 se succeïren els fets comentats a bastament que motivaren la suspensió de l'Estatut durant més d'un any i s'empresonà tot el govern de la Generalitat que fou condemnat a trenta anys de reclusió. D'antuvi fou nomenat president accidental el coronel Jiménez Arenas que suspengué el Patronat de la Universitat Autònoma, imposant el castellà com a llengua oficial de la Generalitat. S'empresonà el rector Pere Bosch i Gimpera, el president Pompeu Fabra, Josep Xirau i Antoni Trias i Pujol que formava part del Patronat com a membre en representació de la República. Va convertir el Parlament de Catalunya en una caserna de la Legió i després de les Guàrdies d'Assalt. Foren suspesos 129 ajuntaments on les esquerres tenien la majoria i en altres 23 la minoria esquerrana també fou destituïda.¹⁴⁶ Pel gener de 1935 fou designat governador general de Catalunya Manuel Portela Valladares. El mes d'abril s'aixecà l'estat de guerra i foren restituïts a la Generalitat els serveis que li havien estat retirats, llevat els d'Ordre Públic. S'anomenà Joan Pich i Pon del Partit Republicà Radical, governador general i president de la Generalitat, alhora que era batlle governatiu de Barcelona. Joan Pich i Pon nomenà un consell assessor format per dos membres d'Acció Popular Catalana (CEDA),¹⁴⁷ dos del Partit Republicà Radical, dos de la Lliga i un independent. A Joan Pich i Pon, després de l'escàndol del Partit Republicà Radical, el substituï a l'octubre Ignasi Villalonga que mantingué la mateixa correlació de forces. Els dos consellers de la Lliga foren Lluís Duran i Ventosa i Joan Vallès i Pujals. Al gener de 1936 Ignasi Villalonga fou substituït per Fèlix Escalas amb un govern monocolor de la Lliga.¹⁴⁸ En tots aquests canvis no hi participa Ferran Valls-Taberner.

En morir Francesc Martorell i Trabal el 1935, Ferran Valls-Taberner, pel desembre d'aquell any, fou elegit membre de l'Institut d'Estudis Catalans.

¹⁴⁶ *L'últim Cambó...*, op. cit., pàg. 22.

¹⁴⁷ Aquest partit a més d'intentar minar la força electoral de la Lliga, es va atansar a personalitats com F. Valls-Taberner i J.M. Trias de Bes. Aquest, els respongué amb contundència: *Lliga Catalana...*, op. cit., pàg. 258, nota 16.

¹⁴⁸ *Història dels Països Catalans...*, op. cit., pàg. 585.

.../...

Per la seva transcendència cal assenyalar l'esforç que va intentar de fer l'Institut d'Estudis Catalans per restituir el Patronat de la Universitat Autònoma i la picabaralla interna que s'hi originà per la seva posició de suport.

En constituir-se el Patronat i modificar-se el sistema de classificació del professorat i com a conseqüència, la manera d'accedir a la docència, quaranta-un catedràtics de la Universitat de Barcelona van enviar una carta de protesta l'11 de desembre de 1933 que, a més, publicaren a la premsa a la fi de gener de 1934. Mesos després el Patronat va rebre una carta de suport signada per 115 professors però la polèmica entre les dos bàndols estava encetada.¹⁴⁹ Afegir que la Universitat va rebre moltes crítiques degut a la seva catalanització per part dels sectors espanyolistes de l'Estat. Per aquesta raó un dels membres del Patronat escollit per la República, Américo Castro, havia dimitit el 21 de maig de 1934. Els fets del sis d'octubre donaren un tomb involucionista però a partir de 1935 la situació va començar a normalitzar-se. Molts membres de l'Institut d'Estudis Catalans van creure que calia involucrar-se en la represa de les activitats docents de la Universitat Autònoma, però primer calia resoldre l'enfrontament entre el professorat. En la sessió plenària de l'Institut de 12 d'abril de 1935, Josep Puig i Cadafalch va proposar que aquesta institució fes de mitjancer entre els dos sectors del professorat. Ferran Valls-Taberner s'hi va oposar argumentant que l'Institut no podia donar la impressió de prendre partit pels membres del patronat destituït, entre els quals hi figuraven Pompeu Fabra, Jaume Serra Húnter i August Pi i Sunyer. S'acordà de formar una comissió integrada per Josep Puig i Cadafalch, Pompeu Fabra i Lluís Segalà, un dels signants de la carta de protesta, per intentar de cercar l'entesa entre els dos bàndols. En el ple del 31 de maig encara no s'havia trobat una solució i Josep Puig i Cadafalch feu una crida a les dues parts, alhora que proposava de fer una declaració en defensa de l'autonomia universitària. En el text que es va redactar s'afirmava que a l'autonomia de la Universitat de Barcelona, hi havien de ser reconeguts i atesos els principis essencials de la catalanitat i de la convivència de les cultures catalana i castellana en igualtat de drets. La declaració fou votada per tots el presents, amb l'abstenció de Jordi Rubió i Balaguer i el vot en contra de Ferran Valls-Taberner.¹⁵⁰

¹⁴⁹ Balcells, Albert; Pujol, Enric: *Història de l'Institut d'Estudis Catalans, vol I 1907-1942*, Barcelona, 2002 Institut d'Estudis Catalans, pàgs. 247-257.

¹⁵⁰ *Història de l'Institut...*a. c., pàgs. 256 i 257.

El plet es resolgué en guanyar les eleccions les esquerres el febrer de 1936 que van restituir l'estatut universitari de 1933.

Ferran Valls-Taberner adopta en aquest litigi una posició de neutralitat que porta, sens dubte, a interpretar que estava negant l'autonomia universitària que altrament havia defensat després del Congrés de 1918 i en l'article l'«*Autonomia Universitària i la Universitat de Barcelona*». En aquell moment gran part del món universitari espanyol estava en contra. El govern de la Generalitat comandat per Fèlix Escalas era purament de tràmit i poques decisions podia prendre. D'altra banda alguns dels professors afectats formaven part de l'Institut, per tant, aquest era el fòrum més adient si es volia mantenir l'autonomia i la catalanitat de la Universitat. Era l'única institució que podia exercir una certa pressió per resoldre el problema, sobretot si tenim en compte que es presentava com un problema professional en el que s'hi involucrava un sentiment anticatalà per part d'alguns professors. Una solució vinguda des de fora només podia suposar una involució. Ferran Valls-Taberner en votar en contra de la declaració de Josep Puig i Cadafalch votava a favor de deixar la solució a les mans d'aquells persones que tenen poca capacitat i manca de voluntat per resoldre-la.

.../...

Convocades noves eleccions pel 16 de febrer de 1936 a les Corts espanyoles, Ferran Valls-Taberner s'hi presentarà per la Lliga Catalana dins de la coalició del Front Català d'Ordre i en serà elegit diputat.

Tenint en compte el curt període que va durar, fins al 18 de juliol, la seva activitat com a parlamentari és escassa. Va ser adscrit a la Comissió de Relacions amb el Tribunal de comptes. Va fer dues intervencions: una el 7 de juliol, que amb una proposta de llei sobre l'atur, demana la restauració d'edificis procedents de la desamortització per tal de crear unes oficines dignes per atendre aquelles necessitats. L'altra el 10 de juliol fent una proposta no de llei per auxiliar a les víctimes d'un naufragi a Cantàbria en el que van morir vint-i-dos mariners.¹⁵¹ Molt més activa va ser l'actuació dels seus companys de partit: Miquel Vidal i Guardiola, Josep M. Trias de Bes, Joan Ventosa i Calvell, Pere Rahola i Lluís Puig de la Bellacasa.

¹⁵¹ Promovido por: Delegación de la Generalitat de Catalunya, Ilustre Colegio de Notarios de Madrid, parlament de Martí Bassols i Coma, *Homenaje a Fernando Valls i Taberner como jurista e historiador del derecho*, Madrid, 1991, pàg. 18.

Però les eleccions del 16 de febrer, a més de ser perdudes pel Front Català d'Ordre, van representar la consolidació hegemònica del nacionalisme d'esquerrres. De fet, aquesta hegemonia havia quedat palesa des de la proclamació de la República, ja que la Lliga només havia guanyat una vegada i, cal dir, que fou per l'abstenció del segment més popular de l'electorat. Per al canonge Carles Cardó, la Lliga no havia sabut defensar el problema social, el catalanisme, l'amnistia i la forma de govern republicana, aspiracions molt populars a Catalunya, que s'havien convertit en la bandera de les esquerrres republicanes.¹⁵² També és, a partir de la pèrdua de les eleccions, quan les persones més conservadores del partit, comencen a plantejar-se la validés del sistema parlamentari basat en el sufragi universal. Fins aquell moment només ho havia fet Ferran Valls-Taberner, ja que s'havia mantingut viva l'esperança que les dretes poguessin també governar Espanya. Així Lluís Duran i Ventosa en unes declaracions publicades els dies 10 i 11 d'abril de 1936 al diari madrileny «*Ahora*» declarava que el sufragi universal comporta que governin «los más ineptos» i allunya del poder «los que más pudieran hacer por su propio país».¹⁵³ Francesc Cambó pel juliol de 1937 arribarà a dir: « Un dels temes sobre els quals tinc una visió més neta i precisa i una convicció més arrelada és el del sufragi universal [...]. Meditant sobre aquest tema concret jo arribo a la conclusió de que tant el nazisme, com el feixisme, com les dictadures, més o menys recatades (sic), de les repúbliques hispanoamericanes, són fruit del sufragi universal. És a dir, jo arribo a la convicció de que la democràcia i sufragi universal, han esdevingut, pel fet que Ortega anomena “rebel·lió de les masses”, coses contradictòries».¹⁵⁴ La conclusió de Francesc Cambó frega l'exotisme, però en qualsevol cas no defensa la democràcia parlamentària. Hauria d'explicar quina mena de democràcia defensa i quina mena de sufragi, per tal de poder tipificar quina és la seva proposta. Com que no ho fa, es fa difícil de treure'n conclusions.

¹⁵² Carles Cardó «*La paraula cristiana*», n° 135, març de 1936 «*La moral de la derrota*»: *L'últim Cambó...*, op. cit., pàg.37

¹⁵³ *L'últim Cambó...*, op. cit., pàg.39.

¹⁵⁴ Carta de F. Cambó a J. Estelrich del 23 de juliol de 1937, AJE; *L'últim Cambó...*, op. cit., pàg.86

Part IV

Guerra civil i franquisme

Ferran Valls-Taberner durant la guerra civil amb els seus
deixebles

6. La Guerra Civil

Després de les eleccions del 16 de febrer de 1936, amb un èxit indiscutible de les esquerres, Catalunya no esdevé un oasi, com s'havia dit, però tampoc un camp de batalla. Hi hagueren algunes incidències, sobretot als pobles, però la situació política era cada cop més de confrontació. Malgrat algunes irregularitats, per ambdós bàndols, si s'haguessin repetit les eleccions no s'hagués canviat el resultat. Les esquerres havien guanyat netament. La dreta no estava disposada que el comandament del país fos dut a terme per unes esquerres amb un programa diametralment contrari als seus interessos. L'Exèrcit, bàsicament els «africanistes», enquadrats dins de l'organització clandestina UME (Unión Militar Española) van començar a treballar sobre la possibilitat de realitzar una insurrecció per arrabassar el poder al govern que havia sortit de les eleccions. Junt amb l'Església, l'Exèrcit era l'única organització que tenia una estructura que abastava tot l'Estat. Les seves conviccions eren generalment conservadores i molt reaccionàries. Eren contraris a la democràcia parlamentària, a la descentralització de l'Estat i el sistema d'autonomies, a les reformes agràries i a la laïcitat del govern. És a dir, eren contraris a la República.

Si bé l'ambient entre esquerres i dretes era de franca hostilitat a Catalunya, com a tot arreu, la Lliga no s'esperava la insurrecció del 18 de juliol, almenys no l'esperava tan aviat. Tanmateix el capità Frederic Escofet, militar de carrera i Comissari General d'Ordre Públic de la Generalitat, coneixia la situació colpista que es vivia dins de les casernes de Barcelona a través de la Unió Militar Republicana Antifeixista (UMRA)¹⁵⁵ i amb l'ajuda del general José Aranguren cap de la Guàrdia Nacional Republicana (denominada abans Guàrdia Civil)¹⁵⁶, el comandant Albert Arrando¹⁵⁷ cap del Cos de Seguretat i Assalt i la connivència vacil·lant del Cap de la IV Divisió Orgànica, general Llano de la Encomienda, van poder sufocar la rebel·lió contra els militars insurrectes. Aquests, però, deixaren les casernes sense protecció i la CNT-FAI ho aprofitaren per prendre les armes que hi restaven. Amb el poble armat, les forces militars fidels a la

¹⁵⁵ Homenatge a Frederic Escofet Comissari General d'Ordre Públic de la Generalitat 1898-1987. Un militar al servei de Catalunya. Consta de dues parts: una és la seva biografia a càrrec de Xavier Febrés i una altra són les memòries del propi Frederic Escofet del 6 d'octubre de 1934 i del 19 de juliol de 1936. Barcelona, 1999, Generalitat de Catalunya, pàg. 191.

¹⁵⁶ Homenatge a Frederic Escofet... pàg. 193.

¹⁵⁷ Homenatge a Frederic Escofet... pàg. 183.

República, no podien fer front a una situació que es va convertir en revolucionària i, de la que no podien recuperar el control sense causar un bany de sang.

La CNT-FAI va fer responsable de la insurrecció no solament els militars, sinó també, a les classes socials benestants, catòlics de qualsevol tendència, clergues i monges, que van ser assassinats o bé van haver d'amagar-se o fugir del país.

La Generalitat no podia desentendre's d'aquestes persones i feu el màxim esforç per salvar-los-hi la vida. Fou notable la feina feta, en aquest sentit, pel conseller de governació, Josep Maria Espanya, el de cultura, Ventura Gassol i Gassol, i l'alcalde de Barcelona, Carles Pi i Sunyer, que comptaven amb el vistiplau del president Lluís Companys.¹⁵⁸ Els dos primers s'hagueren d'expatriar per l'ajuda que donaren a persones perseguides.

Ferran Valls-Taberner com a diputat a Corts es trobava a Madrid. Marxà cap a Cardedeu on hi havia la seva família i hi romangué fins al 7 d'agost quan el Comitè Antifeixista local li estengué un salconduit per a ell, la seva muller i cinc fills, amb els segells d'Acció Catalana, CNT, Comitè local del POUM, Sindicat Agrícola i Cooperatiu, Esquerra Republicana de Catalunya, i Sindicat d'Oficis Varis. El seu íntim amic i condeixeble, Lluís Nicolau d'Olwer, li obtingué un passaport. Embarcaren a Barcelona, al Principessa Giovanna, que els dugué a Gènova.¹⁵⁹

De Gènova van passar a Roma, on s'estatjaren, però el permís que tenia «*come profugo*», no l'autoritzava a treballar però si tenia autorització per visitar els Arxius i la Biblioteca Vaticana. A Roma estableix contacte amb el pare Anselm Albareda i també amb altres persones que són fora d'aquella ciutat com Mr. Guin, per tal de trobar una feina remunerada, si cal als Estats Units. També manté contactes amb altres persones, que com ell han pogut sortir de Catalunya, Joan Ventosa i Calvell, Raimon d'Abadal i Calderó, el seu nebot Ramon d'Abadal i de Vinyals, Francesc Cambó. El 21 de setembre sense esperar la declaració que estava preparant Francesc Cambó, s'adherí al *Movimiento Nacional* del general Franco, amb un escrit personal dirigit al coronel Montaner, secretari de la «Junta Técnica de Burgos».¹⁶⁰ A Roma Elías Tormo, exministre amb Antoni Maura, el va posar en contacte amb Joan de Borbó a qui va donar classes d'història, bàsicament de Catalunya. Aquest més endavant va manifestar

¹⁵⁸ Manent, Albert: *De 1936 a 1975. Estudis sobre la Guerra Civil i el franquisme*, PAM, 1991, pàg. 24

¹⁵⁹ Manent, Albert: «*Més salvats de la revolució*», «*Serra d'Or*», any 1991, pàg. 370.

¹⁶⁰ Raimon d'Abadal i Calderó, *Dietari de guerra exili i retorn (1936-1940)*, Francesc Vilanova (ed.), PAM, 2001. pàg. 341, nota 29.

Itinerari polític i ideològic de Ferran Valls-Taberner.
De la República al franquisme (1931-1942)

que va triar el nom de Comte de Barcelona gràcies a les lliçons que li va donar Ferran Valls, ja que havia canviat el punt de vista que tenia fins aleshores.

El 16 de desembre de 1936, la Junta Tècnica de Burgos li va encarregar l'estudi de la reorganització dels centres docents existents a Roma culminant amb un report que va lliurar el 20 de gener de 1937. Va romandre a la capital italiana fins que a l'abril de 1937 fou destinat al Museu Arqueològic Provincial de Còrdova (9 d'abril) i el 10 de juliol fou nomenat director provisional de la Biblioteca Pública de la mateixa ciutat. A Còrdova també va donar classes a l'Institut.

El ministeri d'Educació Nacional, del Govern de Burgos, tingué la pensada d'organitzar una missió cultural amb finalitats de propaganda per diversos països d'Amèrica de parla espanyola. El grup que s'encarregà de dur-ho a terme era format per Ferran Valls-Taberner, el professor d'Institut José Ibáñez Martín, el pare jesuïta Francisco Peiró, el periodista Eugenio Montes i Gonzálo Valentín. Van embarcar a Lisboa en un vaixell anglès el 2 d'octubre de 1937 i recorrent diversos països, l'estada va durar fins a primers de febrer de 1938.

De retorn a Espanya Ferran Valls-Taberner s'instal·la a Logronyo on hi romandrà fins a l'acabament de la Guerra a Catalunya, que continuaria dos mesos més al centre i a una part de Llevant.

7. El retorn i la postguerra

Ferran Valls, va retornar a Barcelona acompanyat de Joan Antoni Maragall, que es trobava a Sant Sebastià i havia estat nomenat delegat de Belles Arts a Barcelona pel seu director general Eugeni d'Ors. Primer Maragall passà per Vitòria per recollir a Lasso de la Vega, director general de Biblioteques i Arxius i després per Logronyo per recollir a Ferran Valls-Taberner. Van arribar a Barcelona el 28 de gener de 1939 a l'una de la matinada, gairebé un dia després de la presa de la ciutat pel bàndol franquista.

Un cop a Barcelona, Ferran Valls-Taberner, es proposa de reorganitzar el panorama cultural de Catalunya segons les directrius del *Movimiento Nacional*. La primera institució a rebre serà l'Institut d'Estudis Catalans.

En acabar la guerra molts dels membres de l'Institut d'Estudis Catalans s'havien exiliat o havien mort, però el secretari general, Ramon d'Alós-Moner i de Dou, havia romàs a Barcelona. Sabent que Ferran Valls-Taberner, bon amic seu i membre numerari de l'Institut des de 1935, havia retornat i gaudia d'una bona posició amb el nou règim, l'anà a visitar el 9 de febrer de 1939 per tal d'estudiar la continuïtat de l'Institut. No sabem el que li digué Ferran Valls, però Ramon d'Alós-Moner en sortir de la reunió, caigué fulminat sense poder arribar a casa seva. Certament patia del cor, però podem pensar tal com se succeïren els fets posteriorment, que la reunió no fou gens agradable.¹⁶¹ Dins de l'Espanya del general Franco que Ferran Valls volia ajudar a construir, no hi tenia cabuda l'Institut d'Estudis Catalans. Aleshores, com manifesta Antoni Malet, Ferran Valls era un dels més distingits propagandistes i agitadors culturals del nou règim. Hi havia uns altres plans culturals. L'Institut, havia estat un dels grans pilars de la reconstrucció nacional de Catalunya. No hi tenia cabuda.

De sempre s'han fet classificacions de generacions de persones que han tingut una certa importància en una època determinada. S'ha parlat de la generació del 98, que coincideix amb la pèrdua de Cuba, la generació del 27, marcada per la publicació de la *Rebelión de las masas* d'Ortega y Gasset.¹⁶² Però Jaume Vicens Vives a la generació formada per Ferran Valls-Taberner, Ramon d'Abadal i de Vinyals, Lluís Nicolau d'Olwer, Pere Bosch Gimpera, etc., els volgué denominar la generació del 17 ja que totes aquestes persones, si fa no fa, tenien la mateixa edat i desenvoluparen una

¹⁶¹ Ramon d'Alós-Moner i de Dou havia militat a Acció Catalana

¹⁶² Altres l'han denominat la generació de la República, perquè l'estenen fins a l'any 31.

activitat cultural i política de gran rellevància en el període que s'inicia amb aquest any. Altrament, però, Josep Pla els va denominar la segona generació de l'Institut perquè tots ells treballaven a l'Institut i és quan aquest va prendre força. És a dir, l'Institut d'Estudis Catalans tenia tanta importància que servia per classificar una generació de persones, entre les quals, hi havia Ferran Valls-Taberner.

Però cal cercar les raons per liquidar l'Institut d'Estudis Catalans en l'esperit de la pròpia institució, que no tenia altra intenció que constituir un centre de creació de ciència i organització de la recerca per tal d'arborar la regularització i la sistematització dels estudis catalans.¹⁶³ El nou règim, abocat a eliminar tot allò que fes referència a la llengua, la cultura i els trets diferencials de Catalunya, no donaria cabuda a una institució semblant. Ferran Valls coneixedor de l'Institut i col·laborador sincer del *Movimiento Nacional*, havia de trobar les raons per fer-lo desaparèixer.

Així en un document signat per ell, J. Pelegrí i J. Gorgot amb data 5 de juliol de 1940, manifestava que consideraven extingit l'Institut d'Estudis Catalans, ja que només restaven a Barcelona tres membres que haguessin residit a Catalunya durant la guerra i no fossin objecte de cap mena de sanció, més un havia tingut d'exiliar-se i havia tornat (el propi Valls). L'informe conclouia: «El Institut ha quedado actualmente sin personalidad ni función propia, por natural extinción». I afegia: «no procede hacer revivir dicho Institut, antes bien creen procede la reversión de las instalaciones, material y publicaciones procedentes del mismo a favor de la Diputación Provincial, para que esta pueda darle el destino que estime más conveniente dejando expedito el camino para nuevas iniciativas de este género con más amplios horizontes y alentadas por el espíritu nacional, puedan hacer sin hipotecas anteriores ni herencias forzosas que limiten en lo más mínimo la plasmación y desarrollo de las mismas». Seguint el text de la *Història de l'Institut d'Estudis Catalans*, vol I, es va crear un patronat inspirat per Ramón Serrano Súñer, el 22 de novembre de 1940, anomenat Instituto de Estudios Mediterráneos, que estava presidit pel mateix Ramón Serrano Súñer, Wenceslao González Oliveros, governador civil de la província de Barcelona, n'era el secretari, Antonio M. Simarro Puig, alcalde de Barcelona, ponent d'arqueologia i relacions culturals, Ferran Valls-Taberner, ponent de cultures mediterrànies modernes i contemporànies, i Pere Gual Villalbí ponent d'estudis econòmics.

Malgrat l'eliminació de l'Institut d'Estudis Catalans, calia aprofitar tota l'experiència que s'havia generat mercès a les institucions culturals creades per la

¹⁶³ Anuari, 1907, «Propòsits de l'Institut d'Estudis Catalans», pàgs. 13-16

Mancomunitat i la Generalitat. Canviant-ne l'orientació podien servir al nou règim. D'antuvi el general Franco havia creat el 1939 el Consejo Superior de Investigaciones Científicas, nomenant, com a secretari general, a l'aragonès José María Albareda, membre de l'Opus Dei des de 1937 i sacerdot des de 1959. Aquest organisme, era, en el cas català, l'instrument especialment necessari per desmantellar aquelles institucions, donant-los-hi una nova orientació que havia de neutralitzar la ideologia catalanista, molt arrelada entre els intel·lectuals d'abans de la guerra civil.¹⁶⁴ Antoni Malet distingeix dos períodes d'aquesta institució. En el primer, que és el més ens interessa, acaba el 1948. La direcció d'aquest període va recaure al principi en Ferran Valls-Taberner, també membre de l'Opus Dei,¹⁶⁵ però es va alterar l'organigrama en morir aquest. El CSIC era presidit pel Ministre d'Educació, que en aquells moments era el nou amic de Ferran Valls, José Ibáñez Martín. La presidència a Catalunya requeia en el president de la Diputació Provincial de Barcelona que, ja en aquell moment, era Antonio Mª Simarro Puig.

Algunes de les institucions creades per la Mancomunitat o per la Generalitat republicana, continuaren amb una altra denominació. Així la Biblioteca de Catalunya que pertanyia a l'Institut d'Estudis Catalans, va ser rebatejada amb el nom de Biblioteca Central, com ja s'havia fet en temps de la Dictadura de Primo de Rivera i, adscrita a la Diputació Provincial de Barcelona que assumí moltes altres institucions. El Servei Arqueològic amb el Museu Arqueològic se salvà però fou reconvertit en Museo Arqueológico, amb titularitat de la Diputació i escàs pressupost, però amb una secció dins d'aquell pagada pel CSIC. La Secció de Musicologia de la Biblioteca de Catalunya es va convertir en el Instituto Español de Musicología amb titularitat del CSIC; el Servei Geològic i Geogràfic en Servicio Geológico Provincial vinculat al CSIC; l'Institut d'Investigacions Mèdiques que dirigia August Pi i Sunyer fou reconvertit a Instituto de Investigaciones Médicas de la Diputación Provincial adscrit a la Cátedra de Fisiología. El CSIC va crear el Instituto de Medicina Experimental; Escola d'Agricultura de la Generalitat en Escuela de Agricultura de la Diputación però dos dels serveis que donava aquesta eren controlats pel CSIC; i el Laboratori General d'Assaig en Escuela General de Ensayos de la Diputación amb una titularitat conjunta CSIC Diputació. El vincles entre la Diputació i CSIC eren molt estrets atès que el president de la Diputació ho era també del CSIC. En morir prematurament, Ferran Valls-Taberner no

¹⁶⁴ Antoni Malet, «El papel político de la delegación del CSIC (1941-1956)», «Arbor», vol.161, n° 631/632, pàgs. 413-439.

¹⁶⁵ *Història dels Països Catalans*..., op. cit., pàg. 623. L'Opus Dei fou fundat el dia 2 d'octubre de 1928.

Itinerari polític i ideològic de Ferran Valls-Taberner.
De la República al franquisme (1931-1942)

va veure la posada en marxa de gran part d'aquestes institucions que van viure amb una gran precarietat. No tenien locals propis i s'havien de reunir en espais cedits per la Universitat o per la pròpia Diputació, fins i tot en cases particulars.

En qualsevol cas es demostra que tan la Mancomunitat com la Generalitat, amb aquestes institucions, havien creat unes infraestructures culturals necessàries que el *Movimiento Nacional* no podia destruir. Només l'Institut d'Estudis Catalans, per la seva especificitat catalana, calia enterrar-lo. Atesa la participació directa en aquest fet, de Ferran Valls-Taberner, hem de ressaltar que un membre destacat de la segona generació de l'Institut el liquidava. Culinava ja no solament la revisió de la teoria política d'Enric Prat de la Riba sinó que en destruïa l'obra més important. Com diu Jordi Rubió i Balaguer: «Per a ell havia baixat el teló d'una mutació d'escena».¹⁶⁶

Però de retorn a Barcelona Ferran Valls-Taberner no va abandonar la seva tasca periodística, que havia cultivat tota la vida. Ara, al servei d'uns altres interessos, però defensant les idees que venim exposant: un conservadorisme extrem on no hi té cabuda la democràcia liberal, una infal·lible fe cristiana i la unitat d'Espanya. La defensa de la monarquia la deixarà per a més endavant, ja que no figura en els articles periodístics d'aquesta època.

Alguns dels articles que anava publicant, van ser recollits, com havia fet sempre, en el llibre *Reafirmación espiritual de España*, que completa l'itinerari polític i ideològic de Ferran Valls-Taberner. Publicats a diversos mitjans de difusió, el seu objectiu és demostrar la seva adhesió al nou règim.

¹⁶⁶ Jordi Rubió i Balaguer, *Mestres, companys i amics*, PAM, 1991, pàg. 145.

8. Reafirmación espiritual de España.

Aquest és el llibre més important, de contingut polític, dels que va escriure F. Valls-Taberner, no solament pel nombre de pàgines, en té 201,¹⁶⁷ sinó perquè ha estat escrit en plena llibertat de consciència, sense parar esment en un electorat que l'haurà de votar, ni en grups fàctics que directa o indirectament poden pressionar-lo. No és observat per una Comissió d'Acció Política que pot obstruir les seves aspiracions. Ell s'identifica amb la ideologia del *Movimiento Nacional* i, per tant, escriu amb tota llibertat. No té necessitat de sortir-se del guió. Ell és un dels que l'escriu. La seva revisió del pensament d'Enric Prat de la Riba, plantejada en els altres tres llibres es concreta aquí, a l'article «*José Antonio y Cataluña*»: «España es una unidad de destino en lo universal», Catalunya forma part d'aquesta unitat, té uns trets característics, també defensats per José Antonio, però no la configuren com a nació.

En el proemi ens diu: «no otra cosa pretende que contribuir, modesta pero sinceramente, a la difusión de ideas en pro del Movimiento Nacional acaudillado por nuestro Jefe del Estado, El Generalísimo Franco, Capitán, Guía y Conductor de España».¹⁶⁸ Pel setembre de 1936 Valls s'adherí als militars insurrectes. Molta gent del seu entorn havia hagut de fer-ho perquè la República no podia garantir la seva seguretat. Ferran Valls, s'adherí per convenciment. Dins de la Lliga era una veu a part, si bé havia donat suport a les accions que l'hi havien encomanat. Però a partir de 1931 s'anà apartant del partit a mesura que aquest intentava resituar-se en el context republicà. Estudiant els papers que han caigut a les nostres mans i llegint les opinions de les persones que el tractaren, no podem dubtar de la seva sinceritat en relació als seus

¹⁶⁷ *Per la nostra cultura* en té 59, *Paraules del moment*, 59 i *En les hores confuses*, 61. Àdhuc supera la majoria dels llibres científics que va escriure.

¹⁶⁸ Fernando Valls Taberner, *Reafirmación espiritual de España*, Barcelona, 1939, Editorial Juventud, pàg. 10.

valors ètics adquirits durant tota la seva vida. Va actuar sempre d'acord amb la seva consciència. Durant el franquisme també, però va enganyar la consciència dels altres. Lluís Nicolau d'Olwer fa una mena de justificació però no s'estén gaire, Jordi Rubió i Balaguer fa unes marrades críptiques per intentar defensar-lo, Pere Bosch i Gimpera s'equivoca. Altres amics, com Ramon d'Abadal i de Vinyals eviten tant com poden d'opinar. La seva ideologia va quedar palesa a partir de les primeres publicacions, però la seva actitud és condemnable. Havia militat a les files del catalanisme conservador durant massa temps per argumentar un *contagi*.

La reafirmación espiritual de España constitueix un conjunt d'articles i conferències, agrupats en tres parts: la primera tracta de la *Espiritualidad y grandeza del Movimiento Nacional*, escrits, que formen part de la *Misión cultural española* quan va anar a fer propaganda per Amèrica del Sud, en el període que va des d'octubre de 1937 a juliol de 1938. La segona part és una conferència que va donar a Santander amb el títol de *Evocación Histórica*, la tercera va dedicada a Catalunya amb el títol *Unidad de destino. (Palabras a Cataluña)* i la quarta part articles solts amb el títol de *En los comienzos de la paz*.

8.2. I Espiritualidad y grandeza del Movimiento Nacional

En relació als objectius que es proposa aquest treball, és a dir, estudiar el pensament polític de Ferran Valls-Taberner i dins d'aquest, les raons del canvi de bàndol i la seva apostasia del catalanisme, la primera part d'aquest llibre té una importància relativa. És un període en el que F. Valls ja havia pres una posició clara i se l'envia a fer propaganda del règim a Sud-amèrica, per tant, s'ha d'ajustar a uns cànons que no representen necessàriament el seu pensament. En les seves conferències i articles hi trobem una repetició de conceptes, que d'altra banda són normals, ja que va dient les mateixes coses a països diferents. Fa sempre un elogi desmesurat del *Caudillo*, una exposició de les idees del *Movimiento Nacional*, un atac al marxisme, al liberalisme i a la democràcia parlamentària. Exposava l'assassinat de José Calvo Sotelo per justificar la manca de garanties jurídiques i constitucionals dins del bàndol republicà i formula una descripció oficial, dins de l'Espanya franquista, dels fets del 6 d'octubre a Astúries, ja que era l'exemple més palès per demostrar la influència revolucionària a l'Espanya

republicana.¹⁶⁹ Sorprenen que només faci una sola referència al 6 d'octubre a Catalunya en l'article «*Cruzada española*»,¹⁷⁰ en el que manifesta que va ser sufocat per l'Exèrcit Nacional.¹⁷¹ En el mateix article fa una crítica als bascos i sobretot a l'Església basca així com a Jacques Maritain¹⁷², catòlic que va criticar la denominació de *Cruzada* a la insurrecció militar del general Franco. Una altra de les coses a ressaltar és que considera que el *Movimiento* no és un «*pronunciamiento*» sinó un aixecament nacional com a resultat de la voluntat de tot un poble de canviar les coses¹⁷³. Fa una comparació en diversos articles entre les dues ideologies que es debaten a Espanya: una essencialment espiritualista (la del *Movimiento*) basada en la religió cristiana i una altra materialista, basada amb l'ateisme (la de la *República*). En l'article que abans hem esmentat: *Cruzada española*, sorprenen que parli de la batalla de Muret i no esmenti el rei Pere el Catòlic que hi va morir.¹⁷⁴

8.3. II Evocación histórica

Aquesta part només està formada per un sol article: «*San Ramón de Peñafort y su época, y el sentido de unidad*».¹⁷⁵ Ferran Valls-Taberner ja havia treballat sobre la figura de Sant Ramon de Penyafort i, per tant és un personatge que coneix molt bé. L'article però, té manca d'unitat. L'inicia explicant la vida del Sant, la seva formació i la

¹⁶⁹ La revolució d'Astúries fou liderada per Alianza Obrera un pacte realitzat per la CNT i la UGT d'acord amb la Federació Socialista Asturiana. Era contrària a la Constitució Republicana de 1931 i va proclamar la República Socialista Federal. En *Reafirmación*...és tracta sempre com una insurrecció marxista.

¹⁷⁰ Publicat a la revista «*Orientación Española*» de Buenos Aires, octubre de 1938

¹⁷¹ El general Domènec Batet i Mestres que comandava l'exèrcit que va sufocar la insurrecció del 6 d'octubre a Catalunya, havia estat executat pels militars franquistes per fidelitat a la República, el 18 de febrer de 1937. Veure: Raguier, Hilari: El general Batet, Barcelona, 1994, PAM, pàg. 102.

¹⁷² Jacques Maritain va publicar a «*La nouvelle Revue Française*» un article titulat «*De la guerre sainte*» contrari als posicionaments franquistes. Aquest article fou publicat com un opuscle de propaganda republicana amb el títol: *Los rebeldes españoles no hacen una guerra santa*.

¹⁷³ «*Por la independencia de España y la paz de Europa*», article publicat al diari «*La Últimas Noticias*» de Santiago de Chile el dia 8 de novembre de 1937. Pàg. 39 del llibre.

¹⁷⁴ Els articles que hi figuren són: *Sentido idealista de la nueva España*, discurs pronunciat en una concentració Hispano-xilena el dia 12 d'octubre de 1937 a l'Estadi de Santa Laura, de Santiago de Xile. *Misterio y heroísmo de España*, Pronunciat al Casino Espanyol de Lima el dia 11 de desembre de 1937. «*Causas y preludios de la guerra española*», article publicat a «*La Prensa*» de Lima l'1 de gener de 1938 i reproduït al setmanari «*La Voz*» de España de Santiago de Xile. «*Por la independencia de España y la paz de Europa*», article publicat a «*Las Últimas Noticias*», de Santiago de Xile el dia 8 de novembre de 1937. *Crisis y renacimiento de España*, Conferència radiada a Rio de Janeiro des del micròfon de Radio Nacional el dia 6 de febrer de 1938, alguns paràgrafs foren publicats a la revista «*Nueva España*» d'aquesta capital. «*La Cruzada Española*», article publicat a la revista «*Orientación Española*» de Buenos Aires el mes d'octubre de 1938. *Fraternidad Hispanoamericana*, Discurs pronunciat en el banquet de comiat a la Comisión Cultural, el dia 17 de gener de 1938 i publicat a la revista «*Por ellos*», de Buenos Aires (febrer de 1938)

¹⁷⁵ Conferència llegida en el Curs per a Estrangers de Santander el dia 1 d'agost de 1938.

seva erudició, sense deixar massa clar la seva pertinença a la Corona d'Aragó que, ho farà, quan entra en la biografia de Jaume I el Conqueridor, però aleshores, sembla que s'oblida del Sant, per recuperar-lo més endavant, quan els torna a fer conviure tots dos. Fa una sèrie de judicis de valor com: «Siguiendo la tendencia general de la Edad Media hacia la unidad, prefiere la monarquía a la democracia, porque esta última es una fuente de disensiones internas, y porque el gobierno tiene que concentrarse en una sola persona a la manera como el corazón rige el cuerpo y Dios al Universo». Més endavant: «en el siglo XIII surge el que fue sin duda el más grande y más ejemplar héroe español de la Edad Media anterior a los Reyes Católicos, el cual fue nombrado antes: San Fernando, caudillo admirable, valiente en el combate, generoso en la victoria y fiel cumplidor de la palabra otorgada». La seva explicació s'aproxima més a la novel·la que a la història. No hem d'oblidar que la conferència va dirigida a estudiants estrangers, no a un públic analfabet. Aprofita les conclusions de l'acabament perquè el Sant intercedeixi «ad miiorem gloriam del Caudillo i de la España unitaria»: «Al considerar ahora la excelsa figura de este gran Santo y recordar sus intervenciones múltiples en favor de la España de su época, le pedimos también su intercesión y su patrocinio valioso para la España de hoy, para la pronta obtención del triunfo decisivo de la gran Cruzada nacional en esta hora llena de trascendencia histórica y preñada de porvenir, y para que la presente Reconquista, que lo es no sólo del territorio, sino también del alma de España, llegue cuanto antes a feliz término bajo la superior dirección de nuestro egregio Caudillo, defensor de la Civilización cristiana y restaurador de la unidad, de la grandeza y de la libertad de la Patria».

8.4. III Unidad de destino (Palabras a Cataluña)

La falsa ruta

Aquesta part comença amb «*La falsa ruta*»,¹⁷⁶ l'article més significatiu d'aquest període, tant per la seva transcendència – ha estat reproduït moltes vegades –, com perquè ideològicament confirma l'apostasia del seu catalanisme. Més endavant veurem, en l'anomenat testament polític, que, a més a més, estendrà la seva apostasia a grups i persones catalanistes.

¹⁷⁶ Ferran Valls-Taberner, «*La Vanguardia Española*», de Barcelona el dia 15 de febrer de 1939.

Itinerari polític i ideològic de Ferran Valls-Taberner.
De la República al franquisme (1931-1942)

El va escriure en un període de maduresa intel·lectual, tenia cinquanta un anys, per tant, l'hem de considerar com un dels documents que reflexen més clarament el seu pensament en relació al catalanisme. En primer lloc perquè ratifica els textos publicats anteriorment i en segon lloc perquè n'amplia els continguts, arribant a conclusions definitives.

Fent un repàs, segons el seu criteri, de la trajectòria política que havia seguit Catalunya en els últims decennis del segle XIX i fins al present, Ferran Valls-Taberner ens diu: «Cataluña ha seguido una falsa ruta y ha llegado en gran parte a ser víctima de su propio extravío. Esta falsa ruta ha sido el nacionalismo catalanista». En el paràgraf següent continua: «uno de los factores de subversión; cuya reaparición se debe evitar decididamente, ha sido el catalanismo político, y aun, para simplificar la denominación, diremos el catalanismo, a secas. Este ha constituido la falsa ruta de la Cataluña contemporánea». Al principi dèiem que nacionalisme i catalanisme eren sinònims. Quan Ferran Valls renuncia a la paraula nacionalista en l'article publicat a «*El Noticiero Universal*» titulat: «*Reorganizació de les forces polítiques*», està rebaixant el seu contingut real i, substitueix la paraula nacionalista per la de catalanista, per mantenir l'ambigüitat política que necessita en aquell moment, però és en «*La falsa ruta*», on es demostra que tampoc era catalanista en el sentit que ell l'hi dóna en el mencionat article. Pensem que entre la publicació de l'un i de l'altre, només hi ha una diferència de nou anys i en ambdós casos estem parlant d'un Ferran Valls-Taberner madur. Tanmateix no va desqualificar mai la seva obra feta en català durant tota la seva vida. Si, finalment, les seves *Obras selectas* es publicaren en castellà, fou per iniciativa del CSIC, ell ja havia mor.

«El catalanismo, en su situación política contribuyó poderosamente al desarrollo del subversivismo en Cataluña, llevándolo hasta las capas sociales superiores». Les capes socials superiors no poden ser altres que les classes cultes i acomodades del país. Per tant, està desqualificant a gairebé la totalitat dels intel·lectuals i a una gran part de la burgesia catalana que votaven la Lliga, Acció Catalana, o bé Unió Democràtica, inqüestionablement catalanistes. En aquest punt tornem a coincidir amb Cambó quan diu: «Valls es creia sempre en possessió de la veritat absoluta...tenia, però, dos defectes

cabdals i els tenia en grau superlatiu: la vanitat i la supèrbia».¹⁷⁷ En aquesta frase desqualifica a una part massa àmplia de la població catalana. Segueix: «el catalanismo resultó en definitiva un lamentable factor de disgregación, así con respecto a la unidad nacional española, como también dentro de la misma entidad regional catalana...divididos en catalanistas y anticatalanistas». Aquest paràgraf podia haver estat escrit a sang calenta, però Valls és qui millor sap que la formació a la que havia militat només havia cercat la cohesió real d'Espanya. El separatisme era una minoria. Antoni Rovira i Virgili, qualificat a vegades de separatista, feia una distinció entre independentisme i separatisme, i ell no era partidari del separatisme. Avui diríem, que era partidari del dret a decidir amb independència de pressions externes. Altrament la societat catalana estava dividida entre esquerres i dretes però no entre catalanistes i anticatalanistes. Els anticatalanistes, que n'hi havia, eren una minoria, i si molta gent de dretes, conservadors, catòlics, van haver de donar suport al general Franco no era per anticatalanistes era perquè van patir la repressió de l'extrema esquerra. En aquella situació no tenien alternativa. En acabar la guerra més que retirar-se a les casernes d'hivern es retiraren a casa seva i, alguns, van ajudar com pogueren a refer el país, d'altres patiren la repressió de l'extrema dreta, però també n'hi hagueren que passaren a engruixir els regles franquistes. Però sempre que es faci un estudi d'aquest període, caldrà fer una distinció entre el comportament de la gent durant la Guerra Civil i el període que va sorgir amb el triomf de les forces insurrectes a partir del dia 1 d'abril de 1939.

Continuant la crítica al catalanisme diu: «Lo que, en medio de la equivocación general, hubiera en el de nobles ansias renovadoras y de esencias tradicionales, ha sido muerto últimamente por los corifeos separatistas, y a consecuencia de ello el catalanismo es hoy un cadáver. Para bien de Cataluña y de España no lo podemos de ningún modo dejar insepulto». Continua: «A la obra grandiosa de la reconstrucción de la Patria española emprendida por el Movimiento Nacional deben, pues, cooperar todos los catalanes efusivamente y con la máxima lealtad, sin reservas, sin recelos y sin regateos de ningún género; sin más jefe que el Caudillo, forjador de la Nación

¹⁷⁷ De totes les opinions que he pogut estudiar sobre la figura de Ferran Valls-Taberner, he valorat molt la de Francesc Cambó, per la relació política que hi va mantenir i la de Ferran Soldevila per la seva relació intel·lectual com a col·laborador i com a col·lega de professió. Són dues persones que estan més allunyades del seu cercle d'amistats i no tenen cap motiu, llevat de l'ideològic, per prendre posicions que poden ser negatives. Els seus amics: Ramon d'Abadal i de Vinyals, Nicolau d'Oliver, Jordi Rubió i Balaguer, Pere Bosch Gimpera sempre opinen, expressant una certa contrarietat però amb una gran discreció.

renaciente y salvador de nuestra civilización tradicional, al cual debemos gratitud perenne, adhesión inquebrantable y confianza plena y amplísima, cual la merece por su genio extraordinario, por su patriotismo insuperable y por su abnegación y esfuerzo admirables». És evident que Ferran Valls-Taberner està confirmant, amb aquest escrit, d'una manera inqüestionable, el seu nacionalisme espanyol que, de fet, no havia abandonat mai. No volia deixar «insepulto» el catalanisme, el volia enterrar del tot, sense deixar cendres que poguessin revifar el foc. Aquest article només es pot comprendre per la necessitat que té l'apòstata de fer creure la seva veritat a persones que poden dubtar-ne. Ens costa de creure que una persona de la intel·ligència i de la formació de Ferran Valls-Taberner cregués el que diu del general Franco, en aquest article i en altres de més exagerats. Els elogis al General és un “leitmotiv” que es va repetint constantment en la majoria d'articles que farà en aquest període però la seva opinió sobre el catalanisme sorgeix del sentiment de la seva consciència.

Catalunya, però, no havia agafat una falsa ruta. Solament, que pel camí havia ensopegat amb uns companys que la llançaren en el primer barranc que trobaren. Trigarà temps a refer-se del cop però continuarà fent via pel camí que porta a les llibertats dels pobles. Ferran Valls-Taberner va ser, en aquells moments, dels que van ajudar a donar l'espenta: «el catalanismo es hoy un cadáver. Para bien de Cataluña y de España entera no lo podemos dejar insepulto». El catalanisme no havia mort del tot, el seu cor va continuar bategant fins arribar a una situació malferida, però viva, de la que s'espera la seva recuperació.

8.5. Los catalanes de América¹⁷⁸

Aprofita aquest article per denunciar el comportament de molts casals de Sud-amèrica que no s'integraven en els casals regionals d'Espanya i feien vida separada de la resta. És un article que va en la línia de tots els que va escriure en aquesta època. En certa manera vol demostrar que la fama de separatistes que tenen molts catalans d'Amèrica és injusta, motivada perquè molts casals han estat dominats per «un número de pedantes ociosos y desaprensivos, que introdujeron en aquellos centros y casales una política perturbadora y funesta», tanmateix segons la seva opinió, la majoria dels

¹⁷⁸ «La Vanguardia Española», 22 de febrer de 1939.

catalans no són així i les persones honestes es separaren dels casals per no seguir les directrius d'aquelles persones.

8.6. José Antonio y Cataluña¹⁷⁹

Juntament amb la *Falsa ruta* és l'article més important del llibre ja que rebla la revisió de la ideologia d'Enric Prat de la Riba que, en els tres llibres publicats en la dècada que finalitza tant havia defensat, sense donar-hi una solució. Xavier de Salas va reunir tots els articles que José Antonio Primo de Rivera havia escrit sobre Catalunya en els diaris «*Arriba*», fundat per aquest, i «*Haz*» i els va enviar a Ferran Valls-Taberner per tal que exposés a la població catalana les idees polítiques de José Antonio, gens adverses a Catalunya com a regió d'Espanya. El dia 2 de març de 1939 Ferran Valls publicava a «*La Vanguardia Española*» l'article «*José Antonio y Cataluña*» que, si l'analitzem bé hi trobarem un José Antonio més catalanista que l'autor, encara que hem de valorar que el polític castellà va escriure les reflexions que figuren en aquest article, en un moment que les circumstàncies eren incertes.

Ferran Valls-Taberner, ens explica en aquest article que José Antonio va intentar comprendre Catalunya, «advirtiéndole sus equivocaciones, corrigiendo su desvío, mostrándole la misión a cumplir en una tarea nacional española para la realización, en íntima y fraternal conjunción con todas las demás regiones, del común destino que en el mundo corresponde a nuestra Patria como entidad histórica» [...] «Si el catalanismo político tuvo como definidor teórico a Prat de la Riba, que trató de sacarlo del ambiente de un indigenismo primario, el sentido ecuménico de la unidad nacional española, que ha refutado, ha vencido y ha superado a aquel en la esfera de la razón y del sentimiento, ha tenido como difundidor doctrinal insuperable a José Antonio Primo de Rivera».

Amb aquest escrit Ferran Valls-Taberner va poder expressar amb les paraules de José Antonio Primo de Rivera, allò que no havia pogut dir sobre la doctrina política de d'Enric Prat de la Riba, ja que el lligams que l'havia unit a la Lliga fins al 1936 no ho hagués permès i menys, en aquest sentit.

A partir d'aquestes reflexions passa ja a citar frases que havia escrit José Antonio, «Hay muchas maneras de agraviar a Cataluña...una d'elles...es precisamente no querer entenderla» [...] «Cataluña existe con toda su individualidad, y muchas regiones de España existen con su individualidad, y si queremos conocer España y si

¹⁷⁹ «*La Vanguardia Española*» 2 de març de 1939.

queremos dar una estructura a España, tenemos de arrancar de lo que España en realidad nos ofrece». «Cataluña tiene que ser tratada desde ahora y para siempre con un amor, con una consideración, con un entendimiento que no recibió en todas la discusiones» [...] «en esta Cámara se planteó en diversas ocasiones el problema de la unidad de España, se mezcló con la noble defensa de la unidad de España una serie de pequeños agravios a Cataluña, una serie de exageraciones en lo menor que no eran otra cosa que un separatismo fomentado desde este lado del Ebro». Després entra en l'explicació de la ideologia pròpia de José Antonio. «Una Nación es una unidad en lo universal, es el grado a que se remonta un pueblo cuando cumple un destino universal en la Historia». Aquesta sentència, que s'hagueren d'aprendre de memòria tots els escolars educats durant el període franquista, no té cap base científica. És una frase totalment buida de contingut que desaparegué amb la caiguda del règim. Tanmateix va gaudir dels aplaudiments de Ferran Valls-Taberner, «Fórmula feliz y acertadísima, hallada por José Antonio, esa de la unidad de España como unidad de destino».

8.7. Altres articles

«Frase profética de Calvo Sotelo».¹⁸⁰ No sabem exactament el que pensava Ferran Valls-Taberner de Calvo Sotelo ja que va ser ministre durant la dictadura, és a dir durant la seva època més *catalanista*, però la seva tràgica mort el convertí en una icona del franquisme. Malgrat que la Falange no s'havia integrat al Bloque Nacional fundat per aquest, la seva ideologia encaixava perfectament en una estructura feixista. Era partidari d'un poder unipersonal i d'un sistema corporatiu. Va dir una frase «España sin Cataluña no sería España; y Cataluña sin España no sería Cataluña» que Ferran Valls-Taberner aprofita, passant-la pel sedàs de Josep Torras i Bages per dir que «Cataluña será española o no será», frases ambdues buides de contingut. La primera perquè Espanya sense Catalunya seria una altra Espanya com ho és sense Portugal, però incorporat el terme per designar els dominis peninsulars de la Corona de Castella, es continuaria dient Espanya. Catalunya sense Espanya també seria una altra Catalunya. Si altres estats d'unes dimensions similars a les de Catalunya han surat en el context europeu, també ho podria fer Catalunya, però és que la majoria de catalans mai han plantejat el problema com planteja José Calvo Sotelo.

¹⁸⁰ «La Vanguardia Española», el dia 9 de març de 1939

«Balmes y Cataluña».¹⁸¹ En l'article publicat a «Destino», analitza l'opinió de Jaume Balmes en relació a posicions separatistes: «Cuando en momentos críticos y de exasperación – decía Balmes, refiriéndose a Cataluña- oiga hablar de independencia, convénzase desde luego que se trata de engañarla con esperanzas imposibles de realizar». Catalunya havia demanat i segueix demana respecte a la seva identitat nacional. Les posicions separatistes eren minoritàries al segle XIX i també al XX. Si aquesta opció, malgrat els esdeveniments històrics, des del segle XIX ha anat creixent, ha estat més per la intransigència de l'Estat espanyol respecte a uns drets justos reclamats per Catalunya, que per un moviment sobiranista que hagi arrelat en la base del poble català. En qualsevol cas descontextualitza l'opinió de Jaume Balmes ja que aquestes manifestacions les havia fet un segle abans amb unes circumstàncies històriques totalment diferents.

Segueixen dos article més en aquest tercer apartat: «Menéndez Pelayo y Cataluña»,¹⁸² que va en la direcció de la germanor i comprensió d'aquest intel·lectual castellà en relació a la llengua i la cultura catalana i «Doble significación de nuestra cruzada victoriosa».¹⁸³ En el primer explica l'elogi que feu Menéndez Pelayo de Joan Boscà, criticant posicions discriminatòries pel fet de no haver escrit en català. Com se sap aquest polígraf havia estat alumne de Manuel Milà i Fontanals del qui en feu una semblança literària molt elogiosa. Ferran Valls-Taberner introdueix a Manuel Milà fent-li dir: «¿Qué hubiera dicho al ver nuestro pueblo en esos últimos años, pervertido y desequilibrado con aire aplebeyado y miserable...?». Continua amb el mateix to fins que arriba al punt defensat també per Manuel Milà i Marcelino Menéndez y Pelayo, de cercar la reconciliació i amor entre Catalunya i Castella. Es podria assajar l'estudi de les posicions d'aquests darrers intel·lectuals però en el cas de Ferran Valls-Taberner, hem de dir que el camí que havia iniciat no era el més adient per intentar-ho.

En «Doble consideración sobre nuestra cruzada victoriosa» segueix en la línia que estem comentant. Volem fer una primera observació: quan escriu en un mitjà de gran difusió com era aleshores «La Vanguardia Española» i parla de la figura del general Franco. Els elogis són repetitius i, per la seva vehemència cauen en l'exageració. L'adulació exagerada ens fa pensar que volia ser escoltat per la persona a qui anaven

¹⁸¹ Setmanari «Destino», 16 de setembre de 1939

¹⁸² F. Valls-Taberner, *Reafirmación...*, pàg. 129 a 135.

¹⁸³ «La Vanguardia Española», 22 de març de 1939.

dirigits. Segueix la línia que marca el títol, mantenint la posició comentada en altres articles.

Obre l'apartat IV *En los comienzos de la paz* amb l'article «*Augusto y España*»¹⁸⁴ en el que fa una comparació entre la *pax romana* que també va imposar a Espanya i la pau que va portar el *Movimiento Nacional*, exposant la influència que va tenir el període d'August en tots els ordres, culturals, polítics, econòmics, socials.

«*La revalorización de la vida religiosa en España*».¹⁸⁵ La conferència comença amb la introducció d'un paràgraf del discurs que va pronunciar el general Franco amb motiu de la commemoració del primer any de la insurrecció militar en el que explicava les raons per les quals s'havia hagut de fer. En un altre paràgraf, extret de la pastoral col·lectiva dels bisbes de l'1 de juliol de 1937, comenta que l'Església no va tenir més remei que afegir-se al *Movimiento Nacional*. Després fa una anàlisi dels punts comuns que tenien els dos bàndols que havien lluitat en la Guerra Civil quan feien propaganda sobre les reformes que calia fer. Per justificar on es troba la raó introdueix un paràgraf extret d'un discurs fet per José Antonio el 2 de febrer de 1936. Finalment Ferran Valls-Taberner, considera que es poden reduir a tres les raons del *Movimiento Nacional* enfront de la *Revolución roja*: «el ideal religioso católico, el sentimiento de España como Patria, con su espiritualidad genuina y tradicional y el principio de armonía social». Contra aquests principis: «se alza el principio de la lucha de clases proclamado por el marxismo imperante en la zona roja; lucha de clases que en su aplicación efectiva constituye precisamente la guerra civil, cuya responsabilidad es, pues, indiscutiblemente imputable a quienes propagaban y practicaban semejante principio subversivo, fuente de violencia y destrucción». Contra el sentiment d'Espanya com a pàtria argumenta que l'Espanya republicana (roja per a ell) volia abdicar de la seva sobirania per sotmetre's a la Rússia soviètica. Quan es refereix a l'ideal religiós diu: «Contra el ideal religioso católico, elemento substantivo y primordial de la nacionalidad española, vínculo insustituible de nuestra unidad espiritual, amparado y proclamado por el Movimiento Nacional con decisión y preferencia manifiestas, se resolvía en la zona roja, con una rabia monstruosa, con una ferocidad infame y de mil variada y terribles maneras, una conjunción abominable de fuerzas del mal, con sus peores instintos de perversión y de ferocidad: el ateísmo, la masonería, el socialismo, el anarquismo, el anticlericalismo, el laicismo y la diversidad de sectas heréticas y antisociales enemigas todas por igual del

¹⁸⁴ «*Destino*», 1 de juliol de 1939.

¹⁸⁵ Conferència pronunciada a la Universitat de Barcelona el dia 16 de juny de 1939 i que va ser publicada en un recull de conferències donades a la Universitat.

Catolicismo romano, que es odiado por ellas como la luz es aborrecida por las tinieblas». Sense descartar una manifesta visceralitat, ni les fòbies que parla Francesc Cambó, és sens dubte l'aspecte religiós, el que més va influir en el canvi de camp de Ferran Valls-Taberner. El llenguatge que empra en la totalitat de la conferència, és propi dels vencedors de l'època però amb una total manca de veracitat històrica. Durant la República el partit comunista va ser minoritari i la dependència de Rússia va ser pagada a preus de mercat. En el Pacte de no Intervenció signat per les potències estrangeres s'acceptà el suport implícit a l'exèrcit insurrecte de les potències totalitàries que governaven Alemanya i Itàlia. La República es va trobar sola. Però no solament era l'aspecte religiós, sinó també els altres elements enumerats quan hem estudiat el període de la República, que influïren en el seu canvi de bàndol, però l'aspecte religiós, té un pes específic molt important en l'opció que va prendre a favor del general Franco.

Continua defensant la posició del *Movimiento Nacional*, justificant la insurrecció pels motius que abans hem exposat. Fa una crítica als bascos per la posició que van prendre a favor de la República i continua exposant les atrocitats que es van fer durant la guerra contra les ordes religioses i el clergat en general. A la conferència hi va incloure paràgrafs extensos de discursos fets pel general Franco defensant la religió i pels papes Pio XI i Pio XII.

*Balmes ante el problema constitucional de España.*¹⁸⁶ El parlament que va fer a l'Ajuntament de Vic, va tractar, com es desprèn del seu enunciat, de la tasca duta a terme per Jaume Balmes per tal de posar pau entre les dues faccions del moment, liberals i carlins i que finalitzà amb l'acord de Bergara. De fet l'explicació de la guerra civil del segle XIX li serveix a Valls-Taberner per reconduir les aigües cap al seu molí i, a partir de textos de Balmes, reinterpretar el sentit de la unitat nacional espanyola i el paper que hi juga la religió catòlica: «La Religión Católica ha sido desde Recaredo la única religión de los españoles» [...] «En España no hay como en otras naciones aquel sentimiento medio religioso medio filosófico y literario» [...] «En España hay convicciones católicas muy vigorosas, sentimientos católicos muy profundos». Fa una interpretació molt personal de la frase de Balmes: «El poder político ha de ser la expresión del poder social». Abans ja he esmentat que no es pot comparar una opinió del segle XX, amb un text escrit de feia un segle per proposar solucions per després de la guerra civil.

¹⁸⁶ És un discurs que va llegir al Saló del Consistori de Vic (va escriure Vich, desestimant la normativa de Popeu Fabra), a la festa commemorativa dedicada a Balmes, el dia 12 de juliol de 1939.

El llibre es tanca amb l'article publicat a la revista «Destino» amb el títol, «En memoria de Calvo Sotelo»,¹⁸⁷ com a resultat d'unes notes extretes d'una conferència que va donar a la Universitat de Granada.¹⁸⁸ És un article laudatori que demostra l'habilitat retòrica del seu autor.

Aquest llibre va ser publicat per l'*Editorial Juventud* amb molt poca venda: 275 exemplars.¹⁸⁹

.../...

Si seguim els mitjans de difusió que, habitualment publicava Ferran Valls-Taberner: «*La Vanguardia Española*» i «*Destino*», hi trobarem més articles però no alteren els comentaris que hem vingut fent del llibre anteriorment publicat ja que, de fet, no fan altra cosa que confirmar la seva adhesió a la ideologia del *Movimiento Nacional*. Així avui que «*La Vanguardia*» ha obert lliurement la lectura dels seus articles, podem llegir: «Una política exterior»,¹⁹⁰ «El IV centenario de Pizarro»,¹⁹¹ «Guerra y revolución»,¹⁹² «La División y la Escuadrilla Azules»,¹⁹³ «Una biografía balmesiana»,¹⁹⁴ «Franco en el Castillo de la Mota»,¹⁹⁵ «El ambiente renovado»,¹⁹⁶ «El tiempo inaprovechado»,¹⁹⁷ articles que només tenen un interès retòric, però que ajuden a comprendre el discurs propi d'un sistema totalitari.

.../...

Els mitjans de comunicació es feien ressò de les conferències que donava Ferran Valls-Taberner, ja sigui a la Universitat, a l'Ateneu o en qualsevol altre lloc, sempre amb una assistència entregada.

¹⁸⁷ «Destino», 22 de juliol de 1939.

¹⁸⁸ El 13 de juliol de 1938.

¹⁸⁹ ANC, «Arxiu personal de Ferran Valls-Taberner», (encara no classificat), caixa N° 4, carpeta No 13.

¹⁹⁰ «La Vanguardia Española», 10 d'agost de 1941. És una ressenya d'un llibre escrit per Areilza y Castiella titulat *Reivindicaciones de España*.

¹⁹¹ «La Vanguardia Española», 24 de juliol de 1941.

¹⁹² «La Vanguardia Española», 14 de setembre de 1941. La Guerra és la Segona Guerra Mundial i la Revolució es refereix a Rússia.

¹⁹³ «La Vanguardia Española», 22 de Febrer de 1942

¹⁹⁴ «La Vanguardia Española», 23 de Abril de 1942. És una ressenya de la segona edició del llibre *Balmes; su vida, su obra y su tiempo*, que havia publicat el pare jesuïta P. Ignacio Casanovas, l'any 1932.

¹⁹⁵ «La Vanguardia Española», 10 de junio de 1942. Explica el lliurament del Castell a la secció femenina de la Falange.

¹⁹⁶ «La Vanguardia Española» 18 de juliol de 1942. Commemoració de la data esmentada.

¹⁹⁷ «La Vanguardia Española» 21 de juliol de 1942. És una invitació a aprofitar el temps durant les vacances, llegint, contemplant la natura, etc.

Ferran Valls-Taberner només podia fer aquestes afirmacions si tenim en compte que no havia sabut entendre la necessitat que tot poble diferenciat té d'independència lingüística, cultural i jurídica, així com d'autonomia política per gestionar-la. Entenem l'ofensa que poden representar les lleis republicanes contra els seus principis religiosos i polítics. Certament la República no fou un model de governabilitat, ni per part de les esquerres, ni per part de les dretes. Podem entendre la seva frustració, però el canvi de posició tan radical, només el podem entendre quan una persona no ha sentit vivament la necessitat d'un canvi polític per tal de recuperar la llengua, la cultura, el dret, per atènyer el lloc que li correspon. Va renunciar al catalanisme però no a la fe, no a la unitat d'Espanya, no a la monarquia, no al seu conservadorisme. Eren sentiments pregonament arrelats, el catalanisme no. Si féssim una comparació entre Eugeni d'Ors, també passat al bàndol franquista i Ferran Valls-Taberner podríem dir que el primer cercava de construir una nació a partir de conceptes imaginaris i, el segon, envoltat dels conceptes necessaris que formen la nació, no els volia veure. Potser aquesta diferència marca la manca de simpatia que ambdós es tenien.

.../...

Però aquest canvi de posició va sorprendre als seus amics més íntims. Probablement perquè no el coneixien prou bé. Una anècdota comentada a bastament és l'estirabot extrem que en una trobada casual l'hi va etzibar a Manuel Reventós. Aquest, després de saludar-lo amb un: «Hola Ferran!» i disposant-se a abraçar-lo, Ferran Valls el va deturar amb un gest glacial i li respongué: «¡Me llamo Fernando!». ¹⁹⁸Manuel Reventós era company de Ferran Valls-Taberner des del batxillerat i amic personal d'ell. Quan aquell va morir el 1942, Ferran Valls es trobava a Madrid i la seva dona Marcel·lina li va escriure una carta, en castellà, comunicant-li que s'havia mort el seu amic Manuel Reventós.

No sabem quina podia ser la reflexió de Ferran Valls-Taberner en substituir en el càrrec de director de l'Escola de Bibliotecàries al seu company i amic Jordi Rubió i Balaguer, *depurat* a la tardor de 1939. El que si sabem és que en entrar a l'Escola i veure la *Història de Catalunya* escrita per ell mateix i Ferran Soldevila va córrer a dir:

¹⁹⁸ Joan i Jacint Reventós, *Dos infants i la guerra: records de 1936-1939*. Joan ho sent d'una conversa dels seus pares. Barcelona, Barcelona 1974, Club Editor, pàg. 206.

«això amagueu-ho, amagueu-ho!». ¹⁹⁹L'actitud de Valls només s'explica pel raonament que fa Francesc Cambó, que el coneixia prou bé: «Valls era un home de passions violentes. Era, sobretot, implacable amb els seus odis, dels quals feia objecte, principalment, els seus millors amics: Nicolau, Estelrich, amics íntims abans, atragueren després..., i fins a la mort, les més furients de les seves ires...». Ramon d'Alós-Moner i Manuel Reventós, catalanistes, van ser objecte de les ires de Ferran Valls-Taberner. Si no fos així no es concebria la seva actitud. Per aquestes dues persones només podia tenir motius de lloança i, fins i tot, d'agraïment. Tanmateix va continuar mantenint, després de la guerra, bona relació amb Ramon d'Abadal i de Vinyals i Jordi Rubió i Balaguer, com ells mateixos van arribar a manifestar, i potser, els dos únics amics que li restaren de la segona generació de l'Institut.

Per acabar de formar-nos una opinió més sòlida he introduït les manifestacions d'altres persones que el conegueren en circumstàncies diferents. Així Joan Triadú que fou alumne seu a les classes d'Història Universal diu: «El professor Don Fernando Valls Taberner (pronuncieu l'erra final), ens ha fet una conferència política, una lliçó de convers a la veritable causa espanyola. Ha improvisat, sense ordre ni pla, de tant que s'ho sap, però amb una monotonia desesperant, de manera que parla com si llegís, malament una conferència feta per un altre». ²⁰⁰ I encara afegeix que quan va arribar a segon curs de Filosofia i Lletres es va decidir a fer clàssiques, «m'estalviava classes com les de l'insípid i cregut Ferran Valls i Taberner». ²⁰¹ Que lluny devien quedar aquestes classes de les que havia impartit als Estudis Universitaris Catalans. Josep Pla en narra la seva assistència i comenta que «després de cinc anys d'Universitat havia perdut totalment la noció de la possibilitat que pogués existir una classe agradable i profitosa. El professor Valls, que és un home alt, pàl·lid i fort, té una mica de premiositat en el parlar que augmenta l'interès de tot el que diu». ²⁰²

Maria Aurèlia Capmany, de la promoció de Joan Triadú a la Universitat i que també el tingué com a professor, el presenta en un sentit semblant a aquest. Després de transcriure l'article complet de «*La falsa ruta*», el recorda com «un home alt, inclinat endavant». Confessa que va anar poc a les seves classes, però manté l'actitud de condemna, com no pot ser altrament si tenim en compte la ideologia de Maria-Aurèlia

¹⁹⁹ Emili J. Boix Fuster, «Maria-Montserrat Martí i Bas o la feina resistent», *Serra d'Or*, 1981, desembre, pàg. 762.

²⁰⁰ Triadú, Joan: *Dies de memòria 1938-1940. Diari d'un mestre adolescent*, Edicions Proa, 2001, pàg. 159.

²⁰¹ Triadú, Joan: *Memòries d'un segle d'or*, Proa, 2008 p. 344.

²⁰² Pla, Josep: *Quadern gris, vol 1 de les Obres completes*, Edicions Destino, pàg. 589.

Capmany apresa en el bressol de casa seva: «Ferran Valls i Taberner donava classe al mateix lloc on abans ho havia fet el seu amic i col·laborador Ferran Soldevila i, a més a més, explica que es deia que s'havia disculpat per haver escrit una Història de Catalunya amb aquest darrer».²⁰³ No crec que es disculpés per aquest fet i dono per bona l'explicació donada més amunt per Montserrat Martí sobre aquest afer, ja que la precisió d'aquesta, la fa més segura.

Segurament va veure en el franquisme un camí que havia de seguir els dictats de la seva consciència, però el món que ell va intentar construir en la fase final de la seva existència, ha romàs simplement oblidat. L'Instituto de Estudios Mediterráneos va desaparèixer prematurament i l'Institut d'Estudis Catalans està donant mostres de vitalitat. El CSIC a Catalunya té més aviat una vida discreta poc connectada amb la realitat intel·lectual del país.

Abans de morir ostentava els càrrecs:

- Director de l'Arxiu de la Corona d'Aragó.
- Director de la delegació catalana del Consejo Superior de Investigaciones Científicas
- President de l'Ateneu Barcelonès.
- President de la Reial Acadèmia de Bones Lletres.
- Catedràtic d'Història Universal de la Universitat de Barcelona, que ensenyà per comissió fins que li arribà el nomenament el 9 de juny de 1942.
- Director de l'Escola de Bibliotecàries.
- President de la Junta del Conservatori del Liceu. Era molt aficionat a l'òpera, especialment a la de Wagner.
- President de la Societat Econòmica Barcelonina dels Amics del País.
- Membre del Consejo de la Hispanidad.

Malgrat tots aquests càrrecs, Ferran Soldevila fa una reflexió amb motiu del seu decés, ocorreguda el dia primer d'octubre de 1942, en la que manifesta que l'ambició de Ferran Valls-Taberner anava més lluny: «En Valls Taberner ha mort. Em dol, em dol molt. I aquests darrers dies hi havia pensat força – veient, tot llegint La Vanguardia -, que no era res ni a l'Ajuntament ni a la Diputació. Alcalde o president, li hauria agradat. Fa l'efecte que la sola cosa que havia aconseguit era ser catedràtic de Barcelona. I fins

²⁰³ Maria-Aurèlia Capmany, *Pedra de toc* dins de: *2 Obra completa 6. Memòria de Maria Aurèlia Capmany* a cura de Guillem-Jordi Graells, Columna, 1997. pàgs. 149 i 150.

Itinerari polític i ideològic de Ferran Valls-Taberner.
De la República al franquisme (1931-1942)

això, que li feia il·lusió, no era sinó un miratge i una equivocació.» [...] « al cap de molt poc temps de fer les classes, n'ha d'haver estat malcontent, perquè no s'explicava bé, i forçosament havia de resultar feixuc i premiós. Tampoc era home per a preparar amb constància les classes». Finalment considera que la pena veritable que té és de no haver-se trobat amb Ferran Valls en retornar de l'exili.

9. Conclusions

La República va representar un experiment sobre les possibilitats que tenia Espanya de ser governada per un sistema plenament democràtic, descentralitzat, modern. Amb la separació de l'Església i de l'Estat, amb un repartiment equitatiu de la terra i amb un exèrcit al servei dels ciutadans. Probablement la responsabilitat del seu fracàs és atribuïble a tots plegats: als polítics, a la manca de madures del poble espanyol, als poders fàctics de sempre, però el cas és que va frustrar la possibilitat de fer avançar el país en la direcció que anaven les democràcies occidentals, sobre tot, en acabar la Segona Guerra Mundial.

El període republicà, però, va coincidir a més a més en un moment de grans convulsions, tant europees com mundials: la crisi del 1929, que va afectar menys a Espanya que als països més industrialitzats, l'avenç de la cultura de masses, la consolidació dels sistemes totalitaris i, perquè no dir-ho, la crisi de la democràcia, almenys en la seva vessant ideològica.²⁰⁴

Però no foren aquestes convulsions ni el fracàs polític de la República el que feren que Ferran Valls-Taberner s'adherís al *Movimiento Nacional*, sinó que aquesta adhesió, l'hem de contemplar com el resultat d'un procés ideològic nascut en el bressol de la seva família i consolidat a mida que es completava el seu cicle vital.

En la breu biografia de Ferran Valls-Taberner ja hem explicat que el seu pare havia estat diputat a Corts en tres legislatures i senador del Regne dues vegades, pel partit conservador dinàstic. Però a partir de la creació de la Lliga, quan aquesta entra en joc en la primera contesa electoral el maig de 1901, els partits conservadors i liberals, mai més tornaren a guanyar unes eleccions a Catalunya. Tanmateix Isidre Valls Pallarola va continuar fidel a la formació maurista, malgrat la creixent influència social del catalanisme. Les seves idees poden resumir-se com les d'un polític monàrquic, conservador *avant la lettre*, partidari d'un sistema polític de participació social controlada per grups minoritaris i de conviccions profundament cristianes.²⁰⁵ Aquestes són doncs, les idees que va aprendre Ferran Valls-Taberner a la llar familiar i que no

²⁰⁴ Mussolini era al poder des del 1923, però des del 1925 governava en solitari amb el partit feixista. Hitler, amb una gran presència en l'administració local, es fa amb el poder el 1933. Stalin governava l'URSS en solitari des de 1929 i en règim de partit únic. Antonio de Oliveira Salazar imposava la Constitució del Estado Novo de caràcter autoritari i corporativista el 1933.

²⁰⁵ El matrimoni format per Isidre Valls Pallarola i Antònia Taberner Prims tingueren deu fills dels quals Ferran Valls-Taberner n'era el primogènit. Dos germans d'Isidre Valls eren Jesuïtes.

abandonarà durant tota la seva vida: govern d'elits conservadores, procés democràtic controlat per aquestes, un espanyolisme en el que s'hi pot encabir una certa descentralització sempre que no desemboqui en nacionalisme i una presència de la religió catòlica en tots els àmbits socials.

La seva formació universitària reforçarà aquestes conviccions que intentarà desenvolupar dins de la Lliga, on hi militarà des de 1910. Partit conservador, que malgrat el seu accidentalisme va defensar sempre la Monarquia. Partidaris del sufragi universal mentre els va ser favorable. Sense ser confessional de majoria catòlica i d'un nacionalisme compatible amb la integritat territorial d'Espanya. Per tant, l'enquadrament de Ferran Valls-Taberner dins de la Lliga Regionalista no presentava cap inconvenient per a les seves conviccions.

Des de l'inici de la seva militància té una participació molt activa en les tasques del partit i en les tasques públiques proporcionades per aquest fins a la dictadura de Miguel Primo de Rivera. Durant aquest període, que s'inicia al setembre de 1923 i dura fins a la proclamació de la República, combat al Dictador amb força, i aprofita el temps d'inactivitat per sistematitzar les seves idees polítiques. Fa un recull dels seus articles de premsa que publicarà al final de la Dictadura: *Per la nostra cultura* i *Paraules del moment*. Els articles que formen aquest parell de llibres són l'inici del seu pensament, que serà completat amb *En les hores confuses*. Sempre va escriure amb una gran llibertat de criteri que obeïa als dictats de la seva consciència. En sortir de la Dictadura era un moment oportú per explicar les seves idees atès que en aquest període, la Lliga havia perdut l'hegemonia política i hi havia la possibilitat de recuperar-la. Desapareguda la Mancomunitat i frustrat tot procés d'autonomia dins de la Monarquia, Ferran Valls-Taberner creu convenient introduir un canvi de rumb en la política del partit i exposa el seu programa.

D'antuvi proposa un canvi en la direcció del partit i la renuncia al nacionalisme que tradicionalment havia defensat la Lliga, que sempre havia despertat recels en els partits dinàstics i, de ben segur, a les formacions que sorgirien a la sortida de la Dictadura. El pensament que exposa en els dos primers llibres que va publicar es poden resumir en tres punts: una societat jerarquitzada, governada per les elits conservadores, la revisió del pensament d'Enric Prat de la Riba i la presència social de la religió catòlica en tots els àmbits.

Proclamada la República, arriba a formar part de la Comissió d'Acció Política, que serà el càrrec més important que arribarà a tenir dins del partit. Era la veu d'un

solitari que va tenir el seu moment àlgid en formar part de l'esmentada Comissió però en crear-se el 1933, la Lliga Catalana s'anirà apartant del partit i radicalitzant la seva posició. El seu pensament l'anirà desenvolupant d'acord amb la línia traçada anteriorment i el 1934, poc abans dels esdeveniments del sis d'octubre, publicarà el seu darrer opuscle del període republicà, *En les hores confuses*, que tanca l'exposició que havia fet en els altres dos llibres. A partir d'aquesta publicació deixa d'escriure als mitjans habituals. A «*La Veu de Catalunya*» només hi escriurà tres articles més fins al 1936 i a «*El Debate*» cap²⁰⁶.

A *En les hores confuses* ratifica el seu pensament però afegeix les noves preocupacions sorgides amb la proclamació de la República. Reflexiona sobre el que cal fer després de les eleccions del 14 d'abril de 1931 i considera que abans de res, han de prevaldre els «principis d'ordre, de catalanisme i de concòrdia hispànica».²⁰⁷ Referma amb molta vehemència no solament els punts esmentats en el paràgraf anterior sinó el seu sentiment espanyolista i una posició netament conservadora, blasmant la democràcia parlamentària.

Si parangonem la ideologia de Ferran Valls d'aquell moment amb altres partits de dretes veurem que s'aproxima més a partits com Acció Popular Catalana (CEDA)²⁰⁸ que defensen la religió, propietat, família i refús del nacionalisme català, que a la pròpia Lliga. Però és que durant el bienni negre en el que governaren les dretes, amb el Partit Republicà Radical, la CEDA i amb Pere Rahola com a ministre, tampoc aquests partits van reeixir a crear una imatge de model de bon govern.

La Lliga no podia acceptar de Ferran Valls-Taberner ni la insistent revisió del pensament d'Enric Prat de la Riba, ni el blasme que fa a la democràcia parlamentària, ni la vehemència amb que ataca el separatisme, que resta fora de lloc en no representar cap perill en aquell moment.²⁰⁹ La Lliga, mai es va declarar separatista i el seu autonomisme el va defensar per donar més coherència a Catalunya i a l'Estat espanyol i, fins i tot per

²⁰⁶ S'ha consultat la versió microfilmada de «*La Veu de Catalunya*» que disposa la Universitat Autònoma i els del «*El Debate*» dipositats a la Universitat de Navarra. Després de 1934 Valls-Taberner només va escriure tres articles a «*La Veu de Catalunya*» tots ells el 1935: sobre «*Sant Ramon (de Penyafort) compilador de les Decretals*» el 23 de gener; unes declaracions que feu 31 de juliol com a *President de la Casa de Caritat* i una nota necrològica sobre la mort de «*Francesc Martorell*» del 2 de novembre.

²⁰⁷ «*La Veu de Catalunya*» 14 d'abril de 1931

²⁰⁸ A Catalunya el partit es va fundar el mes d'octubre de 1934. Aconsegüí un cert predomini entre alguns sectors dels propietaris agrícoles en combatre més durament la Llei de Contractes de Conreu que no pas la Lliga. El 1936 s'integrà al Front Català d'Ordre però no obtingué cap lloc. Font GEC article signat per Josep Benet.

²⁰⁹ Mesos després, el sis d'octubre, Lluís Companys proclamarà l'Estat Català dins de la República Federal espanyola, que pot interpretar-se com un canvi constitucional però no com una declaració d'independència de Catalunya.

reforçar aquest. Defensava també la religió, la propietat i la família, però pensaven que no calia sortir-se de la legalitat constituïda.

Descartada la possibilitat de trencar amb el partit per anar-se a altres formacions sense cap arrelament al país, Ferran Valls-Taberner, quan la Lliga li torna a demanar de presentar-se per la candidatura del Front Català d'Ordre el 1936, ho accepta. Si l'hem de jutjar pels actes promocionals a favor de la candidatura, cal manifestar que la seva actitud fou passiva. Quan va ser elegit, les seves intervencions parlamentàries foren escadusseres. Per tant, hom pot assegurar que afrontava la situació política del moment sense cap il·lusió, més per sentit de responsabilitat i compromís amb els companys, que per ganes de fer política.

Per tant sorprèn que segueixi en línia de combat dins de la Lliga, quan no comparteix idees bàsiques del seu pensament, però no ha d'estranyar que en reconstruir-se els grups d'influència, Ferran Valls-Taberner opti pel *Movimiento Nacional*, ja que aquest defensava les mateixes idees que ell havia defensat des de 1930: la religió com a base de la civilització occidental, l'espanyolisme, el blasme al nacionalisme català, el refús a la democràcia parlamentària i la defensa de la monarquia.

Però el que sorprèn i continuarà sorprenent és l'actitud que va prendre en acabar la guerra. Del seu arxiu personal només he pogut consultar cinc caixes que figuren a l'Arxiu Nacional de Catalunya, encara no classificades per aquesta institució. El professor Manuel J. Peláez disposa de la resta de documentació, ja que en fou el dipositari per part de la família, però vull recalcar que la interpretació que dono a aquest treball està basat en els textos publicats, dels quals se'n pot deduir la seva ideologia, però no la seva actitud que no van comprendre ni les persones més amigues.

No he trobat cap document, ni crec que existeixi, que expliqui d'una manera diàfana el seu canvi d'actitud però a títol de resum explicaré les raons per les quals penso que va optar pel *Movimiento Nacional* ja durant la guerra. Ferran Valls-Taberner suspèn l'oposició d'Història del Dret amb el suport de tots els seus amics republicans i amb un tribunal que valora més les aptituds d'un altre candidat. Es crea el Patronat de la Universitat Autònoma i no es compta amb ell, malgrat que la Generalitat nombra Joaquim Balcells, també de la Lliga. No sabem si el partit va fer el suficient esforç per incloure'l. Va concórrer a les eleccions municipals del 14 de gener de 1934, per a l'alcaldia de Barcelona i les perd, quedant palès que la Lliga no pot recuperar el lideratge social que havia tingut abans de la Dictadura. Quan després dels fets del sis d'octubre es restitueixen els serveis de la Generalitat, primer presidida per Joan Pich i

Pon, amb dos conseller de la Lliga, després per Ignasi Villalonga, amb la mateixa correlació de forces i, finalment, el 1936, per Fèlix Escalas, amb un govern monocolor de la Lliga, en cap cas es compta amb Ferran Valls-Taberner. Per tant, és pensable, que si bé la relació entre ell i la direcció del partit mai foren manifestament tenses, s'havia generat una desconfiança mútua que, probablement s'havia iniciat amb la proclamació de la República. D'altra banda queda ben palès que les idees exposades per Ferran Valls-Taberner el 1930 i encara menys les del 1934, no van ser escoltades pels seguidors de la Lliga.

Reafirmación Espiritual de España, confirma el que havia exposat anteriorment, però va més enllà, adopta una posició provocadora contra totes aquelles persones que des de principis de segle havien lluitat per reconstruir la cultura, la llengua, el dret i les llibertats polítiques de Catalunya. Era una provocació contra aquells que no l'havien volgut escoltar. El professor Francesc Vilanova considera que encara que no està escrit enlloc «la lectura de “La falsa ruta” devia ser feta en clau d'atac directe i personal a Francesc Cambó, el seu projecte político-cultural i, en definitiva, a tot el món del qual provenia»,²¹⁰ però és que tot el llibre és un atac a les idees que havia defensat la Lliga i a l'entorn que l'havia recolzat, del qual ell n'havia estat particip.

Hom pot acceptar la crítica a la República, l'ajuda als insurrectes, que entre dues posicions extremes eren els que defensaven el seu model, però el que no es pot acceptar és l'intent de destrucció de tota una obra que havia comportat la recuperació cultural de Catalunya de la qual si no n'era un dels arquitectes almenys n'era un dels aparelladors.

De Ferran Valls-Taberner, restarà el gruix de les seves obres d'investigació, però en els altres aspectes podem parlar d'autèntic fracàs. Mentre va militar a la Lliga les seves idees no van ser escoltades. En exposar-les al *nou règim*, va haver d'emfasitzar les seves conviccions per tal de demostrar que la seva conversió era autèntica però tampoc obtingué cap resultat. Va veure com la Diputació de Barcelona i l'Ajuntament eren ocupats per persones de la confiança del nou Dictador. El general Franco no es refiava dels intel·lectuals i menys, d'un intel·lectual que havia militat a la Lliga. Va ocupar tots els càrrecs culturals i cívics possibles, però no va passar d'aquí. Els seus escrits eren convenients al règim, «feien les delícies i provocaven alegres comentaris dels enemics de Catalunya», com diria Francesc Cambó, però malgrat la persistència d'una ideologia comuna sorgida de la insurrecció, en morir Ferran Valls-Taberner, ben aviat se'l va

²¹⁰ Vilanova Vila-Abadal, Francesc: *Arquitectes de la «Cataluña recuperada para España»: una burguesía sense ànima una «falsa ruta» irremissible*, pàg. 6.

Itinerari polític i ideològic de Ferran Valls-Taberner.
De la República al franquisme (1931-1942)

oblidar. L'Institut de Estudios Mediterráneos va viure amb pena i va morir sense glòria i la delegació catalana del CSIC va donar pa a alguns intel·lectuals catalans que, posteriorment, van haver de recórrer a altres recursos fora d'aquesta institució. Va fracassar la seva ideologia, que no ha estat reivindicada per ningú, va fracassar el seu revisionisme d'Enric Prat de la Riba i, ha fracassat el seu intent de destruir la seva obra magna, l'Institut d'Estudis Catalana, que ha ressorgit amb més vigor.

10. Epíleg

El *Movimiento Nacional*, amb Ferran Valls-Taberner com un dels defensors incondicionals, es va acarnissar contra el nacionalisme català, ja sigui conservador, liberal o d'esquerres i, de fet, contra Catalunya. Hi hagué gent de la Lliga que li feu costat, com Josep M. Tallada i d'altres que procedien del seu entorn, però en general, molts, malgrat les poques escletxes que podien intuir-se, col·laboraren en la reconstrucció del país.

Així Francesc Cambó, va continuar finançant les edicions de les col·leccions de llibres que havia iniciat, amb l'excusa de completar-les. Havia ajudat a gent, fins i tot del bàndol contrari. Joan Ventosa i Calvell, que fou nomenat Procurador a Corts, demanà el retorn de la monarquia. Fou inútil, però a la seva manera, va continuar conspirant contra el *Movimiento Nacional*, sobre tot, després de la victòria de les forces aliades en la segona Guerra mundial a favor de Joan de Borbó, de qui n'era un dels homes de la seva màxima confiança²¹¹. Raimon d'Abadal i Calderó, era molt gran. Va portar el calvari amb dignitat. El seu nebot, Ramon d'Abadal i de Vinyals, en constituir-se Acció Catalana es va manifestar republicà, quan fou proclamada la República en va començar a dubtar i, finalment, va acabar formant part del consell privat de don Joan de Borbó. Pensava que el sistema republicà era incompatible amb la idiosincràsia del poble espanyol, però va defensar sempre la necessitat de concedir un règim especial per a Catalunya²¹². La seva aportació individual a la cultura catalana és impagable. Josep Puig i Cadafalch, fou l'únic membre del Comissió d'Acció Política de la Lliga que no signà l'adhesió al general Franco. S'arriscà a refer en la clandestinitat, l'Institut d'Estudis Catalans. Lluís Duran i Ventosa encara es va veure en cor d'escriure el llibre *La esencia de los nacionalismos: sus virtudes y peligros*, que completa i actualitza *La nacionalitat catalana* d'Enric Prat de la Riba, sens dubte, des d'un punt de vista conservador. Josep Bertran i Musitu, que ja s'havia retirat de la política a la caiguda de la Dictadura i que fou el màxim responsable de recollir fons a favor del general Franco, es retirà al seu despatx.

.../...

²¹¹ Borja de Riquer, *Francesc Cambó. Entre la Monarquia i la República (1930-1932)*, a. c., pàg. 148.

²¹² Francesc Vilanova, *Ramon d'Abadal: entre la història i la política (1888-1870)*, Pagès Editors, 1996, pàg. 260.

Però Ferran Valls-Taberner, no creia en la ideologia d'aquestes persones, ajustada a l'ideari de la Lliga. El seu pensament, individualitzable de la resta del partit, el va menar gradualment, a odiar la ideologia que, si més no, havia compartit. El 26 de juliol de 1942, va escriure un document que s'ha considerat com el seu testament polític i, després de llegir-lo, podem comprovar, que el judici que hem manifestat al llarg d'aquest treball s'ajusta al criteri que hem defensat i clou el seu pensament²¹³. És l'aclariment necessari que ens mancava per poder manifestar una opinió definitiva. Aquest escrit no deixa lloc a dubtes.

Està escrit com si volgués respondre a unes preguntes que algú l'hi formulés. El transcriurem literalment i, finalment en farem un comentari punt per punt:

«Yo no estoy en la oposición; acato al Gobierno, y modesta pero honradamente colaboro dentro de la esfera de mi competencia, sin rehuir concurso ni regatear el aplauso cuando, según mi modo de pensar he de darlo. Pero nada tengo que ver con el Nacional-Sindicalismo, ni soy camarada; además abomino de la Revolución, cualquiera que sea el epíteto que se le añada, y contra ella, perturbadora y tiránica siempre, defiende la libertad legítima y el orden jurídico. Mi ideas son las siguientes: 1º Soy católico, apostólico, romano, ante todo y sobre todo, y en consecuencia me encuentro opuesto al comunismo, al socialismo, al liberalismo, al anarquismo y al totalitarismo. 2º Soy español de todo corazón, quiero a España como patria una, sin reservas ni distinguos, y dentro de ella soy catalán por naturaleza, por residencia y por amor muy vivo a mi región, pero repudio el catalanismo, del que un tiempo estuve contagiado, y nada tengo ni quiero tener con ninguno de sus grupos o matices. 3º Soy monárquico de convicción y de sentimiento, e incluso por tradición familiar, y aunque no formo parte de grupo u organización alguna, soy un súbdito devoto de S.A.R. Don Juan de Borbón y deseo la restauración de la realeza en el día y ocasión oportunos, con una Monarquía autoritaria, no una república coronada, y como solución nacional, no como protesta o agitación de partido. 4º Soy adicto fervoroso del Movimiento Nacional y agradezco profundamente al Ejército y como Jefe del mismo al Generalísimo, la guerra de liberación que era necesaria para salvar a España de la disolución, de la barbarie y de la opresión soviética. 5º Agradezco vivísimamente al Gobierno la política de neutralidad y la declarada posición antibolchevique».

²¹³ Manuel J. Peláez, Angélica B. Guckes, María E. Gómez Rojo, Concepción Serrano, *Epistolario germánico de Ferran Valls i Taberner: 1911-1942*; Barcelona, 1997, Editen diverses institucions. Dins d'aquest llibre veure: Manuel J. Peláez, *Estudio preliminar*, pàg. 6.

.../...

Abans d'entrar en els cinc punts que desenvolupa després fa una mena de preàmbul. Bàsicament ens manifesta que no té res a veure amb el partit únic de la Falange, cosa que no és sorprenent. L'estètica feixista no anava amb el tarannà de Ferran Valls-Taberner. Ningú se'l pot imaginar amb el braç enlaire ni proferint crits eixordidors. Abomina la Revolució però és que ningú en proposava cap. La Falange era un partit petit abans de començar la guerra i havia crescut gràcies a l'obligatorietat de militància durant aquesta. Des del 19 d'abril de 1937, el cap suprem d'aquest partit, «revolucionari» era el seu admirat general Franco, del qual no se'n podia desprendre cap revolució²¹⁴. Quan parla de la llibertat legítima i ordre jurídic només podem interpretar que és tracta de la llibertat que gaudeixen aquelles persones que comparteixen una mateixa ideologia, i que, la «imposen» jurídicament, a la resta de la comunitat.

Punt primer.- La seva religiositat la va demostrar durant tota la seva vida i la va manifestar sempre. És la part del seu pensament que no ofereix cap dubte. També va deixar ben clar a *En les hores confuses* la seva animadversió contra la democràcia parlamentària, però dir que és contrari als totalitarismes és un contrasentit, ja que s'ha dubtat si el franquisme era o no feixista, però ningú ha dubtat del seu totalitarisme. Ferran Valls-Taberner sabia el règim que recolzava. Altrament el seu atac a la democràcia parlamentària no podia donar com a resultat cap altra solució. Entenem que si blasma la «democràcia inorgànica» és perquè defensa la «democràcia orgànica o corporativa», pròpia dels sistemes totalitaris: Dictadura de Primo de Rivera, Estado Novo de Portugal, el Movimiento Nacional, la Repubblica Sociale Italiana (que ell no va veure). El sistema de cooptació de quadres d'aquests sistemes es feia a partir de l'afiliació obligatòria al partit únic, o bé també, pel partit, sense que l'afiliació fos obligatòria, però les corporacions enviaven un representant a les Cortes Españolas o proposaven persones per ocupar determinats càrrecs, que havia de jurar en el cas espanyol, els Principios Fundamentales del Movimiento.

Punt segon.- Aquí és on manifesta clarament el seu repudi al catalanisme que, quedava clar des d'una primera lectura dels seus escrits polítics, si bé, el seu

²¹⁴ A partir de 19 d'abril de 1937 el general Franco feia públic un decret pel que s'afegien els Tradicionalistes a la Falange i es creava Falange Española Tradicionalista i de las JONS, el cap del qual recauria en el General. Aquesta operació es feu sense consultar el cap del partit Manuel Hedilla, que fou condemnat a mort, penes que li foren commutades i posteriorment confinat a Palma de Mallorca on morí el 1970.

comportament com a home d'acció al costat dels seus companys de partit en podia fer dubtar. El que es incomprensible, no és solament el repudi sinó l'odi que sentia, en aquell moment, per tot un moviment que havia intentat aixecar un país del no-res i que governant la dreta o l'esquerra, se n'havia sortit. Si l'espanyolisme era incompatible amb el seu catalanisme, l'any 1933 en formar-se Lliga Catalana, era el moment de marxar del partit. Ferran Valls-Taberner i els seus nous amics van intentar enderrocar el moviment catalanista de qualsevol signe. No se'n van sortir. Van fracassar.

Punt tercer.- Que era monàrquic no ho havia manifestat mai en els seus escrits anteriors, probablement perquè no en tenia necessitat ja que dels cinquanta quatre anys de vida que va viure només cinc van ser en règim de república. Tanmateix, aquí manifesta com ha de ser aquesta monarquia: autoritària. Si tenim en compte que no és partidari de la democràcia parlamentària aquesta monarquia no serà altrament que totalitària.

Punt quart.- Probablement aquest sigui el punt que més ens pot ajudar a situar el pensament de Ferran Valls-Taberner d'aquesta darrera època. Més amunt ja hem esmentat que, pel seu caràcter, es feia difícil que compartís l'estètica feixista, però si que hi ha una confluència entre aquests sistemes totalitaris i la seva manera de pensar. Fa una adulació exagerada al Caudillo, que equival a la que feien els nazis alemanys del Führer, els feixistes italians del Duce i els portuguesos d'Oliveira Salazar. És un addicte fervorós del *Movimiento Nacional* en el que cal incloure-hi la Falange Española Tradicionalista y de la JONS, partit únic, que pretén crear un *home nou*, dins d'una nova societat que perpetuarà un règim que superarà les democràcies parlamentàries i el marxisme-leninisme, aspectes que concorden amb el nazisme alemany, el feixisme italià i amb l'Estado Novo portugués. La continuïtat del règim la garanteix la Ley de Sucesión a la Jefatura del Estado de 26 de juliol de 1947, que ell no va veure, però que confirmava el sistema de monarquia que desitjava. Les altres lleis *Fundamentales del Movimiento* s'adiuen molt amb el pensament que havia manifestat a *Reafirmación Espiritual de España* i les que manifesta en aquest escrit.

Punt cinquè.- La seva posició antibolxevic, pròpia també de posicions conservadores, demo-liberals i, fins i tot, socialistes, per la seva vehemència expositiva, l'atansa més a les formacions totalitàries de caire feixista.

11. Bibliografia consultada

Abadal i Calderó. Raimon d': *Dietari de guerra, exili i retorn de Ramon d'Abadal i Calderó (1936-1940)*, a cura del professor Francesc Vilanova Vila-Abadal, 2001 Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Almirall, Valentí: *Lo catalanisme*, 1979, Edicions 62 i La Caixa (MOLC).

Álvarez Solís, Antoni: *Ideari de Ferran Valls-Taberner*, 1973, Dopesa.

Anguera, P; Canales, A.F.; Clara, J.; Jiménez, A.; Marín, M.; Mir C.; Puigvert, J; Riquer, B. de; Vila, P.; Vilanova, F.: *El catalanisme conservador*, Girona, 1996, Cercle d'Estudis Històrics i Socials.

Balcells, Albert; Pujol, Enric; Sabater, Jordi: *La Mancomunitat de Catalunya i l'autonomia*, 1996, Proa.

Balcells, Albert (coor.); Ardit, Manuel; Sales, Núria: *Història dels Països Catalans. De 1714 a 1975*, 1980, EDHASA.

Balcells, Albert; Izquierdo, Santiago; Pujol, Enric: *Història de l'Institut d'Estudis Catalans*, dos volums, 2007, Institut d'Estudis Catalans i Editorial Afers.

Balcells, Albert; Culla, Joan B.; Conxita Mir: *Les eleccions generals a Catalunya de 1901 a 1923. Relació de resultats electorals de 1869 al 1899*, 1982, Estudis electorals/4.

Baras Montserrat, *Acció Catalana, 1922-1936*, 1984, Curial.

Benet, Josep: *L'intent franquista de genocidi cultural contra Catalunya*, 1995, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Bernanos, Georges: *Els grans cementiris sota la lluna*, 2009, La Magrana

Bofill i Matas, Jaume: *L'altra concòrdia.. Per una revisió del problema català: la solució liberal i democràtica*, Publicacions de la Revista de Catalunya MCMXXX.

Bosch i Gimpera, Pere: *Memòries*, 1980, Edicions 62.

Cambó, Francesc: *Meditacions: Dietari 1941-1947*, Barcelona, 1982, Editorial Alpha.

Cambó, Francesc: *Memòries (1876-1936)*, Barcelona, 1981, Editorial Alpha/Edicions 62 (labutxaca), 2008.

Itinerari polític i ideològic de Ferran Valls-Taberner.
De la República al franquisme (1931-1942)

Cambó, Francesc: *Las dictaduras/En torno al fascismo italiano*, Madrid-Barcelona, 1929, Espasa-Calpe.

Cambó, Francesc: *Per la concòrdia*, Barcelona, 1999, Columna-Proa.

Camps i Arboix, Joaquim de: *El Parlament de Catalunya (1932-1936)*, 1976, Edicions 62.

Capmany, Maria-Aurèlia: *Pedra de toc* dins de: *2 Obra completa 6. Memòria de Maria Aurèlia Capmany* a cura de Guillem-Jordi Graells, Barcelona, 1997, Columna.

Colomer, Josep Maria: *Espanyolisme i catalanisme. La idea de nació en el pensament polític català (1939-1979)*, 1984, L'Avenç.

Cucurull, Fèlix: *Panorama del nacionalisme català*, vol. 3, 1975, Edicions Catalanes de París.

Cucurull, Fèlix: *Panorama del nacionalisme català*, vol. 4, 1975, Edicions Catalanes de París.

Diputación Provincial de Barcelona: *A Fernando Valls Taberner. Discursos y artículos en homenaje a su memoria*, Barcelona, 1966.

Duran i Ventosa, Lluís: *La esencia de los nacionalismos: sus virtudes y peligros*, Buenos Aires, 1939, Editorial TOR.

Estelrich, Joan: *Catalunya endins, Un llibre per a tots i contra ningú*, Barcelona, 1930, Llibreria Catalònia.

Font Rius, José: *Don Ramon de Abadal y la historia del derecho*. 1988, Universitat de Sevilla, publicació: Historia Instituciones y Documentos.

Generalitat de Catalunya i el Ilustre Colegio de Abogados de Madrid promotores, *Homenaje a Ferran Valls i Taberner como jurista e historiador del derecho*. Promovido, Madrid, 1991.

Guckes, Angélica B.; Gómez Rojo, María E.; Peláez Abendea, Manuel J. Serrano, Concepción: *Epistolario germánico de Ferran Valls i Taberner 1911-1942 (1997)*, Barcelona, 1997, Editat per la Cátedra de Historia del Derecho y de las Instituciones de la Universidad de Málaga i per altres organismes.

Jardí, Enric: *El pensament de Prat de la Riba*, 1983, Editorial Alpha.

Homenatge a Frederic Escofet Comissari General d'Ordre Públic de la Generalitat (1898-1987. Un militar al servei de Catalunya. Consta d'unes notes biogràfiques a càrrec de Xavier Febrés i unes memòries a càrrec del propi capità Escofet del 6 d'octubre de 1934 i del 19 de juliol de 1936. Barcelona, 1999, Generalitat de Catalunya

Itinerari polític i ideològic de Ferran Valls-Taberner.
De la República al franquisme (1931-1942)

Maragall, Joan: *Obres Completes*. Edició definitiva dirigida per Joan Estelrich. Forma part de l'Edició dels fills de Joan Maragall. S'ha consultat el pròleg escrit per Ferran Valls-Taberner.

Maritain, Jacques: *Los rebeldes españoles no hacen una guerra santa*. És un opuscle de propaganda republicana que va incloure l'article que havia publicat Jacques Maritain a la «*La nouvelle Revue Française*» amb el títol «*De la guerre sainte*» contrari als posicionaments franquistes.

Molas, Isidre: *Lliga Catalana*, vols. I i II, Barcelona, 1971, Edicions 62, segona edició 1973.

Manent, Albert: *De 1936 a 1975. Estudis sobre la guerra civil i el franquisme*, 1991, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Martínez Barrios, Elena: *Epistolario de la embajada nacionalista latinoamericana: 1937-1938 (análisis histórico, político e institucional)*; Saragossa 1998, Editen: Càtedra de Historia del Derecho y de las Instituciones de la Universidad de Màlaga; l'Institut pour la Culture et la Coopération. Montreal. Québec, Grupo de Investigación de "Historia de las Instituciones Jurídicas, de los Sistemas Políticos y de las Organizaciones Sociales de la Europa Mediterránea" (SEJ – 163).

Mas Solench, Josep M.: *Ferran Valls i Taberner. Jurista, historiador i polític*, 2002, Proa.

Moncunill Cirac, Lluís M.: *A l'entorn de Carles Cardó. Diàleg d'exili amb Joan de Borbó, comte de Barcelona*, 2008, Cossetània Edicions.

Nicolau d'Olwer, Lluís: *Democràcia contra dictadura. Escrits polítics, 1915-1960*. Recull i introducció d'Albert Balcells. Barcelona, 2007, Institut d'Estudis Catalans.

Nicolau d'Olwer, Lluís: *Calíu. Records de mestres i amics*, Barcelona 1973, Editorial Selecta, N. 464

Parpal, J. A.; Lladó, J. M.: *Ferran Valls i Taberner, un polític per a la cultura*. 1970, Edicions Ariel.

Peláez Albendea, Manuel J.(ed): *Annals of Archive of "Ferran Valls i Taberner Library" Studies in de history of political thought, political & moral philosophy busines & medical ethics, public health and juridical literature*. Vol. 3/4, 1989, Promociones Publicaciones Universitarias.

Peláez Albendea, Manuel J.(ed): *Annals of Archive of "Ferran Valls i Taberner Library" Studies in de history of political thought, political & moral philosophy busines*

Itinerari polític i ideològic de Ferran Valls-Taberner.
De la República al franquisme (1931-1942)

& *medical ethics, public health and juridical literature*. Vol. 5, 1989, Promociones Publicaciones Universitarias.

Peláez Albendea, Manuel J.(ed.) i onze autors més: *Historia de la Iglesia y de las instituciones eclesiásticas. Trabajos en homenaje a Ferran Valls i Taberner*. vol XIV, Barcelona, 1989, .vol XIV. Han col·laborat en l'edició de l'obra varies institucions.

Peláez Albendea, Manuel J.; Sobrequés i Callicó, Jaume; Tomàs i Belenguer, Manuel; Vilanova i Vila-Abadal, Francesc: *Epistolari de Ramon d'Abadal i Calderó amb Raimon d'Abadal i de Vinyals i amb Ferran Valls i Taberner 1909-1940*, Barcelona, 1992, Promocions Publicacions Universitàries.

Puig i Cadafalch, Josep: *Memòries*, Barcelona, 2003, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Riquer, Borja de: *L'últim Cambó. La dreta catalanista davant la guerra civil i el franquisme (1936-1947)*, 1996, Eumo Editorial.

Riquer, Borja de: *Francesc Cambó. Entre la Monarquia i la República (1930-1932)*, Editorial Base, 2007.

Riquer, Borja de: *Alfons XIII i Francesc Cambó, unes relacions difícils*. Discurs llegit el dia 11 de desembre de 2008 en l'acte de recepció pública de Borja de Riquer i Permanyer a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. 2008 Edita la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona.

Raguer, Hilari: *El general Batet*, Barcelona, 1994, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Biblioteca Abat Oliba.

Sagarra, Josep Maria de: *Memòries*, dos volums, Barcelona, 1981, Edicions 62 i «la Caixa», col·lecció MOLC.

Serrano Alcaide, Concepción: *Historia de los Valls: una familia catalana de juristas, catedráticos, empresarios, políticos, banqueros y eclesiásticos (dos siglos de derecho, finanzas y política de la Cataluña contemporánea*. Barcelona,1994, Editen la Cátedra de Historia del Derecho y de las Instituciones de la Universida de Málaga i altres organismes.

Simón i Tarrés, Antoni (Dir): *Diccionari d'historiografia catalana*, Barcelona, 2003, Gran Enciclopèdia Catalana.

Pla, Josep: *Quadern gris*,vol 1, Barcelona, 1969 *de les Obres completes*, Edicions Destino.

Pla, Josep: *Homenots Segona sèrie*, vol. 16 de *l'Obra Completa* , article: *El senyor Ventosa i la política*, Barcelona, 1970, Edicions Destino.

Itinerari polític i ideològic de Ferran Valls-Taberner.
De la República al franquisme (1931-1942)

Prat de la Riba, Enric: *La nacionalitat catalana*, Barcelona, MCMX, Editat per l'honorable impressor F. Giró

Prat de la Riba, Enric: *Per Catalunya i l'Espanya gran*.

Reventós, Joan i Jacint: *Dos infants i la guerra: records de 1936-1939*. Barcelona, 1974, Club Editor.

Rovira i Virgili, Antoni: *Resum d'Història del catalanisme*, Barcelona, 1936, Editorial Barcino.

Tuñón de Lara, Manuel (dir): *Historia de España* vol IX *La crisis del Estado: Dictadura, República, Guerra*, 1983, segunda reimpression, Editorial Labor.

Soldevila, Ferran: *Els dietaris retrobats (1939-1943)*, València, 2007, Editorial 3/4

Soldevila, Ferran: *Dietaris de l'exili i del retorn*, València, 1995-2000, Eliseu Climent Editor.

Soldevila, Ferran: *Noms propis*; Barcelona, 1994, Barcelonesa d'Edicions, Col·lecció "eixos"

Soldevila, Ferran; Valls-Taberner, Ferran: *Història de Catalunya*, dos vols. Barcelona, segona edició 1968, Editorial Selecta.

Triadú, Joan: *Dies de memòria 1938-1940. Diari d'un mestre adolescent*, Edicions Proa, 2001.

Triadú, Joan: *Memòries d'un segle d'or*, Barcelona, 2008, Proa.

Vilanova i Vila-Abadal, Francesc: *Ramon d'Abadal: entre la història i la política*, Lleida, 1996, Pagès Editors.

Vilanova i Vila-Abadal, Francesc: *Arquitectes de la «Cataluña recuperada para España»: una burgesia sense ànima, una «falsa ruta» irremissible*. Article

Valls-Taberner, Ferran: *Privilegis i ordinacions de les Valls d'Andorra*, Saragossa, 1990, Edita i distribueix: Càtedra d'Història del Dret i de les Institucions de la Facultat de Dret de la Universitat de Màlaga. Prologat per Peláez, Manuel, J.

Valls i Taberner, Ferran: *Per la nostra cultura*, Barcelona, 1930, Publicacions de «La Revista»

Valls i Taberner, Ferran: *Paraules del moment. Recull d'articles de política catalanista (1930)*, Barcelona, 1989, Edita la càtedra d'Història del Dret i de les Institucions. Universitat de Màlaga, Associació Meridional per a la Recerca Interuniversitària dels Bens Demoantropològics, Arxiu de la Biblioteca Ferran Valls i Taberner, Cercle

Itinerari polític i ideològic de Ferran Valls-Taberner.
De la República al franquisme (1931-1942)

cultural Catalanista de la Costa del Sol, Centre d'Estudis Polítics i de la Cultura Empresarial Isidre Valls i Pallarola, Institut pour la Culture et la Coopération

Valls-Taberner, Ferran: *En les hores confuses*, Barcelona, 1934. Impremta Clarasó

Valls-Taberner, Ferran: *Reafirmación espiritual de España*, Barcelona, 1939, Editorial Juventud.

DIARIS I REVISTES

S'han consultat els següents diaris i revistes:

«*Arbor*», vol 161, nº 631, 632, juliol/agost pàg. 415. Malet, Antoni: «*El papel político de la delegación de CSIC en Cataluña (1941-1956)*».

«*Serra d'Or*»

«*Destino*»

«*Revista Jurídica de Catalunya*»

«*La Vanguardia*». Versió electrònica de lliure disposició

«*La Veu de Catalunya*». Versió microfilmada per la Universitat Autònoma de Barcelona

«*El Debate*». Versió microfilmada per la Universitat de Navarra

ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA

A l'Arxiu Nacional de Catalunya hi ha dipositades cinc caixes de l'Arxiu Personal de Ferran Valls-Taberner, no classificades per aquesta Institució, que m'han deixat consultar. La resta les té el professor Manuel J. Peláez que les va lliurant a mida que el temps li ho permet.

DIARI DEL PARLAMENT DE CATALUNYA

Des del 6 de desembre de 1932 al 6 d'octubre de 1934

DIARIO DE SESIONES DE CORTES

Des del 16 de febrer de 1936 al 18 de juliol de 1936

NOTA

Aquest treball de recerca del curs de doctorat en Humanitats ha estat defensat per l'alumne Josep Arqué i Carré el dia 7 de setembre de l'any 2009, davant d'un tribunal compost pels professors:

Dr. Borja de Riquer i Permanyer (President).

Dr. Francesc Vilanova i Vila-Abadal. (Secretari).

Dr. Joan B. Culla i Clarà (Vocal)

i ha merescut la qualificació d'**Excel·lent**